

József Attila Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

--X--X--X--

dr. iur. Négyessy László

A V I T É Z I R E N D R Ő L

I. k ö t e t

S z e g e d

1974.

xXxXx

T A R T A L O M J E G Y Z É K

Az I. kötetben:

E l s ő R é s z

I. fejezet.

A Vitézi Rend megalapításáról. 1.-30. o.

II. fejezet.

Törvényen alapult-e a Vitézi Rend? 31.-50. o.

- Sértette-e a Rend élete az állampolgári jogegyenlőséget ? 34.-35. o.

- Uj nemesség-e a Vitézi Rend ? 35.-37. o.

M á s o d i k R é s z

A Vitézi Rend.

III. fejezet.

A vitézi szervek. 50.-176. o.

- Az Országos Vitézi Szék. 50.-56. o.

- A vitézek főkapitánya. 56.-57. o.

- A vitézek főkapitányának helyettese. 57.-59. o.

- A vitézi törzskapitány. 59.-65. o.

- A tiszteletbeli vitézi törzskapitány. 65.-66. o.

- Az ügyvezető vitézi törzskapitány. 66.-69. o.

- Az ügyvezető vitézi törzskapitány helyettese. 69.-71. o.

- A főszéktartó.	71.-72. o.
- A főszéktartó-helyettes.	72. o.
- A Főszéktartóság.	72.-80. o.
- A vitézi levéltáros.	80. o.
- Az Országos Vitézi Szék ügyésze.	80. o.
- A vitézi törzsszék.	112.-120. o.
- A vármegyei Vitézi Szék.	122.-138. o.
- A vármegyei Vitézi Székkapitány.	122.-138. o.
- A vármegyei Vitézi Székkapitány helyettese.	138. o.
- A tiszteletbeli vármegyei Vitézi Székkapitány.	138.-139. o.
- A vármegyei Vitézi Széktartó.	140.-145. o.
- A nemzetvédelmi tiszt.	145.-149. o.
- A járási vitézi hadnagy.	149.-152. o.
- A járási vitézi hadnagyhelyettes.	152.-153. o.
- A tiszteletbeli járási vitézi hadnagy.	153. o.
- A vitézi őrmester.	154.-158. o.

IV. fejezet.

A vitézi szervek rendi irányítása.	176.-182. o.
------------------------------------	--------------

E L S Ő R É S Z

A Vitézi Rend megalapításáról és a Vitézi Rend törvényességéről.

I. Fejezet

A Vitézi Rend megalapításáról.

A Vitézi Rendnek - a két világháború közötti időszak sajátos intézményének alap gondolata Horthy Miklós kormányzóé volt. /:1:/

Ez a gondolat feltehetőleg már 1919. nyarán, Szegeden foglalkoztatta őt, /:2:/ s a kormányzóvá választása idején e gondolat szélesebb körben is ismert volt. /:3:/ Amikor mint kormányzó, 1920. áprilisában a román megszállás megszűnte után Karcagra látogatott, Karcag városa vitézi telkek alapítása céljára 100 katasztrális hold földet bocsátott rendelkezésére. /4/

Ebben az időben, 1920. márciusában és áprilisában az alap gondolat gyakorlati megvalósításáról, a Vitézi Rend szervezetéről, működéséről a kormányzó megbízása alapján öccse, nagybányai Horthy Jenő nemzetgyűlési képviselő /5/ tárgyalásokat folytatott báró Pap Gézával, a Magyar

Földhitelintézetek Országos Szövetsége ügyvezető igazgatójával. /6/ E megbeszélések alapvető jelentőségűek voltak, mert ezeken alakult ki, formálódott megvalósíthatóvá az alapgondolat. A tárgyalások eredményeit báró Papp Géza 1920. április 23.-i kelettel egy tervezetbe foglalta össze /7/ , amelyet 1920. április 28.-án a kormányzóhoz terjesztett fel. /8/ Ez a tervezet a következő alapvető elképzelést tartalmazza:

1./ A hadierényeknek a nemzetben való fenntartása és fejlesztése érdekében a világháboruban magukat kitüntettet személyeket olymódon kell jutalmazni, hogy az az örököseikre is kiható legyen.

2./ A magyar nép földszeretetére figyelemmel ennek legalkalmasabb formája a földbirtok adomány hitbizományi formában.

3./ Ez a földbirtok ingyenesen adományoztassék és adómentes legyen.

4./ Azon személyek részesülhetnek ilyen adományban, akik világháborus katonai szolgálatuk során arany vagy I.osztályu ezüst vitézségi érmet kaptak, avagy katonai szolgálatra a világháboruban önként jelentkeztek és szolgálatuk legalább 2/3 részét a fronton töltötték és

a kitüntetés megszerzésének körülményeit, valamint mindkét feltétel esetén azt, hogy "polgári tisztesség,

becsület és józanság" szempontjából kifogás alá nem esnek és a jutalmazásra érdemesek volt katonai és jelenlegi polgári előljáróik hiteltérdemlő bizonyítványai alapján igazolni tudják.

5./ Nem részesíthetők földadományban azok, akiket az adományozás előtt vagy után rablás, csalás vagy más hasonló becsstelen bűncselekmény miatt elítélnek.

6./ A megadományozott köteles évente 4 hetes tényleges katonai szolgálatra bevonulni,

szükség esetén rendőri, illetve csendőri kisegítő karhatalmi szolgálatot,

háboru esetén 60 éves korig sorkatonai szolgálatot teljesíteni.

7./ A megadományozott katonai ruházattal és felszereléssel ellátandó, katonai díszben meghatározott alkalmakkor megjelenni köteles.

8./ A vitézek vármegyénként körzetekbe szervezendők, amely körzetek élén tartalékos tiszti állományu körzeti parancsnok áll, s aki ellenőrzési és rendelkezési jogot gyakorol körzete vitézei felett.

9./ Vitézi fegyelmi ügyekben, különösen a méltatlanság fennforgása esetén I.fokon a körzeti parancsnok, II. fokon a vármegye körzeti parancsnokainak testülete, III.

fokon a fővezérség jár el.

10./ A megadományozottnak az adományozásról az államfő által aláírt okirat adandó ki, amelyből az adományozott telek minősége, az érdem, amely az adományt keletkeztette és az elsőszülöttség szerinti öröklési rend kitűnik.

E tervezet alapján tovább folytak az előkészítő tárgyalások, amelyek során 1920. június 21.-én - a kormányzó megbízásából - Magasházy László százados, első szárnysegéd a Rend megvalósításával kapcsolatban felmerült szakkérdések megvitatására értekezletet hívott össze. Az értekezleten Bartha Richárd, a kormányzó kabinetirodájának főnöke, Richárd-Rostoczil Artur táborszernagy, dr. tarczali Szomjas Lajos földművelésügyi államtitkár, dr. alsómátyásfalvi Mattyasovszky Miklós földművelésügyi minisztériumi tanácsos, nagybányai Horthy Jenő nemzetgyűlési képviselő és dr. Börcsök Andor igazságügyminiszteri osztálytanácsos vett részt./9/ Az értekezlet ismét alaposan megvitatta a megalakítandó intézménnyel kapcsolatos kérdéseket, majd ismét összeült, most már Horthy Miklós elnökletével. Miután az alapelvek ily módon kialakultak, ez utóbbi értekezleten dr. Börcsök Andor kapott megbízást a vitézi telekről szóló jogszabály tervezetének elkészítésére. Amikor a tervezet elkészült, azt a kormányzónak bemutatta /10/ s az ő jóváhagyása után került a minisztérium elé, amely a jogszabálytervezet alapján megalkotta és 1920. augusztus 29.-én a hivatalos lapban, a Budapesti Közlönyben kihirdette az 1920. évi 6.650 M.E. sz.rendeletet a vitézi telekről./11/

A 6.650/1920.M.E.sz.rendelet /:továbbiakban: alaprendelet:/ most bennünket érdeklő legfontosabb rendelkezései :

1./ A vitézi telek adományozását " a magyar állam védelmében kitünt feddhetetlen honfiak" számára teszi lehetővé, egyébként a vitézi mértéket nem határozza meg.

2./ A vitézi telek általában ingyenes adomány, amelyet az államfő adományoz adománylevéllel,

de mind harmadik személy /:természetes és jogi személy:/ is adományozhat,

mind pedig a tulajdonos a maga vagy a leszármazója számára is alapíthat vitézi telket, azonban a két utóbbi esetben a rendelkezés érvényéhez az államfő hozzájárulása, megerősítése kell.

3./ A bármilyen eredetű vitézi telek elidegenítési és terhelési tilalom alatt áll, s általában az elsőszülöttség rendjén száll át az alkalmas örökösekre.

4./ A vitézi telek rendkívül súlyos megítélésű esetekben az államra, kevésbé súlyos esetekben az örökösekre /:várományosra:/ száll.

5./ A vitézt és a várományost közszolgálatok terhelik, amelyek teljesítésére esküt tesznek.

6./ A vitézek és a vitézi telkek felügyeletére, a közszolgálatok irányítására és számonkérésére részben telkesvitézekből részben pedig egyes minisztériumok küldötteiből Vitézi Szék alakul.

Arra nézve, hogy milyen módosulások történtek az említett tárgyalásokon báró Pap tervezetén, lényegében az alaprendelet vet fényt. /12/ Ezért szükséges a tervezetben és az alaprendeletben közös alapelvek megfogalmazása;

1./ A vitézi telekkel jutalmazásnál csak a magyar állam védelmében szerzett érdemek /katonai érdemek/ vehetők figyelembe.

2./ A jutalmazás módja a hitbizományjellegű földbirtok,

3./ A megadományozott közszolgálatokat köteles teljesíteni.

4./ A megadományozott tevékenységét vitézi szerv irányítja és ellenőrzi.

5./ Mind a vitézi telekkel, mind a vitéz magatartásával kapcsolatos lényeges ügyek a vitézi szervek kizárólagos döntése alá kerülnek.-

Mint kitűnik a felsorolásból, az alapelvek már báró Pap tervezetében megtalálhatók /13/, s ezek a későbbiekben is megmaradtak. Érdekes azonban az, hogy míg a tervezetben - ha a legfelső fórumon is - de a vitézi intézmény a hadsereg fővezérsége irányítása, felügyelete alatt maradt volna, addig az alaprendelet valamennyi fokon önálló vezetőszerveket létesít, illetve azok létesítését megengedi. A másik ilyen figyelemre méltó vonása a tervezetnek a vitéz időszakonkénti rövid katonai szolgálata, amely egyrészt a katonai továbbképzést, másrészt a vitéz ellenőrzését célozta. E javaslatok elvetése - úgy tűnik - elsősorban a trianoni békeszerződés tiltó rendelkezéseivel van összefüggésben./14/

Mind a vitézi telek ingyenes adományozása, mind pedig a vitézi telek adómentessége - mint később majd világosan kitűnik - a Rend eredményes tevékenysége szempontjából alapvetőek lettek volna, de ilyen megoldások akkor döntő befolyással rendelkező politikusok ellenkezésén megbuktak.

1920. augusztus végére, az alaprendelet megjelenése idejére tehát előttünk áll már alapvető jogszabályi kereteiben - a kül- és belpolitikai erőviszonyokhoz alakítottan - a Vitézi Rend, amely alapvető keretek 24 éven keresztül majd meghatározzák tevékenységét.

Az alaprendelet elkészítése, kibocsátása idején 1920. augusztus 20.-án Horthy Miklós kormányzó felhívással fordult az ország nagybirtokosaihoz; vázolta a Vitézi Rend célját, s kérte őket, hogy vitézi telkek készítése céljából ingyenesen földterületeket ajánljanak fel. /15/ Ez a felhívás, illetve annak nyomán a felajánlott és rendelkezésre bocsátott ingatlanok - a most tárgyalt kérdéskörben - a vitézi telkek adományozásának lehetőségét teremtette meg.

A megalapítás egyik alapvető mozzanata a kormányzó 1920. szeptember 25-i legmagasabb kézírata /16/, amelyben - az alaprendelet végrehajtásaként és annak megfelelően - gróf Teleki Pál miniszterelnök előterjesztésére és ellenjegyzésével a Vitézi Szék tagjaiul szandai Sréter István tábornok, m. kir. honvédelmi minisztert, szomlyai Nagy Pál

altábornagyot, semjénfalvi Siménfalvy Tihamér nyugalmazott vezérkari testületbeli ezredes, tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán alezredes, bilkei Lipcsey Márton őrnagyot, sepsibaczoni Toókos Gyula szolgálaton-kivüli viszonybeli vezérkari testületbeli őrnagyot, Igmándy-Hegyessy Géza testőrőrnagyot, nemes Magasházy László százados első szárnysegédet kinevezte, mint az m.kir. miniszterelnök képviselőjében dr. Barsy Aladár miniszterelnökségi osztálytanácsost, az m.kir. belügyminiszter képviselőjében dr. Szecsey József miniszteri tanácsost, a m.kir. földművelésügyi miniszter képviselőjében, dr. alsóматыásfalvi Mattyasovszky Miklós miniszteri tanácsost az m.kir. igazságügyminiszter képviselőjében, dr. Börösök Andor miniszteri tanácsost és a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége ügyvezetője igazgatóját, báró Pap Gézát e tisztségükben megerősítette. Az m.kir. honvédelmi miniszter képviselőjében Tirczka Károly ezredes nyert megerősítést Sréter István távozása után.

Ugyanezen a napon, 1920. szeptember 25.-én délután 4 órakor a kormányzó elnökletével tartotta első ülését az Országos Vitézi Szék a budai királyi Várpalota Mátyás termében. /:18/

A következő hónapokban a Vitézi Szék, mint testület a Rend kialakításával és működése megindításával kapcsolatos szabályokat, határozatokat, irányelveket dolgozta ki. Ezt a tevékenységet úgy fejtette ki, hogy egy-egy szükségesnek tartott kérdés tanulmányozására, s ennek eredményeképp a tervezet kidolgozására bizottságot küldött ki,

majd a bizottság - munkája végeztével - tervezetét a Vitézi Szék elé terjesztette. A Vitézi Szék a tervezetet megvizsgálta, s azt vagy eredeti tartalmában vagy a szükséges módosításokat eszközölve elfogadta./19/

Ily módon alkotta meg a Vitézi Szék 1920. október 7-i ülésén a Rend Széktartóságának irodaszervezetét, /20/ 1920. november 25.-én pedig határozatot hozott arról, hogy a vitézek részére vitézi jelvényt rendszeresít. Ugyanekkor megalkotta és a kormányzó ugyanezen az ülésen ünnepélyesen kiadta a Vitézi Rend szabályzatát. Ez a szervezeti szabályzat első fejezetében a Vitézi Rend nevét, felépítését, az Országos Vitézi Szék, a törzsszék, valamint a vármegyei Vitézi Szék összetételét tárgyalja. A második fejezet a Vitézi Rendbe való felvétel feltételeit állapítja meg 14. pontban. A harmadik fejezet a vitézek kötelességeit és jogait tárgyalja, s megállapítja az eskü szövegét. A negyedik fejezet a Vitézi Székek kötelmeiről szól. /21/

Ezen az ülésen kap megbízást Bánó Kálmán alezredes az ügyvezetéssel és propagandával kapcsolatos ügyek irányítására. /22/

Az 1920. december 11.-i ülésen Toókos Gyula alezredes kap megbízást az avatási szertartás kidolgozására s ezen az ülésen határoztatott el az is, hogy a vitézi jelvény megalkotására az Országos Vitézi Szék pályázatot hirdet. /23/

A nagyközönség 1920. december 16.-án ismerkedhetett meg a Vitézi Szék felhívásával a vitézi telekre jelentke-

zésről. /24/

1921. május 22.-én zárt körben, a királyi Vár Kápolnájában volt a kinevezett törzskapitányok eskütétele. /25/ Közben, 1921. tavaszán, valamint június és július hónapokban tovább folyt a Rend szervezése. Ennek egyik fontos állomása az Országos Vitézi Szék 1921. június 25.-i ülése, ahol elhatározták, hogy a nagyközönség tájékoztatása céljából tízezer példányban kiadják a Vitézi Intézmény Kiskátéját. Ugyanekkor megtörtént a törzsszékek területi beosztása, a törzsszékek élére a törzskapitányok kinevezése, és annak meghatározása hogy a törzskapitányok e tisztségükön kívül a rendi vezetés milyen ügyköreit látták el. /26/

Ennek az ülésnek másik nagyon fontos döntése az, hogy a Rend széktartója előterjesztésére ideiglenes megyei székkapitányokat bizott meg. További ideiglenes székkapitányi megbízások történtek a Vitézi Szék 1921. július 14.-i és augusztus 12.-i ülésén, s ezzel - egy kivétellel - valamennyi vármegyei székkapitányi tisztség betöltést nyert. /27/

Az augusztus 12.-i ülés egyben besorolta az első nyilvános vitézi avatáson avatásra kerülő vitézeket, akiket a kormányzó augusztus 21.-én avatott fel. /28/

1921. októberében Bánó alezredes helyett az agilisabb Igmándy-Hegyessy Géza testőrőrnagy vette át az ügyvezetői teendőket. /29/ Végül 1921. őszén a törzskapitányi értekezlet felhívta a vármegyei vitézi székkapitányokat, hogy

november 1.-ig tegyenek javaslatot a járási vitézi hadnagyok személyére nézve. Ezek a javaslatok elkészültek s azok alapján 1922. február 22.-én az Országos Vitézi Szék a járási vitézi hadnagyokat kinevezte. /30/

A Vitézi Rend megalapításának főbb - és ismert - állomásai előadása után rá kell mutatnom itt is, kik voltak azok, akik ezen alapokat megalkották. A Vitézi Rend szervezetének előadója Siménfalvy Tihamér volt, a vitézi telekkel kapcsolatos magánjogi kérdéseket dr. Börcsök Andor, a Vitézi Szék széktartósága szervezeti szabályzatát, a törzsszékek és a vármegyei vitézi székek ügyrendjét dr. Beleznay Andor kabinetirodai tanácsos, a közszolgálati kötelezettségek teljesítésére vonatkozó utasítást Bánó Kálmán alezredes dolgozta ki. Mint arról már korábban szó volt, a vitézi avatási szertartás kimunkálását Toókos Gyula végezte el. /31/ Végül ismét említeni kell báró Pap Géza nevét, aki mind a megalapítás idején, mind pedig mint az Országos Vitézi Szék tagja 1934. júliusában bekövetkezett haláláig rendkívül sokat tett a Rendért, valamint Gyarmathy János róm.kath.pap, tábori lelkesztés is, aki a szervezés /32/ idején a sajtó és propaganda terén fejtett ki jelentős tevékenységet. /33/

A megalapítás körülményeiből - jelen körben - azt a megállapítást lehet megtennem, hogy a Vitézi Rend /34/ 1922.februárjára létrejött. /35/ Erre az időre ugyanis a kormányzó alap gondolata jogszabályi formát kapott, elkészültek a működéshez elengedhetetlenül szükséges utasi-

tások, rendelkezésre állott - legalább kereteiben - a vitézi szervek hierarchiája, felavatásra kerültek az első vitézek és rendelkezésre álltak - ha kis számban is - a vitézi telkek. Az 1922. februárját követő időszak a már meglévő Rend továbbfejlesztésének ideje.

Jegyzetek az I.fejezethez.

1./ Igy: nagymegyeri vitéz Raics Károly: Vitézi lélek, 10./ o., Molnár Sándor köszöntője az 1926. vitézi "Báli tudósító"-ból Vitézek és Gazdák Lapja, 1926. II.28.: "...Kormányzó Urunk Ő Főméltósága szive sugallatára... megindította a Vitézi Rend... megszervezését." Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 9. o.:/ "... Nagybányai Horthy Miklós ... az ország ujjaépítésének legnehezebb időszakában sem feledkezett meg az általa kezdeményezett -, a Vitézi Rend megalapításának kötelező szükségszerűségéről. A Vitézi Rend Kiskátéja 1922. 4-5. o.: "... Isten pedig egyre hullatta könnyeit. Talán egy könnyecsepp a kormányzó lelkére is hullott, s ennek nyomán támadt a nagyszerű gondolat, a magyar lélekből leledzett eszme, a Vitézi Rend eszméje." Ugyanigy Vitézi Rend Kiskátéja 1925. II. rész A./, Vitézi Rend Kiskátéja 1934. 8-10.o. Vitézi Zsebnaptár 1934., vitéz Igmándy-Hegyessy 1933. XII.5.-i előadása: "...tartotta Magyarország Főméltóságu Kormányzója az általa életrehívott Vitézi Rend első avató ünnepét. Debreceni Vitézek Könyve I. 1934. 25.o., vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula előadása: "... Mivel az eszme Ő Főméltósága, a kormányzó agyában született meg, ..." Tízéves a Vitézi Rend 1931.? 21.o.: " Horthy Miklós pattantotta ki az elódázást nem tűrő követelményt ..." /:t.i. a Vitézi Rend megteremtését.:/ Szó szerint ugyanigy Farkass: A Vitézi Rend, stb. Magyar Szemle 1928/4.szám, Vitézek Albuma 1939., vitéz Várady Károly 18.o., Kerék Mihály : Magyar földkérdés, 1939. "...még a földreform

törvényt megelőzően alkotta meg Magyarország Kormányzója a Vitézi Rendet..." 177.o.

S végül: Horthy Miklós: Emlékirataim 1953. "... megalapítottam a vitézi rendet..." 150.o.

Az 1945. utáni irodalomból: dr. Vargyai Gyula: A katonai közigazgatás, stb. 1971. 356. o. : "... a kormányzó politikai jellegű aktusa volt a vitézi rend megteremtése is..." Vas Zoltán: Horthy vagy a király? 1971. , 235.o. "... a Vitézi Rend megalakításával két törvényt kerül meg Horthy..."
/: A szerző megállapításainak alapja: Horthy: Emlékirataim már idézett része:/

Uj Magyar Lexikon 6. kötet 700 oldal: "Vitézi Intézmény: Horthy Miklós által 1920-ban Vitézi Rend néven létesített ...szervezet..."

Más szerzők - elsősorban jogtudósok - a Vitézi Rend létrejöttét az alaprendeletben és az 1920. : I.tc.-ben meghatározott kormányzói jogkör gyakorlásában látják:
dr.Faluhelyi Ferenc: Magyarország közjoga II.kötet 1926. 80. o.: "...Ezen jog alapján a kormányzó már eddig is új címeket rendszerezített..." különösen pedig létesítette a vitézi intézményt...". Molnár Kálmán: Magyar közjog 1929. 349. o. : "... A kormányzó alapíthat és adományozhat egyéb kitüntetések. Ilyenek : A Vitézi Rend ..." . Tomcsányi Mór: Magyarország közjoga 1942., 328.o.: " A Kormányzó... új címeket és rendjeleket adományozhat, alapíthat. L. Vitézi Rend..."

Eckhardt Ferenc Magyar alkotmány és jogtörténet II.kötet 1946. 439.o.: a kormányzó "...Nemességet nem adományozhattott, de ennek pótlására "vitézi" rendet alapított..."

Lényegében ugyanide sorolandó más szerzők csak az alaprendeletre hivatkoznak: dr. Eörsi Gyula: A tulajdonjog fejlődése. A kapitalizmus tulajdonjoga. 1951. II.kötet 365.o.: "...A vitézi telek intézménye a 6620/1920. ME. sz.rendelettel /:helyesen:6650/1920.M.E.sz.rendelet - a szerző:/ valósult meg..." dr.Sápi Vilmos: A kötött kisbirtokok stb.,1959. 34.o.: "...A vitézi telek intézményét a 6650/1920. M.E. sz.rendelet alapozta meg..." Hetés Tibor-Morva Tamásné: Csak szolgálati használatra! 1968., 509.o.: "...az 1920.-ban alapított Vitézi Rend fontos szerepet töltött be az ellenforradalmi rendszerben..." a továbbiakban az alaprendeletre hivatkoznak. Kovács Kálmán: Feudális vonások stb. Jog.tud.Közlöny 1970/1. szám 39-41 o.: "...Az ellenforradalmi korszaknak ezt a ... földtulajdoni formáját /:tudniillik a vitézi telket - a szerző - ...1920. nyarán gróf Teleki Pál kormánya rendelettel hozta létre..." Csizmadia-Kovács-Asztalos: Magyar Állam- és Jogtörténet, 1972, 672.o.: "...Ilyen a vitézitelek /:6650/1920.sz.r. 1920: 36.tc. :/, amely a Horthy fasizmus hűséges ... és ...megbízható elemeinek ... szánt birtokadományozást valósította meg..."

s ugyancsak ide esnek azok is, akik - közelebbi meghatározás nélkül - általában a rendszerre, mint a Vitézi Rend létrehozójára utalnak: Egyed István: A mi alkot-

mányunk, 1943., 139. o. "... nem jelenti a rendiség felújítását az 1914/18. évi világháború befejezése után életrekel-
tett vitézi szervezet..." dr. Andics Erzsébet: Ellenforradalom és bethleni konszolidáció, 1949. , 15. o. : "... Ez a nemzetgyűlés hozta létre a vitézi rendet is ..." Nemes-Karsai : Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919-1945. III.kötet 2959, 49.o. /:Nemes Dezső: Magyarország a viszonylagos tőkés stabilizáció első éveiben :/ "... Ismeretes a Vitézi Szék intézménye, amelyet a fasiszta erők szervezete-
ként hoztak létre..." dr. Sarlós Márton szerk. : Magyar állam és jogtörténet 1961. II. félév 303. o. /: e részt dr. Sági Vilmos írta:/ "... A pártok mellett hivatalos ... fasiszta társadalmi szervezeteket hoztak létre, ...Ilyenek voltak... a Vitézi Szék..."

Végül áttekintjük azokat a nézeteket, amelyek közvetve vagy közvetlenül tagadják vagy legalábbis kétségbevonják, hogy a "Vitézi Rend alap gondolata Horthy Miklósé:

Vitézek Évkönyve 1927. 141. o. : A Vitézi Rend Szegeden, a forradalmi időkben született gondolatát "... az eszmét magáévá tette Horthy Miklós kormányzó is ..." Tízéves a Vitézi Rend 1931. ? 21. o. : vitéz tiszabeői Hellebronth Antal, a vitézek főkapitányának helyettese a Rend alapításáról: "...Ekkor öltött testet a Vitézi Rend Szegeden megszületett gondolata ..." és ugyanígy Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. , 9.o.

P.Zadravecz titkos naplója, 1967., 238.o. : a páter arról ír, hogy "zegezen 1919. nyarán a nemzeti hadsereg toborzásakor nyilvánosan ő hangoztatta "...hogy a hazaszeretet és katonai hazamentés nagyban emelkedni fog, ha valami módot találunk arra, hogy a hazamentésben kitűnő katonák földadományt kapjanak...", említve azt is, hogy Horthy Miklós akkori hadügyminiszternek és Gömbös Gyula akkori hadügyi államtitkárnak is tetszett e gondolat. Minderről azt állítja, "...Itt vetettem el a gondolatot, mely később a vitézzé avatásban s vele kapcsolatos földadományozásban öltött testet..." Prónay Pál naplójában /:1963.198.o.:/ pedig azt olvashatjuk, Magasházy Lászlóról, a kormányzó első szárnysegédéről, hogy "...azután úgy gondolom a Vitézi Rend is az ő elgondolásai alapján lettek megvalósítva..."

A Vitézi Rend alapgondolata kormányzótól eredőségét megkerülő szerzőket végignézve első pillanatra a rendkívüli fogalmi zürzavar tűnik szemünk elé. /:Vitézi Rend, vitézi intézmény, vitézi telek, vitézi szervezet, vitézi szék, stb.:/ Ennek okai későbbi fejtegetéseim során világossá válnak, mindenesetre nyilvánvaló, hogy a szerzők a különböző megnevezések alatt ugyanarról beszélnek. A Vitézi Rendről tett érdemi, azt minősítő megállapításaik kritikájáról ugyancsak szó esik majd. Arra a kérdésre is választ kapunk, hogy a Vitézi Rend alapgondolatának milyen ideológiai előzményei voltak, s a mélyebb elemzés majd kimutatja, hogy sem a két Hellebronth, sem az 1927.-es Vitézek Evkönyve a Horthy Miklóstól eredő alapgondolatot

lényegében nem tagadja, a körültekintő megfogalmazás hiányzik. /:Lásd erre nézve Vitézek Évkönyve 1927., 135.o. : Ahol az alapgondolatról mint a kormányzó gondolatáról beszél!:/

Két véleménnyel P.Zadravecz István és Prónay Pál előadásaival azonban érdemben itt kell foglalkozni.

P.Zadravecz lényegében a Vitézi Rend alapgondolatát vindikálja magának. Az erre vonatkozó érvelésem előtt arra kell rámutatnom, hogy Nagymihály Sándor szerkesztésében P.Zadravecz püspök /:a szegedi Kapisztrán:/ I.-II.K. címmel, valószínűleg 1943-ban megjelent munka, amely rövid összekötő szövegekkel a páter politikai beszédei legjelentősebbjeit közli, ismerteti a szóbanforgó szegedi, toborzási ügyekben tartott értekezleten a páter által elmondott beszédet. De itt egy szóval sem történik említés arról, hogy a beszéd, annak tartalma a Vitézi Rend alapeszméjével bármilyen összefüggésben volna. /:I.kötet 194, 195.o.:/ Sőt az egész műben a páternek egyetlen olyan beszéde található, mely a Renddel összefüggésben van: a visszatért Muraközbe menő vitézi Zrinyi-csoport zászlaját felszentelve mondta el e beszédet.

Érvelésem lényegét tekintve pedig az első fontos megállapítás: a már megismert, a Vitézi Rendre vonatkozó tervezetből és az alaprendeletből tudjuk, hogy a Rendbe felvételt egészében más alapokon történt, mint ezt Zadravecz proponálta; a másik ugyanilyen jelentős megállapítás;

a későbbiekben sok szó lesz majd arról, hogy a Vitézi Rend minőségileg más mint az, hogy háboruban, katonai feladatok teljesítésében kitűnt katonák részére földet osztanak. S végül a harmadik: a páter szóbanforgó proposíciójára és ismert politikai felfogására figyelemmel arra lehet következtetni, hogy világosan felismerte: a modern társadalom modern politikai mozgalmait - tömegmozgalmak! E felfogásnak a Vitézi Rend egészében ellentmond. Érvelésem megerősítésére még egyszer idézem a pátert, amikor tábori püspöksége javadalmazásáról beszél: "...Gondoltam, hogy csak akad egy püspök vagy káptalan, amely az amugyis leadandó pár száz holdat - élve jogával - olyan kikötéssel ajánlja fel a Vitézi Széknek, hogy az a tábori püspökségé legyen..." 271. o. - Quod erat demonstrandum!

Prónay Pál határozottan nem állít, de - a tárgyalt körben - Magasházy László nevét említi. Itt két körülményre hivatkozom: egyrészt e fejezetben megismerjük az alapgondolattal és a megalapítással kapcsolatos eseményeket, ezek Prónay feltevését alaptalanná teszik. Másrészt Magasházy László sem nyilvánosan, sem szűkebb körben nem állította azt, hogy a Vitézi Rend az ő elgondolásai alapján valósult meg. /A Magasházy - család közlése 1973. - a szerző gyűjtése./

2./ - itt visszautalok az 1.sz. jegyzetben vitéz tiszabeői Hellebronth Antal és az 1927-es Vitézek Évkönyve

idézett részeire, s az ott ígért későbbi kifejtésre.

3./ A Vitézek Évkönyve, 1927. 135.o.: A kormányzó 1920. augusztus 20.-i felhívása a nagybirtokosokhoz volt "... a vitézi rend megteremtésének első nyilvánosságra került gondolata..." A szerzők nem említik Karcag város korábbi adományát, feltehetőleg e körülményre nem figyeltek fel. De megállapításuk ellen szól az is, hogy hónapokkal a felhívás előtt, de a karcagi felajánlás után az előkészületek lényege közismert volt. Pl.: gróf Teleki Pál miniszterelnök már 1920. július 22.-i parlamenti bemutatkozó beszédében ezt mondta: "... szándékunk van a háboruban tanusított vitézséget is jutalmazni azáltal, hogy vitézi telkeket létesítünk..." /Kecskeméti Hírlap. 1920. július 23./

4./ A karcagi felajánlást nem említi a Vitézek Évkönyve 1927. /lásd 3. jegyzet/, de Tízéves a Vitézi Rend 1931. 60.o.: "... A legelső ünnepélyes megnyilvánulása ennek a megértésnek /a Vitézi Rend gondolatáról van szó - szerző./ a magyar Alföldön született meg, Karcag városában...", Vitézek Albuma, 1939. 18.o. / e részt vitéz Várady Károly írta/ - amikor Horthy Miklós terve a nyilvánosságra került, akkor történt Karcag felajánlása.

5./ Nagybányai Horthy Jenő nemzetgyűlési képviselő személyi és nemességi adatát lásd: Kempelen Béla: Magyar Nemes Családok. XI.köt., 1932. 361.o./

6./ Bárá Pap Géza, politikus, szül: 1864. Jogot végzett s ezután Torontól vm. szolgálatába lépett, 1889. második aljegyző, 1890. tb. főjegyző lett. Mint a szabad-
elvű párt tagja 1892-1906-ig a bégaszentgyörgyi
kerület országgyűlési képviselője. A koalíció idején
a közügyektől visszavonult. Régi kerülete 1910. újra meg-
választotta munkapárti programmal. Közben 1913-ig kormány-
biztos, 1913-tól a Magyar Országos Földhitelintézetek Or-
szágos Szövetségének ügyvezető igazgatója. 1913-ban a ki-
rály a közgazdasági életben kifejtett tevékenységéért bárói
rangra emelte. Révai Nagy Lexikon XV.köt., 158.o. Nemessé-
gi adatok Dr.Gerő József szerk.: A királyi könyvek, 1940.,
159.o. - azzal, hogy rangemelés 1912. XII.26. - 1920.-tól
1934.-ig, haláláig az Országos Vitézi Szék tagja.-

Az 5./ jegyzetben említett nagybányai Horthy Jenő
és báró Pap Géza előkészítő tárgyalásiról: Tíz éves a
Vitézi Rend, 1931. 61.o. : "... A karcagi felajánlással
egyidőben ugyancsak az elsők között folytatott tárgyaláso-
kat báró Pap Géza, a Magyar Földhitelintézetek Országos
Szövetsége ügyvezető igazgatója Horthy Jenő nemzetgyűlési
képviselővel a háboruban kitűnt katonák jutalmazásáról..."
Vitézek Lapja 1934. jul.20. Vezércikk: Pap Géza báró meg-
halt. "...Pap Géza báró a legelsők között volt, akik a
Vitézi Rend eszméjét felkarolták és annak megvalósulása
érdekében hathatósan munkálkodtak...". Vitézek Albuma
1939. 18.o. E tárgyalásokról nem szól.-

tiszabeői Hellebronth Kálmán: A Vitézi Rend története, st
1941.90.o.: "... Az alapvető tárgyalásokat báró Pap Géza

a Magyar Földhitelintézete Országos Szövetsége vezérigazgatója /téves, a tárgyalások idején még ügyvezető igazgató volt!-Négyessy/ és nagybányai Horthy Jenő nemzetgyűlési képviselő indították meg..."

7./ A tervezet közölve Dokumentum II.sz.alatt.

Báró Pap Géza általi előkészítésről:

Tíz éves a Vitézi Rend, 1931. ?, 61.o.: "... Mint-hogy báró Pap Géza munkája e kérdésben alapvető érdemü, szükségesnek tartjuk alább közölni e tárgyban 1920. április 23.-án kelt tervezetét." A tervezet " a Horthy Jenővel folytatott megbeszélések alakbaöntése" Vitézek Lapja.1934. július 20. Pap Géza báró meghalt./Vezércikk./ "...1920. április 23.-án kelt tervezetében kidolgozta a Vitézi Rend alapelveit, lefektette erre vonatkozó javaslatait,..." Vitézek Albuma, 1939. 18.o.: Ismerteti báró Pap tervezetének lényegét..."

8./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 61.o. A tervezetet "... báró Pap 1920. április 28.-án a kormányzó ur ő főméltóságához terjesztette fel betekintés, illetve további tárgyalások alapulvétele végett. A kísérő iratban a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége kéri a kormányzót, hogyha a terv megvalósul, az intézetet bizza meg a gazdasági, pénzügyi, jogi munkálatok lebonyolításával. Ezeket a munkálatokat az intézet önzetlenül és szeretettel végezne." / kiemelés tőlem - a szerző/

Sápi Vilmos: 33.o. 1920. ápr-ban

9./ A meghívó szövegét lásd: Dokumentum III.k.alatt.
A meghívó szövege újabb adatok az 1. jegyzetben tárgyalt kérdésben. Ui: Tiszabeőí Hellebronth: A Vitézi Rend 90.o.

10./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 64.o.: "...Az értekezleteken kialakult elvek és szempontok figyelemmel tartása mellett Börcsök Andor bizta meg a vitézi telekről szóló miniszterelnöki rendelet megszövegezésével..." Vitézek Albuma 1939. 10.o. /idézett részt v. Várady Károly írta./ a kormányzó a Börcsök által kidolgozott jogszabálytervezetet elfogadta, s ebből azután jogszabály lett. - Tiszabeőí Hellebronth Kálmán: A Vitézi Rend története, 1941. 90.o. "...Börcsök Andor megbízást nyert a kialakult elvek és szempontok figyelembevételével, a vitézi telekről szóló miniszterelnöki rendelet megszövegezésével..."

11./ A ma már nehezen hozzáférhető alaprendelet szövege Dokumentum IV.sz.alatt. Ennek szó szerinti idézése azért is fontos, mert később is hivatkozom rá.

12./ A Vitézi Rend megalapítására - de általában a Vitézi Rendre - vonatkozó iratok a II. világháboruban megsemmisültek, de ugyancsak nem voltak fellelhetők báró Pap Géza személyi iratai sem. A megalapítással kapcsolatos tárgyalások részletes eseményeit

13./ Sági: 33.o." A szabályzat elkészülte után három hónappal már a rendelettervezet is készen volt." - OL.T. 473/6.I.M. II.oszt.1920.VII.28.:/ Ez a megállapítás található még Vitézek Lapja 1934. július 20. Pap Géza báró meghalt. /:Vezércikk:/ : "...1920.április 23.-án kelt tervezetében kidolgozta a Vitézi Rend alapelveit..."

14./ A trianoni békeszerződést Magyarország képviselői 1920. június 4.-én irták alá. A békeszerződés katonai korlátozó rendelkezéseiről még szólni fogok.

15./ A kormányzói felhívás lényegével a vitézi telkek vizsgálatánál ismerkedünk meg.

16./ A legmagasabb kézirat szövegét lásd Dokumentum V.alatt. A kézirat szövegétől eltér szomlyai Nagy Pál nemesi címe, ott ugyanis bárónak van jelölve. E cimből később sok kellemetlensége adódott. Nagy Pál ugyanis a Mária Terézia Rend lovagkeresztjének tulajdonosa volt, s mint ilyen, a kitüntetéssel - külön kérelem vagy adomány nélkül nemesi rangot szerzett /: az osztrák császárság lovagi rendjének tagja lett, s a lovagi családok lajstromába bevezettetett.:/ Kitüntetése a bárói cím megszerzésére képesítette, ehhez azonban kérelem és adományozás szükségeltetett, ez utóbbi két feltétel azonban nem teljesült. /:Vö.: lovag Marcziány: 209.o.:/

A dolgozatomban szereplő valamennyi személynél első előfordulásakor minden címét és rangját feltüntettem.

Ez részben az olvasó által más vonatkozásban megismert személyekkel való összefüggés keresését segíti elő, részben pedig a rendi szellem jellemzésére az egyik jelentős momentum.

17./ A legmagasabb kéziratban nem szerepel az m.kir. honvédelmi miniszter képviselője, jóllehet az alaprendelet a Vitézi Szék tagjai között említi. Ennek oka az, hogy maga a honvédelmi miniszter nyert kinevezést. Sréter István távozása után került sor az említett kinevezésre. Lásd Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 10.0.

18./ Vitézek és Gazdák Lapja 1927. január 2.: Vitéz Igmándy-Hegyessy: Teendőink az új esztendőben. :/Vezércikk/ "...1920.szeptember 25.-én tartotta az Országos Vitézi Szék Budán, a királyi Várpalota Mátyás termében az első alakuló ülését..." Tíz éves a Vitézi Rend 1931.?, 72.0.: "...Ugyanezen a napon /:1920.szeptember 25. - a szerző / tartotta meg a "Vitézi Szék" a királyi palotában alakuló ülését, a kormányzó elnökletével..." Az Országos Vitézi Szék 1926. november 18.-i össz-ülésén mondta Igmándy-Hegyessy: "... 1920.szeptember 25.-én du. négy órakor tartotta a Vitézi Szék itt, ezen a helyen első alakuló ülését..." /:a budai királyi Várpalotáról van szó - a szerző - 97.0.:/ Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 10.0. : "... ugyanezen a napon, vagyis 1920.szeptember 25.-én a Vitézi Szék alakuló ülést tartott a királyi palotában a Kormányzó Úr elnökletével..."

19./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 78.o."... a Vitézi Szék a szervezés munkáját felosztotta tagjai között úgy, hogy a kiküldött bizottságok egy-egy kérdés megoldására a megadott irányban tervezetet dolgoztak ki, amelyet előadója a Vitézi Szék ülésén bemutatott. A Vitézi Szék ezután vagy vita nélkül elfogadta a tervezetet vagy bizonyos módosításokat vitt keresztül... Ilyen módon jöttek létre az összes irányelvek, szabályok, döntések..."

20./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 72.o., Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941., 11.o. "... A Vitézi Szék 1920.október 7.-én tartott ülésén hozott határozatával elfogadott szabályzat megalakította a "Vitézi Szék széktartósága" irodaszervezetét..."

21./ Ezt a szabályzatot eredeti szövegében fellel-nem nem sikerült. Tartalma azonban nagy pontossággal megállapítható a vitézi telekre jelentkezésről szóló felhívásból és a Vitézi Intézmény Kis Kátéjából /:1922.II.kiadás:/ A fejezet címek felsorolását tartalmazza: Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 73.o. Csak a szabályzat 1920. november 25-i megalkotásáról és ünnepélyes kiadásáról beszél Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 11.o.: Az 1920. november 25.-én kiadott szervezeti szabályzat "első fejezete a Vitézi Rend nevét, felépítését, az Országos Vitézi Szék, a törzsszékek, valamint a vármegyei Vitézi Szék összetételét tárgyalja. A második fejezet a Vitézi Rendbe való felvétel feltételeit állapítja meg 14. pontban. A harmadik fejezet a vitézek kötelességeit és jogait tárgyalja, megállapítja az eskü szövegét.

A negyedik fejezet a Vitézi székek kötelmeiről szól. Ide tartozik a Vitézi Rend további kiépítése, az elbirálás, nyilvántartás, ellenőrzés, telekkel való ellátás, mint az Országos Vitézi Szék, a vitézek vármegyéenként való összetartása, vezetése mint a vármegyei Vitézi Székek feladata."

22./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 81.o.

23./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 77.o.

24./ A felhívás teljes szövegét lásd Dokumentum VI.alatt.

25./ Vitézek Evkönyve 1927. 142.o. "... Ennek a szervezetnek ...előljáró szerveit1921. május 21.-én avatta vitézzé a kormányzó." Farkass.:A Vitézi Rend stb.1928. 324.o. /:....A Vitézi Rend vezetőit 1921.május 20.-án avatta vitézzé a kormányzó, mint a rend első, választott főkapitánya..." Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 81.o. 1921. május 22.-én a törzskapitányok eskütétele volt. Vitézek és Gazdák Lapja 1931.február 1. Az első tíz esztendő, írta vitéz F.J.:/:Vezércikk:/"... májusban lesz tíz esztendeje annak..." hogy a kormányzó "...nagyobb részt a Vitézi Rend előljáróítás néhány kiváló legénységi vitézt felavatta." A pontatlan adatok közül a Tíz éves a Vitézi Rend adatai látszanak legmegbízhatóbbaknak, erről az eseményről a sajtó is hallgatott. - a szerző.

26./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 84.,85.o.

27./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 85.o.

28./ Lásd a vitézi avatásról szóló részt!

29./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 93.o.

30./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92.o.: azzal, hogy "...miáltal remélhető, hogy a jövő naptári év a Vitézi Rend szervezetét már teljes kialakulásban találja..."

31./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 78.o.

32./ Vitézek Lapja 1934.július 20. Pap Géza báró meghalt. /:Vezércikk:/ "...Pap Géza báró ezután mint az Országos Vitézi Szék tagja, nagy buzgalommal és lelkesedéssel működött közre a Rend kiépítésénél és azt mindig teljes erővel támogatta..." és v.ö. 6.sz.jegyzetben irtakat.

33./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 85.o. 1921. első feléről szólva "...Jelentékeny munkaerőt képviselt Gyarmathy János tábori lelkes, aki hazafias buzgalomból, szabadidejének feláldozásával tevékenykedett a sajtó és propaganda terén..." Gyarmathy Jánosra nézve lásd: Péter Zadravec titkos naplója 301. és 258.o. "...A politika ...Megkezdte hát az aknamunkát a "szegedi társaság" ellen! ...Gyarmathy, a lelkes pap is elkerült a kormányzóságról és Igalon egyszerű falusi plébánossá lett..." Prónay-napló 358.o.Gyarmathy János EX-tag is!

34./ A Vitézi Rend elnevezéssel kapcsolatos az -/1/: számú jegyzetben már említett és példázott fogalmi zür-zavar láthatólag akkor kezdődött, amikor az alaprendelet a "Vitézi telekről" címet viseli.

Ugyanis nem csak erről, hanem a vitézi szervekről is szól a jogszabály. A közvéleményben is a Vitézi Rend mint elsősorban a vitézi telkek kérdése volt ismert. A vitézi telekre jelentkezésre felhívást már a Vitézi Rend Főszéktartósága adja ki, de a vitézi telekről szóló adománylevélben is egyoldalon szerepel a Vitézi Intézmény és a Vitézi Rend megjelölés. Az 1922-es Kis Káté is Vitézi Intézményről beszél, később azonban a Vitézi Rend kifejezés a rendi iratokban stabilizálódik. Feltehető, hogy a Vitézi Rend megjelölés Renden belüli stabilizálódása a közvéleményben - a már említett okok miatt - kellően nem tudatosult, nem érezték, hogy a Vitézi Rend megjelölés a markánsabb! A továbbiakban is Vitézi Rendről fogok írni.

35./ A Vitézi Rend létrejötté idejéről: nagymegyeri vitéz Raics, 1926. 10.o. "...Kormányzó Urunk Ő Főméltóságának kezdeményezésére így jött létre még 1920. augusztusában a "Vitézi Rend..." Vitézek Évkönyve 1927. 135.o.: Horthy Miklós 1920. augusztus 20.-i felhívásáról a földbirtokos osztályhoz, "...amely felhívás a vitézi rend megteremtésének első nyilvánosságra került gondolata..." Tíz éves a Vitézi Rend 1931. 73.o. "...A Vitézi Rend szervezete tehát 1920. novemberében már többé-kevésbé mai alakjában fennállott. Vitézek és Gazdák Lapja 1931. február 1. Az első tíz esztendő. Irta vitéz F.J. "...az első nagyszabásu nyilvános vitézi avatás követett, mintegy befejezését jelentette a Vitézi Rendet előkészítő munkának... Innen számítjuk a Vitézi Rend gondolatának valóraválását..." Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 10.o...." Ezek után /:az alaprendelet ki-

bocsátásáról van szó - a szerző :/ A Vitézi Rend megalapításának ideje érkezettnek mutatkozván, a Kormányzó Ur 1920. augusztus 20.-án felhívással fordult a magyar földbirtokos osztályhoz..."

A szerzők tehát a Vitézi Rend megalapítását, létrejöttét három különböző időponthoz kötik.: 1./ a kormányzó 1920. augusztus 20.-i felhívásához, vagy 2./ 1920. novemberéhez, tehát az alapvető szabályzatok létrehozásához, vagy 3./ az első vitézi avatáshoz, 1921. augusztus 21.-hez. Kétségtelen, hogy nagyon nehéz az ilyen folyamatot időponthoz rögzíteni, mégis az előadott okok alapján 1922. februárjában határoztam meg azt az időpontot, amikorra a Rend működésének valamennyi személyi és tárgyi előfeltétele létrejött, természetesen rámutatva arra, hogy ez egy lényegében 1919. nyaratól érlelődő gondolat fokozatos megvalósulása. Álláspontomat támogatja egyébként a 30.sz.jegyzet idézete a járási vitézi hadnagyok kinevezése kapcsán a törzskapitányi értekezlet határozatáról!

II. Fejezet

Törvényen alapult-e a Vitézi Rend?

A Vitézi Rend alapításától napjainkig támadások célpontja volt. E támadások egy részét /1/ amelyek a Rend törvényességét vitatták, itt tekintjük át. Ez egyben alkalmat ad a Vitézi Renddel kapcsolatos néhány vonatkozás bemutatására is.

A liberális és szociáldemokrata politikusok világosan felismerték, hogy a Rend léte - de nem akkori állapotában és működésében! - politikai céljaik esetleges elérésének rendkívüli gátja lehet. E felismerést úgy értékesítették, hogy a legkülönbözőbb alkalmakkor támadták a Rendet. A támadások itt tárgyalt köre azt állította, hogy a Vitézi Rend nem törvényes intézmény. Farkas István, a MSZDP országgyűlési képviselője például 1929. áprilisában a parlamentben kijelentette: "... A vitézi rend, amelynek a képviselet tekintetében privilégiumot nyujtanak, nem törvényen alapul és helytelen ennek külön képviseleti jogot adni..." /2/

A Vitézi Rend vezetőit e támadások védekezésre kényszerítették. Ez a védekezés részben annak bizonyítására készítette őket, hogy a Rend törvényes intézmény, másrészt a támadásokat egyszer s mindenkorra azzal kívánták megszüntetni, hogy a Vitézi Rendről törvény szülessék. /3/

A támadások és a védekezés azon kérdés körül fogott, vajon a háboru idejére szóló, a kivételes hatalom alapján

kiadott és így csak ideiglenes hatályu alaprendelet törvényes-törvényé vált-e az 1920.:XXXVI.tc.77.§.-a azon rendelkezésével, amely az alaprendeletet hatályában fenntartotta?

A kérdés helyes megítéléséhez a következőket kell tudni: a magyar törvényhozás annak idején a háboru esetére szóló kivételes intézkedéseket alkotott az 1912.: LXIII. tc-vel valamint az azt kiegészítő 1914.: L., 1915.: XIII., 1916.:IV., és 1917.: VII. törvénycikkekkel, amelyek a kormányt a háboru idejére rendkívül széles rendeletalkotási joggal ruházták fel. Olyan kérdésekben is rendelettel szabályozhatott életviszonyokat, amelyekben béke idején csak a törvény rendelkezhetett. A kivételes hatalomról szóló jogszabály kimondotta, hogy érvénye csak a háboru idejére szól, s a háboru végével azok a rendeletek, amelyeket a felhatalmazás alapján adtak ki, ha még hatályban vannak, hatályukat veszítik.

A Nemzetgyűlés által alkotott 1920.: VI.tc. azonban a kivételes hatalom alapján kiadott rendelkezések hatályát a trianoni békeszerződés megerősítését követő év végéig /1922.december 31.-ig:/ meghosszabbította.

Akár a nemzetgyűlés előtt célként lebegő ősi alkotmányossághoz visszatérés, /4/ alapjáról, akár a "burzsoá legalitás" számonkérése köréből /5/ vizsgáljuk a szóbanforgó törvényt, annak érvényessége nem kifogásolható. Ha pedig ez így van akkor teljesen törvényes, az alaprendelet kiadása is.

Az pedig szintén helyénvaló eljárás, ha kivételes hatalom alapján kiadott jogszabály érvényét később a kérdés rendezésére egyébként hivatott törvényhozó, most már a saját aktusával, törvénnyel maga szabályozza. E szabályozásnak sem akkor, de ma sem érvényességi feltétele, hogy a törvényhozó a szóbanforgó kérdést törvényben rögzítse. Kifogástalan az, a jogszabály-alkotási-technikai megoldás, amit az 1920.: XXXVI.tc.77.§.-a tartalmaz, annak kimondása, hogy az alaprendeletet hatályában fenntartja. /6/ Az ilyen rendelkezés egyben azt is jelenti, hogy az alaprendelet szabályai a törvény részévé váltak. /7/ Legfeljebb a jogász állapíthatja meg azt, hogy "jogi szépséghiba" e kérdésnek ilyen rendezése.

Az előadottakat kiegészíti és megerősíti az, hogy az 1944. decemberében létrejött demokratikus magyar kormány a Vitézi Rendet jogszabállyal szüntette meg, nem volt 1945. után olyan speciális jogszabály, amelynek alapján a vitézi telkeket - ilyen minőségük miatt - tulajdonosaiktól elvették volna, sőt a vitézi cím használatát csak 1947. január 3.-án tiltotta meg az 1947.: IV.tc.3.§.-a.

A Vitézi Rend vezetői ilyen tényállás mellett is arra törekedtek, hogy a Vitézi Rendről törvény készüljön. Az 1928. márciusi "Törvényjavaslat tervezet a Vitézek érdemének megörökítéséről", amelyet vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető vitézi törzskapitány küldött meg gróf Bethlen István miniszterelnöknek - érdemi tárgyalás nélkül irattárba került. /8/

Megjegyzendő, hogy ez a tervezet is ugyanolyan jogszabály-alkotás-technikai megoldást tartalmazott, mint az 1920.: XXXVI.tc. 77.§.-a. Az ilyen törekvések sikertelensége alapvető oka az volt, - ez vezette már az alaprendelet megalkotása idején is a jogalkotót, amikor törvény helyett rendelettel szabályozott - hogy a kormány félt e kérdéssel az Őrszágyülés elé állni, s ráadásul a Bethlen-konszolidáció politikai légkörébe sem illett, hogy ilyen - előre láthatólag hangos ellenzést kiváltó - kérdésben a kormány exponálja magát. /9/

A következő kérdés, amely a Vitézi Rend megalkotása, működése kapcsán felmerült:

sértette-e a Rend léte az állampolgári jogegyenlőséget?

A feudális társadalomban a rendi jogrendszer lényege az, hogy az egyes emberekre rendi hovatartozásuk szerint más-más jogrendszer van érvényben, az emberek jogai és kötelességei rendi állásuk szerint különbözők. A rendiség tehát az emberek jogképességére hat ki.

A polgári társadalom a polgári jogegyenlőséget teremtette meg, ami legáltalánosabban azt jelenti, hogy az állam valamennyi polgárára ugyanazon tárgyi jogrendszer érvényesül, az állampolgári jogegyenlőség az állampolgárok jogképességének egyenlővé tételét jelenti. /10/

A nekünk szükséges mértékig e tételt tovább bontva: az állampolgári jogegyenlőség azt jelenti, hogy :

1./ az állam összes polgára ugyanazon jogrend alatt áll, ugy a magánjog, mint a büntetőjog területén - ez a törvény előtti egyenlőség.

2./ az állam összes polgára ugyanazon előfeltételek mellett szerezheti meg az állami főhatalomban való részvétel jogát,- ez a politikai jogegyenlőség.

3./ az állam összes polgára fizikai és vagyoni képességéhez mértén tartozik résztvenni az állami élet terheinek és kötelezettségeinek viselésében. - Ez az egyenlő közterherviselési kötelezettség. /11/

Az állampolgári jogegyenlőség polgári aspektusu fogalmát feltárva és az alaprendelet szabályait ismét felidézve kimondhatjuk: a két világháború közötti jogrendszerünknek is egyik alapelvét képező állampolgári jogegyenlőséget a Vitézi Rend léte nem sértette, mert létrejöttén nem teremtett új rendiséget. Az a körülmény, hogy a polgárok vagy azok egyes csoportjai jogszerűen, valamely feltétel teljesítése vagy teljesülése esetén kedvezményben vagy hátrányban részesülnek, nem jelenti az állampolgári jogegyenlőség sérelmét.

Többször előfordult az a megállapítás, hogy a kormányzó a Vitézi Rend megalkotásával új nemességet teremtett./12/

Új nemesség-e a Vitézi Rend?

Tekintsük át először azt, a magyar nemességről, ami a kérdés megvizsgálásához szükséges. A magyar nemességnek - jogilag - a korra, amelyet tárgyalunk, már rendszerre

/:rendiséggé/ össze nem álló töredékei maradtak. Ilyenek pl. a nemesi, főnemesi rang, nemesi előnév, nemesi címer viselésének joga, egyes méltóságok viselésének képessége /:cs.kir.kamarás, nemesi testőrség parancsnoki és tisztii állásai, egyéb kautélák, mellett főrendiházi, később felsőházi tagság, stb.:/ s egyes házassági vagyoni jogi rendelkezések /: a törvényes hitbér mértéke, a nemes házastársak között nem volt törvényből folyó közszerzemény, stb.:/ Különösen a köznemes és a közrendű jogállása között lényeges különbség már nem volt. /13/

Mégis a magyar nemesség természetéből - most - a következőket kell tudnunk:

A magyar nemesség 1./ a jogszerű megszerzése után többé el nem veszthető. Ez azt jelenti, hogy aki magyar nemességet szerzett, vagy magyar nemesnek született, nemességétől jogszabállyal, bírói ítélettel, önkéntes lemondással, stb. meg nem fosztható, illetőleg meg nem szabadulhat. 2./ Nem ajándékozható, nem adható el, átruházni csak a törvényesen megkoronázott magyar király engedélyével lehet, 3./ azt is jelenti, hogy a nemes férfi és a fiusított - nemes - nő valamennyi törvényes házasságból született fiu - és leánygyermek - feltéve, hogy a szülő nemesi rangját születésük előtt már megszerezte - nemesnek születik, s elődje örökölheto nemesi címeit is megszerzi.

Ha e tételeket a vitézi jogállással vetjük össze, amely szerint

1./ a vitéz e jogállásáról, vitézi címéről bármikor lemondhat, vagy azt - meghatározott rend szerint - elveszitheti,

2./ az esetleges cím /:jogállás:/ átszállás jogszabály, vagy szabályzat alapján meghatározott rend szerint történik,

3./ a vitézi címet /9 jogállást:/ csak egyetlen örökös viselheti - a nemesi és a vitézi jogállás döntő különbségét már meg is találtuk: a nemes valamennyi leszármazójára rangja ipso iure, születésükkel átszáll, a vitéz örököse a születéssel nem szerez vitézi címet - jogállást -, hanem meghatározott rend szerint alkalmasságát megvizsgálják, s e vizsgálat során kerül megállapításra az, hogy elődje jogállásába léphet-e. Az előd vitézi címe /:jogállása:/ csak annyit jelent, hogy az utód e vizsgálatához egyáltalán eljuthat. Az első szerző és utódai vitézi címe relative tartós.

A vitézi jogállás tehát nem - magyar - nemesség, még "új nemesség" sem, a hasonlatosságot, az eredetet és az ősi mintákat máshol kell keresni. Egyben azt is megállapítom, hogy Horthy Miklós a Vitézi Rend megalapításával nem kerülte meg az 1920.: I.tc. azon szabályát, hogy a kormányzó nemességet nem adományozhat.

Egyik szerzőnk azt az - vizsgált irodalmunkban - egyedülálló véleményét nyilvánította, hogy a tárgyalt időszakban a Vitézi Rend és tagjai a "törvényen felüli helyzet"-ben voltak, a büntető jogalkalmazás során a sérelmükre elkövetett bűncselekmények elbírálásánál, például be-

csületsértésnél és rágalmazásnál nem az alapeset, hanem a minősített eset nyert alkalmazást, s "büntetésük a leg-súlyosabb" volt az elkövetőknek. /14/

Helyénvaló-e az, hogy a szóbanforgó időben a Vitézi Rend és tagjai a sérelmükre elkövetett bűncselekményeket üldöző büntető eljárásban a törvény sérelmével "törvényen felüli" helyzetbe, s az e bűncselekményeket elkövetők pedig ugyancsak a törvény sérelmével súlyos hátrányba kerültek?

A becsület védelméről szóló 1914. : XLI. tc. - többek között - a becsületsértést és a rágalmazást büntetni rendelte, s szóbanforgó esetünkre nézve mindkét bűncselekmény olyan minősített esetét létesítette, amely szerint súlyosabban büntetendő a rágalmazás és becsületsértés elkövetője, ha a törvény által alkotott testület ... a sértett és a sértés hivatásának gyakorlására vonatkozik /BV.3.§./2/ bek. 2./ p. és BV.4.§./2/ bek. 3./ p. :/

Akkor tehát, amikor a büntető bíró a Vitézi Rend sérelmére elkövetett rágalmazást és becsületsértést - annak minősített esetét megállapítva - bírálta el, nem teremtett a Vitézi Rend előnyére "törvényen felüli helyzet"-et, hanem a Rend keletkezése előtt 6 évvel létrejött jogszabály kifejezett rendelkezéseinek tett eleget. A vitézek sérelmére elkövetett becsületsértés és rágalmazás szóbanforgó minősített eset szerinti elbírálására bírói döntést, jogirodalmi nézetet nem találtam.

/:Szerző sem hivatkozik ilyenekre!:/.

Rendelkezésekre áll azonban három olyan ujság-hír /15/ amelyekből bizonyos következtetés levonható. A szóbanforgó esetekben két alkalommal a Vitézi Rendet, mint intézményt sértő delictum, egy esetben pedig több vitézt sértő delictum miatt marasztalták a vádlottakat. A Vitézi Rendet sértő becsületsértés esetén a szóbanlévő minősített eset került megállapításra, a vitézek csoportját sértő becsületsértés esetén pedig a feltűnően durva elkövetést állapították meg - ez utóbbi minősítéshez sem akkor, sem később nem kellett vitézi jogállás!

E bűncselekmények elkövetőit pedig a bűncselekményekben megszabott büntetési tétel minimumát alkalmazva, egy esetben három napi fogházra és nyolc pengő pénzbüntetésre, a másik esetben 80 pengő pénzbüntetésre, a harmadik esetben 8 napi fogházra ítélték.

A rendelkezésre álló adatok azt mutatják: a tárgyalt időszakban a büntető jogalkalmazásban a Vitézi Rend és tagjai "törvényen felüli" helyzetben, törvényellenesen előnyös, a sérelmükre bűncselekményt elkövetők pedig törvényellenesen hátrányos helyzetben nem voltak.

A Vitézi Rend léte és működése azonban egy tekintetben sértette az akkor hatályos törvényt, ez a törvény az 1920.junius 24.-én aláírt és a magyar törvénytárba 1921.: XI.tc.ként felvett trianoni békeszerződés volt. Az 1921.: XI.tc. II.fejezete ugyanis azt rendelte: "...Tilos bárkinek ...olyan szervezetet alkotnia, amely fegyveres erővé át-

alakítható..." Ennek következtében: a./ katonai célokra semmiféle egyesület nem alakítható; b./ tilos oly célokra, melyek csak fegyveres erő alkalmazásával valósíthatók meg, egyesületeket, vagy bármely más név alatt bárminő polgári szervezetet alakítani;..."

Ismerjük már báró Pap tervezetét és az alaprendelet fő vonásait, s így vitán felül áll: a Vitézi Rend léte, szervezete, később tárgyalandó feladatai e jogszabályi tilalomba ütköztek.

Jegyzetek a II. fejezethez.

1./ Az általános, politikai jellegű támadásokra még visszatérünk.

2./ Vitézek Évkönyve 1927. 141.o.: "...a vitézi rend felállítása teljesen törvényes s ezt különösen azokkal a szélső baloldali elemekkel szemben szükséges hangoztatni, akik a vitézi rendet szokták támadni azért, mert nagyon jól tudják, hogy az ő földalatti mesterkedéseiknek legmegbízhatóbb és leghatalmasabb meggátolója..." Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 110.o.: 1928. április 17.-én Gömbös Gyula országgyűlési képviselő a költségvetési vitában méltatta a Vitézi Rend gondolatát és polemizált az azt támadó szocialistákkal. Népszava 1929.április 12. - Tudósítás a törvényhatóságokról szóló törvényjavaslat parlamenti tárgyalásáról: "...Farkas István /:SZDP:/ "...A vitézi rend, amelynek a képviselet tekintetében privilégiumot nyujtanak, nem törvényen alapul és helytelen lenne külön képviseleti jogot adni....indítványozom, ennek a szakasznak teljes törlesztését..." Görgey József /:egységespárti:/ a vitézi rend képviseltetésére nézve tett módosító indítványt. Népszava 1929.április 13. : a folytatólagos tudósítás: "...végül Scitovszky belügyminiszter: védelmére kelt a vitézi rendnek, hogy annak törvényben van a gyökere. /:Peidl: A rokantaknak adjanak megfelelő járadékot!" :/."

3./ A Vitézi Rend Kis Kátéja 1925-ös és 1934-es kiadása külön fejezetet szentel " A Vitézi Rend törvényes alapja" cím alatt a rend törvényessége bizonyítására, a

bizonyítás lényegében egyezik fejtegetésemmel mind menetet, mind végeredményét tekintve. Bár az ilyen irányu támadások - úgy tűnik - az 1930-as évek közepére elültek, a Vitézi Rend törvényes alapja kérdésére még 1941-ben is visszatér a rendi sajtó: Vitézek Lapja 1941. június 21. A várományos iskola című rovatban.: a szerző arra hivatkozik, hogy az alaprendeletet az 1920.: 36.tc. megerősítette, s így a Rend törvényes alapokon nyugszik. A Debreceni Vitézek Könyve I.1933. 35.o. szerint vitéz Igmándy-Hegyessy: A Vitézi Élet, és a Vitézi Rend hivatása című előadásában is azt mondta, "... az alaprendeletet az 1920.: XXXVI.tc. jóváhagyta, tehát a Vitézi Rend törvényes intézmény."

A törvény-tervezet közölve Dokumentum VII.alatt. E körben idézem a tervezetet aláíró vitéz Igmándy-Hegyessy ügyvezető törzskapitány,tervezetét bevezető sorait.: "... Ha egy Rendnek és szervezetének alapelveit nem egy külön törvény, hanem egy a háboru esetére szóló kivételes intézkedés alapján kibocsátott rendelet /6650/1920.:/ tartalmazza, az a közvéleményben akkor is bizonytalanságot idéz elő, ha ezt a rendeletet a törvényhozás egy másik törvényben /:1920.: XXXVI. tc. 77.§.:/ hatályában fenntartja.Tény az, hogy a közvélemény nagy része a Vitézi Rendet nem tartja törvényes intézménynek, és ezt a körülményt az a politikai irányzat, amelynek nem érdeke a Vitézi Rend megerősítése, alaposan ki is használja..." Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 11.o. feltehetőleg a rendi vezetők előzetes egyetértésével mondta 1928.április 17.-én Gömbös Gyula a képviselőházban: "...Éppen azért, mert azt hiszem, hogy

a miniszterelnök ur is helyesli a Vitézi Rend létezését, s helyesli egyáltalában a vitézség megjutalmazását; felkérem a miniszterelnök urat, méltóztassék azokkal a függő kérdésekkel foglalkozni, amely függő kérdések elintézetlensége a Vitézi Rendnek prosperitását és fejlődését hátráltatja. Én a magam részéről szükségesnek tartanám, hogy a Vitézi Rend intézménye törvénybe iktattassék. Vannak ugyan erre-vonatkozó rendeletek - sőt az 1920. évi XXXVI.tc.

77.§.-a értelmében bizonyos fokig a Vitézi Rend intézménye kodifikálva is van, - mégis azt mondom, tessék a magyar vitézséget kifejezetten kodifikálni és törvénybe iktatni, mert egy ilyen törvény nemcsak ennek a kornak a törvénye, nemcsak ezé a nemzedéké, hanem ennek a törvénynek örökkévalónak kell lennie, amely mindig serkenteni fogja a magyart arra, hogy amikor a hazájáról és nemzetéről van szó, életét szívesen áldozza fel, mert tudja, hogy örök megbecsülésben fog részesülni annak neve, aki föláldozta magát a nemzetért.

/:V.ö. A Vitézek érdemeiről szóló törvényjavaslat kelte:

1928.III.7. - Gömbös beszéde: 1928.április 17.! Dokumentum VIII.:/

4./ A jogfolytonosság kérdésének gazdag irodalmába belebocsátkozni itt nincs hely, csak hivatkozom pl.: dr. Faluhelyi Ferenc: Magyarország közjoga 1926. II.kötet, 29,30 o. Molnár Kálmán: Magyar közjog 1929. 722.és köv. old. Tomcsányi Móricz: Magyarország közjoga 1942. 309,310. o. Ujabb irodalomból: Csizmadia-Kovács-Asztalos: Magyar

Állam- és Jogtörténet 1972. 641. és köv. old. E kérdésben Molnár Kálmán nézetét követem: a jogfolytonosság 1918. novemberében megszakadt, a nemzetgyűlés által alkotott jogrend valódi, de provizórikus. A nemzetgyűlés ugyan szuverénnek jelentette ki magát, de szuverénitását két irányban maga korlátozta: időbelileg, amíg az ősi alkotmány szerinti jogalkotó szervek működhetnek, s korlátlan akaratelhatározásában, mert feladatául az ősi alkotmányossághoz visszatérést tekintette. A szóbanforgó körben azonban a jogszabályok alkotásában semmi sem korlátozta.

5./ Mert a kivételes törvények alapján kiadott jogszabályok hatálya, törvényessége, az 1920.: VI. tc. "törvényessége" a tárgyalt kérdéskörbe esik, elemzés nélkül mutatok rá Csizmadia-Kovács-Asztalos: Magyar Állam- és Jogtörténet 1972. 641. és 643. old. súlyos ellentmondására. Először megállapítják: "...az első nemzetgyűlési ciklus gondoskodott a burzsoá legalitás formai megteremtéséről..." /:1920.: I. és II. tc.-k.:/ majd a következő tétel: "...ugyanakkor a nemzetgyűlés magát a szuverén nemzeti akarat egyedüli birtokosának nyilvánította és ezzel elhagyta a burzsoá legalitás talaját..." 641. old. Az első tétel igaz, a második tétel nem helytálló: A nemzetgyűlés - a körülmények folytán - a jogfolytonosságot, az ősi alkotmányosságot nem tudta visszaállítani, de aktusaival a burzsoá legalitást megteremtette - mint ezt az első tétel helyesen hangsúlyozza. Ilyen megállapítás mellett nincs értelme az 1920.: VI. tc.-től tartalmát számonkérni, amiért a jogfolytonosság megszakadása előtt hozott kivételes hatalomról szóló jogszabály "világos parancsának" nem tett

eleget, tudniillik, hogy e jogszabály alapján kiadott rendeletek hatályát meghosszabbította. 643.o.

6./ Az 1920.:XXXVI.tc. /:közismerten: a Nagyatádi-féle földreformról szóló törvény:/ 77.§.-a így szól: "A haditelekre és a hadi haszonbérletre vonatkozó rendelkezések /:1820/1917. M.E.számú rendelet:/ ugyszintén az ingatlanokra vonatkozó magánjogi jogszabályok kiegészítéséről szóló rendelkezések /:4420/1918. M.E.sz.rendelet:/ s végül a vitézi telekről szóló rendelkezések /:6650/1920.M.E.sz.rendelet:/ hatályban maradnak."

7./ Sem az egykoru, Faluhelyi: Magyarország közjoga 1926. II.kötet 80.o. Molnár: Magyar közjog 1929. 349.old. Tomcsányi: Magyarország közjoga 1942. 328.o. sem speciálisan e jogszabály, a mai irodalom sem: lásd I.fejezet 1.sz.jegyzet!

8./ Lásd Dokumentum VII., Irattárba tétele: 1929. VIII.30.

9./ A minisztérium "a Vitézi Rendnek és szervezetének jogi szabályozásánál a célszerűbbnek látszó, gyorsabb, egyszerűbb rendeleti utat választotta..." 1925.Kis Káté 4.oldal.

10./ A rendiség és a polgári jogegyenlőség definíciója Tomcsányi: Magyarország közjoga 1942.164.oldalról való. A rendiség és az osztályhelyzet nem szükségképpen fedik egymást Csizmadia-Kovács-Asztalos: Magyar Allam és Jogtörténet 1972. 90.old.

11./ Az állampolgári jogegyenlőség bővebb kifejtését Faluhelyi: Magyarország közjoga 1926.I.kötet 123-124.oldal-ról vettem. A/10/ és/11/ alatt irt kérdésekben - többé-kevésbé sikeresen - az idézettekén kívül így definiál Egyed István: A mi alkotmányunk 1943. 138-139 old. Csekey István: Magyarország alkotmánya 1943. 223-224.old.

12./ Dr.Faluhelyi Ferenc: Magyarország közjoga 1926. II.kötet 80. old.: A vitézi intézménnyel a kormányzó "... a nemességhez hasonló örökletes kiváltságot biztosít,..." Eckhardt: Magyar alkotmány és jogtörténet 1946. II.kötet 439 old. a kormányzó "...Nemességet nem adományozhatott, de ennek pótlására "vitézi" rendet alapított..." Vas Zoltán: Horthy vagy a király? /:1920.-21.:/ 1971. 235.old. "...A Vitézi Rend megalakításával két törvényt kerül meg Horthy. A kormányzó-választásról szóló 1920. évi I.törvény, amely megtiltja, hogy a kormányzó nemességet adományozzon. A másik törvény, amelyet megkerül, az, hogy csak a király engedélyezheti hitbizomány alakítását. /:A szerző állításának első részét itt, állításának másik részét később cáfolom.:/ S végül Horthy: Emlékirataim 1953.: "...Egyenesen kellemesnek találtam, hogy a nemességadományozás jogát nem kellett gyakorolnom...." 127.o.

13./ A tárgyalt korban a nemesi jogállásról: dr.Faluhelyi:Magyarország közjoga 1926.I.kötet 127.o., Molnár: Magyar közjog 1929. 329.o., Tomcsányi: Magyarország közjoga 1942.166.o., Csekey: Magyarország alkotmánya 1943. 223.o., Egyed: A mi alkotmányunk 1943. 138.o.

A magyar nemességről: az okok elemzése nélkül mutatok rá arra, hogy sem a magyar nemesség tartalmáról, sem terjedelméről /:nemes-e a praedialista, a hajdu, a székely gyalogos, milyen a viszonya az országos nemességhez, stb.:/ az elmúlt 80 év szakirodalma elégséges felvilágosítást nem nyújt. Pl: lovag Marcziány: Nemesség, 1886. 34.o. Bárczay Oszkár: A haldika kézikönyve 1897. 404., 412-414 o. , Kempelen Béla: A nemesség 1907. 40.-41 o. stb. Csizmadia-Kovács-Asztalos: Magyar állam és jogtörténet, 1972.100,158,159, 250,251,252-254. stb. oldalak, Eckhardt: Magyar alkotmány és jogtörténet II.kötet 1946. 327-328 o. E kérdés részletes taglalása kivülesik feladatomon: Amit itt meg kell állapítanom: a magyar nemesség itt alkalmazott definíciójához képest tehát a nemesi jogállásban semmilyen változást nem jelentenek, e tekintetben teljesen közömbösek, azok a közismert politikai gesztusok, amikor pl. Jókay Mór vagy Bölöny György "letette az -y-t", amikor Petőfi Sándor királyi engedély nélkül változtatta meg családi nevét vagy, hogy korunkban nem kevés ember a változott viszonyokhoz alkalmazkodva, ősi nevét "népiesre" változtatta; ezért téves az 1947.: IV.tc. 1.§. /1/ bekezdése azon rendelkezése, hogy " A magyar nemesi ...rang ...megszűnik." Viszont kifogástalan a törvény azon rendelkezése, /:3.§./2/ bek.:/ amellyel a nemesi cím, előnév, címer, stb. viselését tiltja el. Tudniillik csak ezt tudja megtenni, a dolog természetéből eredően a jogalkotó.

14./ Samu Mihály: A Horthy-korszak államformája és jogrendszere /:Tanulmányok a Horthy-korszak államáról és jogáról című kötetből 1958. 29-30 oldal.:/

"...A jogalkalmazás során különleges elbírálásból részesítették a Vitézi Rend tagjait is. A Vitézi Rendre, az ellenforradalmi rendszer fontos támaszára a bíróságok különös gonddal vigyáztak, a tagjai ellen elkövetett bűntetteknél a minősített törvényi tényállást alkalmazták. Például: A Vitézi Rend tagjainak sérelmére elkövetett sértés nem közönséges, hanem minősített esete volt a rágalmazásnak és becsületsértésnek. Az uralkodó osztály tagjainak, a Vitézi Rendnek, törvényen felüli helyzetével szemben az elnyomott osztályok és a zsidók törvényen kívüliek voltak. A bíróságok velük szemben nem az ártatlanság védelméből /:sic! - a szerző:/ indultak ki, büntetésük a legsúlyosabb volt, s ha pedig gyanusak voltak és nem volt elítéltetésükhöz konkrét bizonyíték, akkor is találtak módot arra, hogy mint aggályosokat büntessék, meghurcoltatásban részesíték"

E kérdésben a részletes jogi okfejtés e dolgozat kereteit meghaladja, csak utalok a régi jogirodalomra: dr. Angyal Pál: A becsület védelméről szóló 1914. évi XL. tv., é.n. /:feltehetően 1928.:/ 1./ A jogi személy is alanya lehet a szóbanforgó bűncselekményeknek, 9. old., egyébként 31., 33. és 45. oldalak a szóbanforgó bűncselekmények minősített esetéről, a jogirodalomról, bírói gyakorlatról. Az újabb jogirodalomra: dr. Kálmán György: A becsület védelme az anyagi büntetőjogban 1961. szintén feldolgozza a jogirodalmat és a bírói gyakorlatot. A szerzőknek a "Vitézi Rendre, a vitézekre nézve nincs megállapításuk. Megjegyzendő: e jogszabályok az 1961.: V. törvény, az új Btk. hatálybalépéséig hatályos jogszabályok voltak! /:BHÖ.393./2/ bek. 392./2/ bek.:/

15./ Az említett három bűnügy: 1./ meg nem nevezett személy Békés vármegyében sértegette a Vitézi Rendet, mint intézményt, "...A polgári bíróság...egymillió korona pénzbüntetésre /:behajthatatlanság esetén 40 napi fogházra:/ és a felmerülő bűnügyi költségek megtérítésére ítélte. -192/msz. 1926.Székkapitány - Vitézek és Gazdák Lapja 1926. IV.4. 2./ "...A Vitézi Rend ellen elkövetett becsületsértés vétségéért a tamási kir.járásbíróság Fuschberger Jakab értényi lakost 3 napi elzárásra és 100.000 korona pénzbüntetésre, továbbá a felmerült ügyvédi költségek megtérítésére ítélte.Az ítélet jogerős. - 20/msz. 1927. Tolna vm. székkapitánya - /:A korona- pengő összehasonlításához: 1 pengő egyenlő 12.500 korona. A Vitézek és Gazdák Lapja évi előfizetési díja 1927-beh 10 pengő volt, az 1./ alatti ügyben kiszabott pénzbüntetés tehát - átszámítva - 80 pengő, a 2./ alatti ügyben pedig 8 pengő volt.:/ 3./ "Elitelték a vitézek becsmérőjét." A gödöllői kir. járásbíróság durva becsületsértés miatt 8 napi fogházbüntetésre ítélte Blahó István rákoskereszturi lakost, mert a vitézeket becsmérő kifejezésekkel illette." /:Vitézek Lapja 1938.november 11.:/ - Még egyszer hangsúlyozom, 1./ a közölt esetek minősítésre nem alkalmasak, 2./ a büntetés kiszabás szakszerű megítéléséhez az ügy részletes, alapos ismerete kell.

M A S O D I K R É S Z

A Vitézi Rend

Az a kézenfekvő meghatározás, hogy a Vitézi Rend a vitézekből és a felettük álló vitézi szervekből tevődik össze, már báró Pap tervezetében felismerhető, ezt a felismerést értékesíti az alaprendelet és a szabályzatok sora is. /1/

E kézenfekvő - és oly jellemző - felosztást alkalmazva adom elő a következőkben az ide eső kérdéseket: a vitézi szerveket, a vitézekről és a vitézi telekről szóló ismereteket.

III. Fejezet

A vitézi szervek.

1./ A vitézi szervek hierarchiája csucsán az Országos Vitézi Szék állt. /2/ Az alaprendelet az Országos Vitézi Szék tisztségviselői közül az elnököt, "az államfő megbizottját", mint elnököt helyettesítő funkcionáriust, továbbá az Országos Vitézi Szék tagjait ismeri. Az elnökről megállapítja, hogy őt az Országos Vitézi Szék élethosszideig választja meg tisztségére. Az államfő megbizottja az elnök megválasztásáig vagy az elnök tartós akadályoztatása esetén látja el az elnöki tennivalókat. /:10.§.:/

Az Országos Vitézi Szék tagjait részben az egyes miniszterek delegálják, mint képviselőiket, részben pedig

az államfő nevez ki tagokat.

Ha a kinevezett tagok valamelyikének tagsága megszűnne, úgy a középirtok nagyságát elérő vitézi telektulajdonosok közül az Országos Vitézi Szék által szótöbbséggel javaslatba hozott három személy közül az elnök nevez ki új tagot. /:10.§.:/

Mint erről már irtam, az alaprendelet szabályainak megfelelően az első, az 1920.szeptember 25.-i kinevezések illetve megerősítések tehát

a miniszterelnök, a belügyminiszter, a földművelésügyi miniszter, a honvédelmi miniszter, és az igazságügy miniszter egy-egy képviselőjére - a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége ügyvezető igazgatójára és az államfő által kinevezett 8 tagra /:a törzskapitányokra - ezt a megjelölést az alaprendelet nem ismeri!:/ vonatkoztak.

Az Országos Vitézi Szék kinevezett tagjainak /:a törzskapitányoknak:/ a száma a kelet-magyarországi és erdélyi országrészek visszatérése után, 1942. szeptember 15.-től 10-re emelkedett. /3/

A rendi szabályzatok rögzítették azt a gyakorlatot, hogy az Országos Vitézi Szék ülésein a kormányzó kabinetirodájának főnöke és a pénzügyminiszter képviselője is tanácskozási joggal rendszeresen részt vett. /4/

Ugyancsak rendi szabályzat mondta ki, hogy az egyes,

különös szakértelmet igénylő kérdések megtárgyalásához tanácskozási joggal nem vitéz és nem OVSZ.-tag szakértők is meghívhatók. /5/

Az Országos Vitézi Szék ülésén résztvettek még: az ügyvezető törzskapitány helyettesek, a főszéktartó, valamint az OVSZ. szakelőadói is. /6/

A polgári széktagokra vonatkozóan a rendi szabályok úgy rendelkeztek, hogy az egyes miniszterek képviselői az államfői megerősítés után tisztségüket közszolgálati alkalmazásuk befejezéséig vagy pedig addig viselik, míg önkéntes lemondásukat az államfő el nem fogadta. /7/ Ha a miniszteri képviselő megüresedett OVSZ. tagsági helye betöltése került szóba, úgy a miniszter az Országos Vitézi Szék előzetes meghallgatása után döntött képviselője személyéről. /8/

Ha pedig a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége más intézetté alakulna át, akkor képviselője helyébe az új intézmény megfelelő képviselője lép. /9/ Az utóbbi szabály érvényesült akkor, amikor 1936-tól a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége képviselője helyett az Országos Földhitelintézet képviselője lett OVSZ.tag.

Az Országos Vitézi Szék a Vitézi Rend legfelsőbb döntő, irányító, vezető, ellenőrző és fegyelem fenntartására hivatott szerve. Biztosítja a Vitézi Rend fejlesztését és fenntartását. /10/

Az Országos Vitézi Szék

- dönt: legfelsőbb fokon a Rendbe felvétel kérdésében és a vitézek minden személyes ügyében,
a Rend szervezetét, hivatását, továbbfejlését érintő elvi ügyekben, a Vitézi Rend szervezete részleteiről és ügyrendjéről.
- Javaslatot tesz: a vitézi telek adományozásáról, átszállásáról, az új széktagok megbízatására, törzskapitányok kinevezésére.
- Rendelkezik: a Rend vagyonával,
ellenőrzi: a Rend vagyonát, annak felhasználását, a Rend szerveinek működését, az ügyvezető törzskapitány és helyettese, illetve a törzskapitányok útján,
- megválasztja: a Rend felsőházi képviselőjét, /11/ a felsőházi tagot és póttagot, /12/.

Az Országos Vitézi Szék a döntése alá tartozó ügyekben határozatokat hozott. Határozatai egy részét nyílt szavazással, /:pl.felterjesztett súlyosabb fegyelmi ügyekben,:/ más részét titkos szavazással /:pl. felsőházi tag és póttag választása:/ hozta meg.

Az Országos Vitézi Szék üléseit esetenként a vitézek főkapitánya hívta egybe az ügyvezető törzskapitány javaslatára.

Az Országos Vitézi Szék volt az első létrejött vitézi szerv, s mint az I. fejezetben már bemutattam, rendkívül jelentős tevékenységet fejtett ki a Vitézi Rend megszervezésénél. A későbbi időben is határozatainak a Rend további kiépítését szolgálták, ámbár e határozatok - a dolog természetéből fakadóan - különböző jelentőségűek. /13/

Az Országos Vitézi Szék testületi működését két formában fejtette ki. Az egyik forma az Országos Vitézi Szék teljes ülése, a másik a törzskapitányok értekezlete volt.

A teljes ülésen valamennyi széktag részt vett /: és a már említett más funkcionáriusok is, tanácskozási joggal:/. Ezen az ülésen a vitézek főkapitánya, távollétében a vitézek főkapitányának helyettese, ez utóbbi tisztség betöltetlensége esetén a tisztségében legidősebb törzskapitány elnökölt. /14/

A törzskapitányok értekezlete.

Az Országos Vitézi Szék teljes ülése hatáskörét részben a törzskapitányokra ruházta át, akik ezen jogukat a törzskapitányok értekezletén gyakorolták. /15/ A törzskapitányok értekezlete /: sokszor ilyen megjelöléssel: törzskapitányi értekezlet:/ a Rend történetében már korán, 1921. őszén létrejött. /16/

Ez az értekezlet

- dönt: mely ügyeket kell az Országos Vitézi Szék teljes ülése elé vinni,
melyek azok az ügyek, amelyeket az ügyvezető törzskapitány elintézésére biz,
a Vitézi Rendbe felvételről, a Vitézi Rendből törlésről, a vitézi telek megterheléséről,
a vitézi telek zár alá vételéről,
a vitézi telek gondviselője kinevezéséről,
a vitézi telek zár alól feloldásáról,
a vitéz özvegye eltartása mértékéről, a vitézi telek jövedelméből,
- javaslatot tesz: a vitézi telek adományozására,
a Vitézi Rend ideiglenes szervei határozványainak szükség szerinti esetleges megváltoztatására,
- rendelkezik: a beruházási kölcsön céljára rendelkezésre álló összeg felett, ebből a vitézeknek kölcsönt engedélyez.

A törzskapitányok értekezletét - szükség szerint - az ügyvezető törzskapitány hívja össze.

Az értekezlet elnöke a vitézek főkapitányának helyettese, ha e tisztség nincs betöltve, úgy a tisztségében legidősebb törzskapitány. Az értekezleten a törzskapitányok részvétele kötelező.

A törzskapitányok értekezlete két formában működött:

Volt bizalmas ülés, ahol az ügyvezető törzskapitány, a törzskapitányok, a főszéktartó és az ügy elintézéséhez szükséges OVSZ.-szakelőadó, s volt nyilvános ülés, ahol az előbbieken kívül az Országos Vitézi Szék és a Főszéktartóság osztályvezetői és a törzsszéktartók vettek részt.
/17/

Az Országos Vitézi Szék testületi munkájáról rendkívül keveset tudok. Nagyon valószínű az, hogy kezdettől fogva minden évben beszámolót hallgatott és vitatott meg a Vitézi Rend helyzetéről, a beszámolási időszak eseményeiről és a következő időszak feladatairól. Az ilyen beszámoló tartalmazta még a vitézek helyzetére, a gazdasági feladatokra, /:vitézi telkek helyzete, fejlesztése:/ a vitézek gazdasági képzésére, az előljáró szervek helyzetére és az adott időpontban aktuális egyéb kérdésekre vonatkozó adatokat és értékeléseket. /18/

Amit tevékenységéről rögzíteni, elemezni lehet azt az egyes rész kérdések tárgyalásánál, mint határozatokat elemzés alá veszem.

2./ A vitézek főkapitánya.

A vitézek főkapitánya az Országos Vitézi Szék elnöke,
a vitézek legfőbb parancsnoka,

kinevezi a törzskapitányt,

felavatja az érdemes honfiakat és várományosaikat.

/19/

A vitézek főkapitányát az Országos Vitézi Szék tagjai választották a vitézek közül. A választás élethossziglanra szól. Amennyiben nem az államfő a vitézek főkapitánya, úgy a választás érvényességéhez az államfő jóváhagyása szükséges. /20/

A Rend fennállásának egész időszakában /:1920.szeptember 25. - 1944.október 16. :/ a vitézek főkapitánya - egy-szersmind az Országos Vitézi Szék elnöke - az államfő, Magyarország kormányzója, vitéz nagybányai Horthy Miklós császári és királyi kamarás, a volt császári és királyi haditengerészet altengernagya volt. /21/ Az Országos Vitézi Szék első, 1920.szeptember 25.-i ülésén választották meg őt a tisztségbe, s bár mindvégig helyettesítettette magát, a Rend helyzetét figyelemmel kísérte, s iránymutatásait, kezdeményezéseit a rendi tevékenységre nézve nagyon jelentősek voltak.

A Vitézi Rendben a kormányzónak, a rendkívül szépen dekorált, előkelő állású és magasrangu katonának, vitathatatlan tekintélye volt. Bizonyos, hogy mindezen kvalitások mellett nagyon sok vitézben a neki tett vitézi eskü és az általa történt vitézzé avatása, a személyéhez kapcsolódó hűséget is felkeltette. Mindebből arra lehet következtetni, hogy Horthy Miklósnál kevésbé tekintélyes katona, aki esetleg nem is államfő, ilyen kiemelkedő szerepet főkapitányi tisztsége esetén a rendi vezetésben betölteni nem tudott volna.

3./ A vitézek főkapitányának helyettese.

A vitézek főkapitányát tartós akadályoztatása esetén a vitézek főkapitányának helyettese helyettesíti, akit az államfő nevez ki, s aki

távollétében elnököl az Országos Vitézi Szék teljes ülésén,

Elnöke: a törzskapitányi és az Országos Székkapitányi értekezletnek,

A vitézek főkapitánya nevében "Vitézek Főkapitánya helyett" jelzéssel kiadványoz olyan ügyiratokat, amelyekre meghatalmazása van, vagy amelyekre a vitézek főkapitányának külön döntése nem szükséges.

Ellenőrzési joga van a Vitézi Rend összes szerve és intézménye felett,

az Országos Vitézi Szék nevében megbizsa, felmenti, az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága elnökét, a vármegyei vitézi székkapitányokat, okirati dicséreteket ad ki.

/22/

A vitézek főkapitányának helyettesét először 1921. május 1.-én nevezte ki a kományzó. /23/

Az első kinevezést e tisztségre a Mária Terézia rendes vitéz Szomlyai Nagy Pál gyalogsági tábornok, vitézi törzskapitány kapta. Őt követte 1927.-től vitéz tiszabeői Hellebronth Antal tüzértábornok, vitézi törzskapitány. /24/ 1944. április 21.-től vitéz Igmándy-Hegyessy Géza nyugalmazott testőraltábornagy, vitézi törzskapitányt nevezte ki az államfő. /25/

A vitézi főkapitány helyettesek - már méltóságuk elfoglalásakor - szépen dekorált, tábornoki rendfokozatban lévő neves katonák voltak, kinevezésükkor átlagéletkoruk: 63 év.

4./ A vitézi törzskapitányok.

A vitézi törzskapitányok jogállása - mint már eddig is láttuk, - különbözik a polgári széktagokétól. E jogállás /:funkció:/ kétarcu. A vitézi törzskapitány is az Országos Vitézi Szék teljes-jogu tagja, akár a miniszterek kiküldöttjei. Funkciója azonban messze túl mutat a testületi tevékenységen, amennyiben a határozatok előkészítésében, a hozott határozatok végrehajtásában kiemelkedő szerepe van, s ezt a szerepet csak megerősíti a törzskapitányok értekezlete, ahol szervezeten van módjuk a törzskapitányoknak egy-egy kérdésben közös álláspontjuk kialakítására. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy az Országos Vitézi Szék 6 polgári tagja mellett a 8, később 10 vitézi törzskapitány és az ugyancsak vitézi jogállásu főkapitány többséget képezett.:/ Ez nem jelenti természetesen azt, hogy az Országos Vitézi Szék a miniszterek vagy a minisztérium állásfoglalását lényeges kérdésekben mindig vagy akár csak az esetek jelentős részében alapvetően befolyásolta volna! :/ A törzskapitányok közül került kinevezésre a vitézek főkapitányának helyettese és az ügyvezető vitézi törzskapitány is. E funkciók szintén a törzskapitányok helyzetét erősítették.

A vitézi törzskapitány funkciója /:jogállása:/ kétarcuságának szervezeti következménye az, hogy az OVSZ.tag-

ságon tul, csak neki van az OVSZ. tagok közül feladatai ellátásához önálló apparátusa /:törzse:/, a vitézi törzsszék.

A vitézi törzskapitány, aki élethossziglan tagja az Országos Vitézi Széknek

az OVSZ.tagságából
származóan

képviseli a vitézek főkapitányát, a vitézi telek telekbeiktatásnál és a nagyobb vitézi ünnepeken,

javaslatot tesz az
OVSZ-nek

a vitézi telekadományozásra,
a vitézi telek átszállása megállapítására,

a vitézi telektől megfosztásra,
a vitézi telek zár alá vételére,
a vitézi telek bérhozadékanak felhasználására,

a vitézi várományosi és az özvegyi haszonélvezetre,

a vármegyei vitézi székkapitányi,
a vitézi Társadalmi Bizottság elnöki,
a vitézi ügyészi, a vitézi széktartói tisztségekbe kinevezésre, felmentésre, a Vitézi Rend érdekében kifejtett kimagasló érdemek legfelsőbb kiüntetésére, és az Országos Vitézi Szék általi okirati megdicsézésre.

ellenőrzi:

a vitézi telek bérhozadékanak elszámolását,

figyelemmel kíséri:

a Vitézi Rend földbirtokpolitikai célját,

jóváhagyja: a vitézi telek három évnél nem hosszabb
bérszerződéseit,
véleményezi: a három évnél hosszabb időre szóló bér-
szerződéseket,
az üzemi kölcsön kérvényeket,
a vitézi kérvényeket,
bizottsági tag: a vitézi kérvények elbírálásánál,
személyjoga van: a törzskörletén belül minden vitézi
szerv és minden vitéz fölött.

A vármegyei vitézi székek működését évenként meg szem-
lélik.

A szemlék célja: fegyelmezés

a hazafias, bajtársias szellem ápolása,
a vitézi telek megművelésének, a telek
leltárnak a vitézi házjelvény használa-
tának ellenőrzése,
a családi élet kedvező befolyásolása,
a várományosok és a többi vitézi gyerek
nevelésének utmutatás,
a vitézek megszervezése, és együtttartása,
a nemzetellenes mozgalmak elhárítására,
a székkapitányok és a társadalmi bizott-
ságok együttműködésének elősegítése,
kiküldöttje útján,

gyakorolja: a Fegyelmi Szabályzat által ráruházott
mértékben a fenytő hatalmat,

szabadságot engedélyez:

a tényleges tiszteknek, tiszteletdíjasok-
nak, a polgári tisztviselőknek, és

egyéb alkalmazottaknak, altiszteknek, stb.

Részt vesz - szükség szerint - :

a vármegyei és a járási vitézi értekezleteken,

táborba hívja:

- a lehetőséghez

mérten- :

a törzskörlet vitézeit,

elnököl:

a törzskörletéből időközönként összehívott székkapitányi és törzsszéki társadalmi bizottsági értekezleten,

általában:

a törzsszék ügykezelését irányítja és ellenőrzi. /26/

A vitézi törzskapitányok rendi tevékenységére kevés adatból kell következtetni. /27/ A rendi vezetői tevékenységet nem szabad a vitézi törzskapitány közéleti szereplése, beszédei, nyilatkozatai és előadásai számából, milyenségéből megítélni. Mindezek figyelemmel tartásával - úgy tűnik, - hogy vitéz Igmándy-Hegyessy Géza, vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér és vitéz szinai Szinay Béla törzskapitányok tevékenysége volt a legkiemelkedőbb, ők agitálásban és - úgy látszik - kvalitásokban is kiemelkedtek.

Már említettem, hogy a törzskapitányok a Rend szervezése idején nemcsak az egyes törzsszékek élére állítottak, hanem egy-egy speciális rendi tevékenységi terület irányítására is megbízást kaptak. Ez utóbbi ügykörökről, azok személyszerinti elosztásáról ugyancsak semmi adattal nem rendelkezem, legfeljebb feltételezem, hogy például a vitézek gazdasági

kiképzésével Igmándy-Hegyessy és Siménfalvy, a szervezeti kérdésekkel ugyancsak Siménfalvy /28/ foglalkozhatott.

Az Országos Vitézi Szék 1921. június 25.-i ülésén került sor arra, hogy az 1920. szeptember 25-én kinevezett vitézi törzskapitányokat az egyes törzsszékek élére állították.

Ekkor:

az 1./ sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán al-
ezredes /29/

a 2.sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz nemes Magasházy László őrnagy, első szárny-
segéd /30/

a 3.sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz szandai Sréter István tábornok /31/

a 4.sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz szomlyai Nagy Pál gyalogsági tábornok /32/

az 5.sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz bilkei Lipcsey Márton őrnagy /33/

a 6.sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula őrnagy /34/

a 7.sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér ezredes /35/

a 8.sz. törzsszék vitézi törzskapitánya:

vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőrőrnagy lett./36/

Vitéz szomlyai Nagy Pál halála után, 1927.-ben őt a törzskapitány tisztségben vitéz Csörgey Károly vkszt. ezredes /37/ majd 1928-tól vitéz szinai Szinay Béla ezredes /38/ követte.

Vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér törzskapitányt halála után, 1929-ben vitéz nagylaki Rátz Jenő vkszt. ezredes /39/, őt pedig vitéz Magyarossy Sándor tábornok követte. /40/

Vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula utódja az 1940-es évek elején vitéz nemes Baur Nándor nyugalmazott tábornok volt, 1944.juliusáig. /41/

Vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán utóda a törzskapitányi székből 1944. április 21.-től vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál vezérőrnagy. /42/

Vitéz szandai Sréter István tábornokot 1923-ban vitéz szenczi Feördös Vilmos ezredes /43/ majd őt vitéz tiszabeőti Hellebronth Antal tüzértábornok követte, aki 1944. április 21-ig volt törzskapitány is. /44/

1942-ben a törzskapitányok száma tízre emelkedett, ennek kapcsán a két erdélyi törzsszék törzskapitánya: a 9.sz. "Mátyás király" törzsszéknél vitéz Benkő Béla ezredes, a 10.számú "Csaba királyfi" törzsszéknél vitéz Vida Gyula vezérőrnagy lett. /45/

Bár az első vitézi törzskapitányi kinevezéseknél még őrnagyok és alezredesek is kinevezést nyertek, a későbbi

időben úgy látszik rendszerre vált, hogy vitézi törzskapitány tábornoki /:esetleg ezredesi :/ rendfokozatu tiszt lett. Valamennyi törzskapitány igen szépen dekorált katona volt, sokan közülük katonai iskolák tanárai is voltak.

A vitézi törzskapitányokról még három dolgot kell elmondani:

Az 1920-as évek törzskapitányai közül sokan - a többségük - az EX-nak, a Tizenkét Kapitányoknak és egyéb titkos társaságoknak vezető, vagy rendkívül befolyásos tagjai/46/.

A tisztségüket a Rend szinte egész fennállása alatt viselő vitézi törzskapitányok közül többen a kormányzó közvetlen környezetéhez tartoztak már Szeged óta. /:Magasházy, Bánó, Toókos, Igmándy-Hegyessy:/

A harmadik érdekes jelenség az, hogy a törzskapitányok jelentős része a rendi szolgálata mellett, a m.kir. honvédségnél rendkívül fontos parancsnoki beosztásokat is betöltött /:pl. Magasházy az 1930-as években a HM. egyik osztályvezetője volt, Rátz Jenő Szegeden magasabb egység parancsnok, majd honvédelmi miniszter, Magyarossy 1942-ben a HM-ben légügyi csoportfőnök, Vida vezérőrnagy magasabb egység parancsnoka Erdélyben.:/

5./ Tiszteletbeli vitézi törzskapitány.

E tisztséget a szabályzatok nem ismerik, a tiszteletbeli vitézi törzskapitány jogállása /:ügyköre:/ sem nyert megállapítást. Az adataim szerint két személy kapott

ilyen kinevezést, úgy-mint tiszabői Hellebronth Antal nyugalmazott tábornok, akit a kormányzó 1944. április 21.-én a vitézek főkapitányának helyettesi tisztségéből felmentett, és egyben tiszteletbeli vitézi törzskapitánnyá kinevezett, /47/ valamint vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán nyugalmazott tábornok, akit a kormányzó 1944. májusában vitézi törzskapitányi tisztsége és OVSZ. tagsága alól felmentett és ugyancsak tiszteletbeli vitézi törzskapitánnyá kinevezett. /48/

6./ Az ügyvezető vitézi törzskapitány.

Ugyancsak a vitézi törzskapitányok közül került kinevezésre az ügyvezető vitézi törzskapitány is, aki az Országos Vitézi Szék bizalmának letéteményese /49/ és mint ilyen, irányítója és ellenőrzője az összes vitézi szervek /:kivéve a törzskapitányokat:/ és intézmények működésének. /50/ Az ügyvezető törzskapitány tisztség a legrégebbi rendi tisztségek egyike, eredete Bánó Kálmán 1920. október 7-i ügyvezetői megbízatására nyúlik vissza. /51/

Az ügyvezető vitézi törzskapitány megbízatását az Országos Vitézi Szék előterjesztésére, a vitézek főkapitányától kapta.

E tisztségében

rendi ügyekben előadója a vitézek főkapitányának, a főkapitány helyettesének, az Országos Vitézi Szék teljes ülésének, és a törzskapitány értekezletnek.

Az Országos Vitézi Szék által átruházott jogkörben, a Rend szabályai keretében, elvi jelentőségű kérdésekben is dönthetett.

Az ügyvezető vitézi törzskapitány őrizte az Országos Vitézi Szék állományában szolgálatot teljesítő tényleges tisztek minősítési táblázatát,

a Vitézi Rend képviselője a vagyoni jogi ügyekben, képviseli a Vitézi Rendet minden hatóság előtt más ügyekben is,

ellenőrzi az állami költségvetés felosztását és felhasználását,

intézkedik az Országos Vitézi Szék teljes ülése, a törzskapitányok értekezlete, határozatainak, a főkapitány és helyettese rendelkezéseinek végrehajtásáról,

javaslatot tesz a főkapitánynak az Országos Vitézi Szék teljes ülése egybehívására,

egybehívja a törzskapitányok értekezletét,

kijelöli azon ügyeket, amelyekben a teljes ülés vagy a törzskapitányi értekezlet hivatott dönten.

Szükség szerint összehívja a székkapitányok országos értekezletét,

kiadványoz minden vagyoni jogi és ráruházott jogkörben minden, az Országos Vitézi Széket érintő elvi jelentőségű ügyet,

kizárólag őt illette a pénzügyi intézkedési jog,
szemlejoga van-a törzskapitányok kivételével - valamennyi vitézi szerv és intézmény felett,

az Országos Vitézi Szék nevében megbizsa, felmenti, a főszéktartót, a Társadalmi Bizottság elnökét, az Országos Vitézi Szék szakosztályainak és a Főszéktartóság osztályainak vezetőit, a vármegyei széktartókat, a törzsszéktartókat, a járási vitézi hadnagyokat, a vitézi ügyvédeket, a vitézi orvosokat, és a nemzetvédelmi tiszteket,

ügykörének egy részét az ügyvezető törzskapitány-helyettesre bízhatja. Azonban huzamosabb távolléte esetén csak törzskapitány helyettesítheti./52/

Az ügyvezető vitézi törzskapitány jogosítványaiából kitűnik, hogy ez a Vitézi Rend országos vezetésének egyik legfontosabb tisztsége, hiszen minden lényeges elvi kérdésekben, mind a végrehajtásban, nem-különben a rendi funkcionáriusok jelentős részére kiterjedő kinevezési jog gyakorlásában a Rend irányítására óriási befolyást gyakorolhat. Azonkívül - a Főszéktartóság apparátusa és szemlejoga révén - ő az egyetlen vitézi előljáró, akinek közvetlen és a leggazdagabb információi vannak az egész Rend helyzetéről. Ilyen hatalom birtokosánál érthető a

követelmény: az Országos Vitézi Szék bizalmának letéteményese.

Az ügyvezető vitézi törzskapitány funkció szinte összeronódott vitéz Igmándy-Hegyessy Géza nevével, aki a Rend létrejöttétől, fennállása majdnem egész tartama alatt viselte e tisztséget, /:1921.októberétől 1944.április 21-ig:/ s őt 1921. április 21.-től követte a Rend utolsó ügyvezető és törzskapitánya, vitéz szentmiklósi óvári Pongrácz Pál vezérőrnagy.

A vitézek főkapitányán kívül a közvélemény előtt a legismertebb vitézi előljáró, az ügyvezető törzskapitány, vitéz Igmándy-Hegyessy Géza volt. Ez - az ezen tisztségre őt predesztináló agilitásán kívül - funkciójából eredt. Sok beszámoló, ünnepi előadás, a Rend érdekében a minisztériumhoz tett előterjesztés előadója, aláírója volt. A nagy, ünnepélyes vitézi avatásokon ő ismertette a vitézekre vonatkozó statisztikai adatokat. Különböző előadásai a Rend története megismerésének sokszor egyetlen forrása.

7./ Az ügyvezető vitézi törzskapitány helyettese.

Amíg a főkapitány helyettese és az ügyvezető vitézi törzskapitány e tisztségük ellátása mellett valamelyik vitézi törzsszék vezetői, s mint törzskapitányok az Országos Vitézi Szék tagjai is, addig az ügyvezető vitézi törzskapitány helyettese nem törzskapitány és nem tagja az Országos Vitézi Széknek sem. Ezért rendelkezik úgy a Szabályzat: az ügyvezető vitézi törzskapitány azon ügykörét, mely nem törzskapitányi tisztségéből folyik - mint állandó ügykört -

az ügyvezető vitézi törzskapitány helyettesre átruházhatja.
/53/

Nem ruházható át:

az OVSZ.tagság,

a vagyoni jogi ügyekre vonatkozó jogkör,

az OVSZ-t érintő elvi ügyekben való döntési jogkör.

Az ügyvezető törzskapitány helyettese az Országos Vitézi Széknek, mint állománytestnek a parancsnoka; fegyelmi, minősítési és szabadságolási jog illeti.

Az Országos Vitézi Szék állományába beosztott, költségvetésileg rendszeresített állományban lévő tisztek, tisztviselők, altisztek az ügyvezető törzskapitány helyettes útján vannak az ügyvezető törzskapitánynak alárendelve.

Az ügyvezető törzskapitány helyettes ügykörét - szükség szerint - az ügyvezető törzskapitány rendeletileg szabályozza. /54/

Az ügyvezető törzskapitány rövidebb távolléte esetén őt helyettesíti. /55/

Az ügyvezető vitézi törzskapitány helyettese funkciójának keletkezési idejét nem ismerem, mindenesetre 1934.-ben már találkozunk ezzel a tisztséggel. /56/

Működése - mint ügyköréből kitűnik, - a belső, rendi vezetés körébe esett, milyenségére, részleteire nincs adat.

Az első ismert ügyvezető törzskapitány helyettes vitéz Galánthay István ezredes volt, feltehetőleg ő töltöt-

te be 1934-től a Rend fennállása alatt e tisztséget./57/

8./ A Vitézi Rend főszéktartósága.

A Főszéktartóság úgy fogható fel, - utalok a vitézi törzsszék és a vármegyei vitézi szék szervezetére - mint az Országos Vitézi Széknek - s a vitézek főkapitányának - a "törzse", ahol a Rendre vonatkozó adatokat nyilvántartják, a döntésekhez szükséges előkészítő munkálatokat elvégzik, ahol a kormányzati tevékenységhez szükséges segédtevékenységet teljesítik.

A korábban egységes szervezetet képező Főszéktartóság az 1934.utáni időben - az irányítást tekintve - kettévált. Az osztályok nagy része az ügyvezető törzskapitány közvetlen irányítása alatt, mint az Országos Vitézi Szék szakosztályai, míg két osztály, a gazdasági és a nyilvántartó osztály, valamint a segédhivatal a főszéktartó irányítása alatt, mint a Főszéktartóság osztályai működtek. /58/ Ennek előrebocsátása után a következőkben a Főszéktartóságot, mint egységes szervet ismerjük meg.

A Vitézi Rend Főszéktartósága élén a főszéktartó áll. Feladata az ügymenet vezetése és irányítása, amely a kezében összpontosul.

A Főszéktartóság közigazgatását érintő elvi ügyekben, valamint az állami költségvetés felhasználását illetően ő az ügyvezető vitézi törzskapitány /:helyettese:/ előadója.

Az Országos Vitézi Szék teljes ülésén és a törzskapitányi értekezleten ő a jegyzőkönyvvezető és őrzi a jegyző-

könyvek másolati példányait.

Ugyancsak az ő őrizetében vannak az Országos Vitézi Szék hivatalos bélyegzői és a vitézi avatás szertartásának jelvényei is. /59/

A főszéktartó ilyen ügyköre lényegében az ügyvezető vitézi törzskapitány funkciója létrehozásának eredménye. /60/

A főszéktartói tisztség - a vitézek főkapitánya és a vitézi törzskapitány méltóság után - a legrégibb rendi funkció, mert a kormányzó már 1920.szeptember 25.-i legmagasabb kéziratában - az OVSZ.tagjai mellett - gálócsi Gálócsy Zsigmond tartalékos főhadnagyot széktartónak kinevezte. /61/ Gálócsy 1923.tavaszaán a Vitézek Mezőgazdasági Szövetkezetének vezetője lett, s így őt e tisztségben vitéz laborfalvi Berde Gábor nyugalmazott ezredes követte. /62/

1924.julius 1. után utóda, vitéz Vasváry László nyugállományu százados volt a főszéktartó /63/ majd vitéz nagybarcsai Barcsay Ádám nyugállományu alezredes neveztetett ki. /64/ Az 1930-as években kapott főszéktartói kinevezést vitéz Csukonyi Ferenc alezredes, aki e tisztségét valószínűleg a Rend fennállása hátralévő éveiben végig viselte. /65/

Ismeretlen időben hozták létre a főszéktartó helyettese funkcióját /66/ ügykörét a Szabályzatok nem rögzítik, e funkciót nem is említik.

A Vitézi Rend Főszéktartósága az Országos Vitézi Szék határozatainak végrehajtó és a Vitézi Rend központi igazgatásának lebonyolító szerve. /67/ A Főszéktartóság

kezdetben a főszéktartóból és egy kezelőből állott, /68/ s ahogy a Vitézi Rend kiépítése folyt, "...ugyanugy bővült a főszéktartóság létszáma a szükséges munkaerővel..." /69/ Már 1921.tavaszan és nyarán, de később is. Az évek során, ahogy a rendi munka gyarapodott, úgy bővült, specializálódott a Főszéktartóság tevékenysége is. 1928-ra a Főszéktartóság eléri a teljes szervezeti kiépítését, s a következő évek csak a szükséges belső átcsoportosításokat eredményezik.

A Főszéktartóság első szabályzata az Országos Vitézi Szék 1920.október 7.-i ülésén hozott határozata volt, ezt a szabályzatot és az eredeti felépítést nem ismerem. /70/ A későbbi időben az átcsoportosításokat az Országos Vitézi Szék rendelte el.

A Főszéktartóság osztályai:

1934./71/		1944./72/
elvi, szervezeti, közigazgatási ügyek	I.osztály	közigazgatási irányítás, személyi ügyek,
vitézi telekkel kapcsolatos ügyek	II.osztály	vitézi telekkel kapcsolatos ügyek, vitézek gazdasági ügyei, vitézek jogi és telekkönyvi ügyei, vitézek képző iskolája /73/
tiszti állományu folyamodók kérvényeinek elintézése és a tisztialományu vitézek személyi ügyei	III.osztály	telekért folyamodó tiszttek ügyei. A tisztvitézek személyi ügyei, nemességi és névmagyarosítási ügyek. /74/

Telkekért folyamodó legénységi ügyei. Legénységi vitézek személyi és névmagyarosítási ügyei.

A legénységi állományu IV.osztály Számbavételi osztály - vagyon ellenőrzési és kezelési feladatokkal. /75/
folyamodók kérvényeinek elintézése és a legénységi állományu vitézek személyi ügyei.

Nemzetvédelem,propaganda V.osztály Nemzetvédelmi és sajtóügyek.

Gazdászatközigazgatási és költségvetési ügyek VI.osztály Költségvetési ügyek. Gazdászati ügyek. A személyzet ellátási ügyei.

Vitézek személy- és teleknyilvántartása. VII.osztály Személyi és teleknyilvántartás.

A Vitézi Rend vagyonának kezelése. Pénzügyek. VIII.osztály Kölcsönügyek. A vitézi telkek járadékának beszedése, A Vitézi Rend vagyonának kezelése.

A Vitézi Rend és a Vitézek mezőgazdasági ügyei. IX.osztály A Vitézi Rend fonószövő tanüzeme.

A vitézek gazdaképző iskolája.

Segédhivatal

A Főszéktartóság osztályai a kormányzati intézkedésekhez szükséges, lényegében minden vitézre kiterjedő nyilvántartásokat vezettek. Anélkül, hogy az egyes osztályok nyilvántartási rendszerébe, nyilvántartott adataiba belebonyolódnánk, csak a példa kedvéért tekintsünk bele a személyi és a teleknyilvántartásba. A Főszéktartóság a személyi nyilvántartást a következő részletezéssel vezette a vitézekről:

1./ Nyilvántartólap, 2./ A vitézek indulási és sorolási szám szerinti névkönyve, 3./ Betűrendes névmutató, 4./ Változott nevű vitézek névmutatója, 4/a. Számszerinti állománykimutatás az esetenként beálló növedékről és fogyatékról, 5./ A vitézi jogon nyert kedvezmények előjegyzése, 6./ A munkanélküliek előjegyzése, 7./ Az elutasított folyamodók névjegyzéke, 8./ A vitézzé nyilvánítottak szám- és névszerinti jegyzéke, 9./ Az elhalt vitézek nyilvántartása szám- és név szerint, 10./ A felfüggesztett vitézek nyilvántartása szám- és név szerint, 11./ A felfüggesztett várományosok nyilvántartása szám- és név szerint, 12./ A törölt vitézek nyilvántartása szám- és név szerint, 13./ A törölt várományosok nyilvántartása szám- és név szerint, 14./ Az eljárás alatt álló tiszti vitézek nyilvántartása az eljárás okát képező adatok feltüntetésével, 15./ Az eljárás alatt álló tiszti várományosok nyilvántartása, az eljárás okát képező adatok feltüntetésével, 16./ A személyi vonatkozású statisztikai adatokat feltüntető táblázatok, 17./ Vármegyénként vezetett névjegyzék, számszerinti kimutatás, 18./ állománytáblázat.

Ez a nyilvántartási rendszer még azzal bővült, hogy a 2-13./ alatt és a 17./ alatt jelzett előjegyzéseket

külön-külön vezették a tiszti és a legénységi állományu vitézekről. /76/

A vitézi telkekről készült nyilvántartásban pedig a következő cimeket olvashatjuk:

Birtoklapok megyénként és minőség szerint, táblázatos kimutatás a vitézi telkekről vármegyénként, minőség, nagyság és szám szerint /:tiszti, legénységi, és összesített táblák:/, a telkes vitézek betűrendes névmutatója /:a telek nagysága, minősége, fekvése, /:község:/ szerint, a bérbeadott telkek nyilvántartása, a bérlők névjegyzékével, a telkek községek szerinti nyilvántartása. /77/

A következő kérdés óhatatlanul az, hogy milyen minőségű volt ez az adminisztratív tevékenység, hogyan oldotta meg feladatát a Főszéktartóság.

Az első években az adminisztrációs tevékenység sok kívánnivalót hagyott maga után /78/, a későbbi időben azonban - az adminisztráció kiépülésével párhuzamosan - a tevékenység javult.

A Főszéktartóság tevékenysége jellegét megvilágítja néhány jellemző ügyviteli rendelkezés is:

Az "M"/79/ a titkos és a bizalmas ügyeket csak tisztek és felesküdt tisztviselők gépelhettek./80/

Az "M" és a titkos ügyeket a I./személyi és elvi/ osztály őrzi és irattározza. /81/

Az ügyekre vonatkozó felvilágosítást elvileg csak az ügyvezető vitézi törzskapitány vagy helyettese és a főszéktartó adhat. Kivételt képeznek e szabály alól a nem elvi jelentőségű ügyek, melyekben az érdeklődő vitézeknek vagy magánfeleknek a felvilágosítást az osztályvezetők is megadhatják. /82/

Az Országos Vitézi Széknél a vitézi előjárók rendszeresen fogadónapot tartottak. A vitézek főkapitányának helyettese és az ügyvezető törzskapitány hetente egyszer, a főszéktartó pedig naponta 2 óráig fogadott, azonban a vidékről felutazó vitézi funkcionáriusokat bármely időben fogadta. /83/

A Főszéktartóság osztályai rendkívül kis létszámmal működtek. A kezdeti - egy széktartóból és egy kezelőből álló - állomány 1927-re 19 főre, 1942-re pedig 24 főre növekedett.

Ez azt jelenti, hogy az osztályok nagy többségében - az egész időszak alatt - egy vezető és egy beosztott, vagy pedig egy vezetői című előadó működött.

A vezetőkre és a beosztottakra jelentős munkateher nehezedett, /84/ s az adminisztratív munka létszám emelkedésének a Rend nehéz anyagi helyzete emelt gátat. Ilyen helyzetben a Főszéktartóságon nem érvényesült Parkinson professzor törvénye, mert amíg a vitézek száma 142 %-al nőtt, az adminisztráció csak 131 %-al.

Végül vizsgáljuk meg, kik teljesítettek szolgálatot a Főszéktartóságon?

1927-ben a Főszéktartóság kilenc osztályán
12 vezető /:osztályvezető, 1 alosztályvezető, egy vitézi ügyész, és egy levéltáros:/ és
7 beosztott teljesített szolgálatot.

A 12 vezetőből:

kettő csak nemesi címmel, rendelkezett
három nemes és vitéz volt,
négy nyugállományu tiszttel volt,
kettő nem volt vitéz, és
öt vezető polgári tisztviselő volt.

A 7 beosztottból:

négyen nyugállományu tisztek,
hármán polgári tisztviselők voltak,
a hét beosztottból öt nem volt vitéz,

Tényleges állományu tiszttel sem a vezető sem a beosztottak között nem volt.

1942-ben ugyanezen a kilenc osztályon és a vitézi ügyészi funkcióban 14 vezető és 10 beosztott teljesített szolgálatot.

A 14 vezetőből:

egyetlen egy sem volt csak nemesi címmel bíró,
hármán viseltek nemesi és vitézi címet,
hatan nyugállományu tisztek, egy pedig

tartalékos tiszt volt,
egy vezetőnek nem volt vitézi címe,
egy vezető pedig polgári tisztviselő
volt.

A 10 beosztottból:

csak nemesi címmel rendelkező nem
volt,
nemesi és vitézi címmel bíró sem volt,
két nyugállományú és egy tartalékos
tiszt volt,
vitézi címmel kettő nem rendelkezett,
és hét polgári tisztviselő teljesített,
szolgálatot.

Az összehasonlításból kitűnik, hogy 1927-hez képest 1942-
re a vezetők körében:

- 1./ már nem található csak nemesi címmel rendelkező,
- 2./ a /nyugállományú és tartalékos/ tisztek száma majd-
nem kétszeresére nőtt,
- 3./ felére csökkent a vitézi címmel nem rendelkezők
és
- 4./ egyötödére csökkent a polgári tisztviselők száma.

A beosztottaknál:

- 1./ Egy-negyeddel csökkent a /nyugállományú és tartalékos/tisztek száma,
- 2./ a vitézi címmel nem rendelkezők száma kevesebb,
mint felére csökkent,

3./ a polgári tiszttviselők száma több, mint kétszeresére nőtt.

Mindebből arra lehet következtetni, hogy az idők folyamán a Főszéktartóság vezetői úgy cserélődtek ki, hogy az osztályok élére vitézek kerültek s a vezetők fele tisztii állományu katona volt.

A beosztottak állományában előre törtek a vitézi címmel rendelkező polgári tiszttviselők. Az adminisztráció tehát "vitézesedett". /85/

Bár a Főszéktartóság állományában jelölték a vitézi ügyészt és a levéltárost, mégis külön említjük, hogy

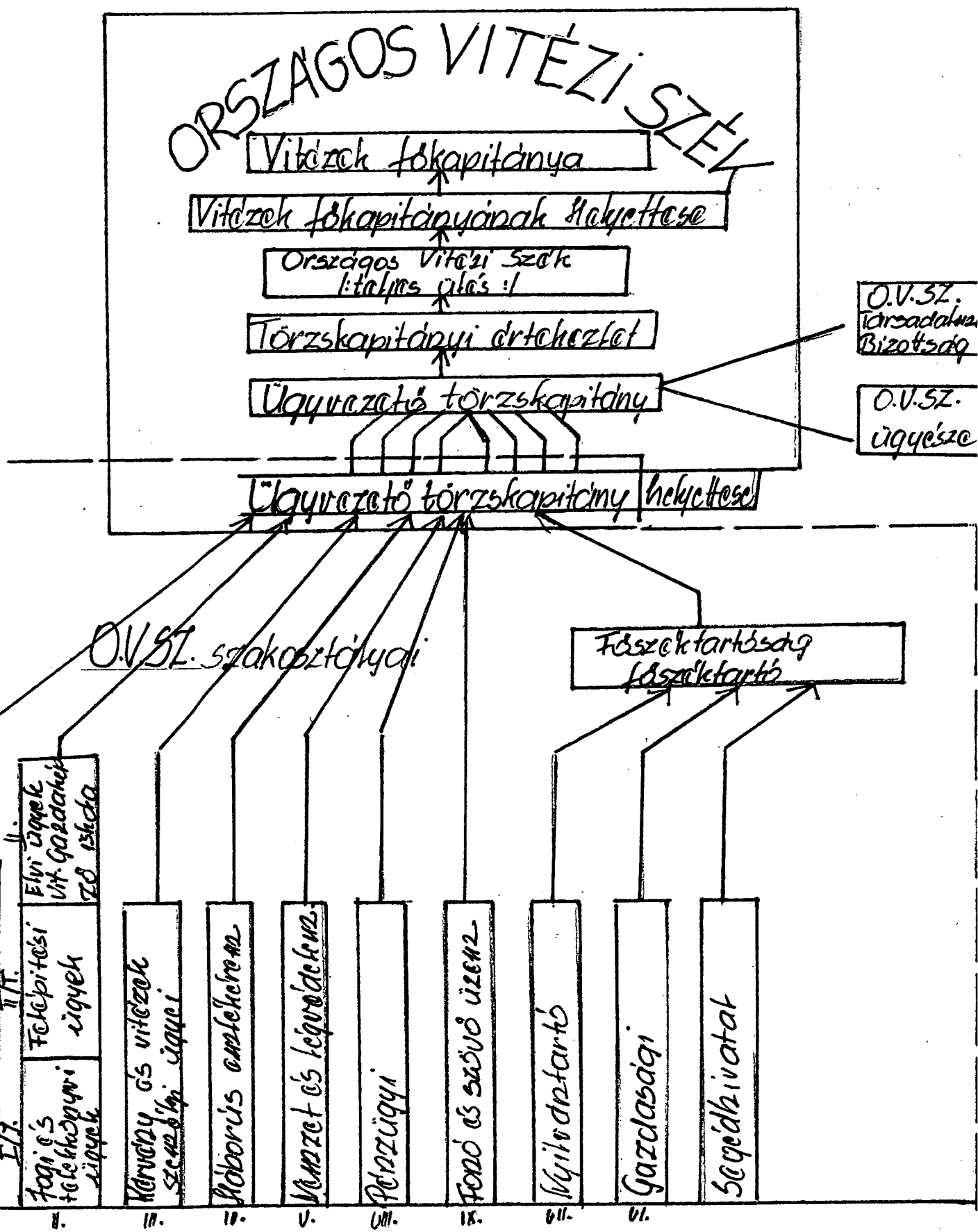
a vitézi levéltáros

az 1920-as években önálló ügykörében működött, /86/

az Országos Vitézi Szék ügyésze

hosszu éveken keresztül dr.vitéz gyulafehérvári Balogh Gábor ügyvéd volt. A vitézi ügyész az ügyvezető vitézi törzskapitány irányítása alatt végezte tevékenységét./87/

Természetesen mind a levéltáros, mind a vitézi ügyész tevékenysége a kormányzati tevékenységet segítő, kiegészítő tevékenység.

Jegyzetek a harmadik fejezethez.

1./ a./ A Vitézi Rend elnevezése körében a fogalmi zűrzavarra a I.fejezetben már utaltam: "itézi intézmény, Vitézi Szék, Vitézi telek, megjelölések jelzik ezt, az 1922-es Kis Káté a Vitézi Intézmény Kis Kátéja nevet viseli, az adománylevél ugyancsak Vitézi Intézményről, a felsőházról szóló jogszabály /:1926.XXII.tc.19-20.§.:/ vitézi szervezetről rendelkezik. E zűrzavar ellenére a Vitézi Rend meghonosodott és jellemző megjelölését használtam és használom a következőkben is.

b./ Így pl: Kis Káté 1922. 7.oldal: "...A Vitézi Intézmény két részből áll: 1.... a vitézi telekben részesülő vitézekből és 2./a felettük álló vitézi szervekből."

Kis Káté 1925. 17.o."A Vitézi Rend"áll: 1./ a vitézi szervekből, 2./ a vitézekből. Kis Káté 1934. 21.o. "A Vitézi szervezet áll": a./ vitézekből és b./ a felettük álló vitézi szervekből," stb.

2./ Az alaprendelet vitézi székek nevezi; határozataiban előbb OV.Székek, majd OVSZ-nek jelöli magát, utóbbi jelölést a dolgozatban szükség esetén alkalmazom. Az 1922-es Kis Káté 8.o.: már így ismeri: Országos Vitézi Szék. A vitézi szervek leírásánál A Vitézi Rend szervezeti és szolgálati, ügyviteli szabályzata III.rész - A vitézi szervek ügymenete-című é.n.rendi kiadványt vettem alapul, ez a kiadvány ugyanis a kb. 1942-re kialakult, részben szabályokban, részben a gyakorlatban, valóságban meg volt rendezést tartalmazza. Az előző, a kérdéshez fontos szabályokat a megfelelő helyen idézem. A szóbanforgó kiadvány rövidítése a dolgozatban:

Szabályzat.

3./ A m.kir.minisztérium 4.246/1942.M.E.számú rendelete az Országos Vitézi Szék kinevezett tagjai számának fel-
emelése tárgyában:

A m.kir.minisztérium a román uralom alól felszabadult keleti és erdélyi országrészeknek a Magyar Szent Koronához visszacsatolásáról és az országgal való egyesítéséről szóló 1940.: XXVI.tc.3.§.-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

1.§.

A 6650/1920. M.E.sz.rendelet 10.§.-a második bekezdésének 3.pontja akként módosittatik, hogy a kormányzó az Országos Vitézi Székhez 10 tagot nevez ki.

2.§.

A jelen rendelet a kihirdetésének napján lép hatályba.

Budapest 1942.évi szeptember 15.napján.

Kállay Miklós s.k.

m.kir.miniszterelnök.

Az Országos Vitézi Szék tagjai számának növelésére irányuló érdekes elgondolást tartalmaz az OVSZ.tervezete: Törvényjavaslat a Vitézek érdemeinek megörökítéséről: E-szerint a 8 törzskapitány mellett a vitézek főkapitánya még 3 /:javítás: 4:/ az OVSZ.által kijelölendő és a főkapitány által kinevezendő tiszti vitéz kapna helyet,

a miniszteri képviselők száma is növekedne a pénzügy,- a népjóléti,- a kereskedelmi és a vallás- és közoktatás-ügyi miniszterek képviselőivel. /:Tervezet 5.Š. Dokumentum VII.:/

Igy tehát /:8+4:/ 12 kinevezett és 10 delegált /:polgári:/ széktag lett volna - a főkapitánnyal együtt 13 vitéz: 10 polgári szék tag arányban.

4./ A Törvényjavaslat a Vitézek érdemeinek megörökítéséről: 1928. III.8. 5.Š. : Az Országos Vitézi Szék tanácskozásain részt vehet az Államfő kabinetirodájának és katonai irodájának képviselője.

A törvényjavaslatban is rögzített gyakorlatot az 1934-es Kis Káté 22 o. így szabályozza: Az Országos Vitézi Szék tanácskozásain szavazati jog nélkül részt vehet az államfő kabinetirodájának és a pénzügyminiszternek a képviselője.

5./ Szabályzat 58.o.

6./ Szabályzat 58.o.

7./ Kis Káté 1934.22.o. "...Az egyes miniszterek képviselőit ezen tisztükben az államfő erősíti meg. A megerősítés után tisztségük csak közszolgálati alkalmazásuk befejezésével vagy pedig akkor szűnik meg, ha önkéntes lemondásukat az államfő elfogadja.

8./ Kis Káté 1934. 22.o."...A kirendelt miniszteri tisztviselők megüresedett helyeinek betöltése iránt

az illető miniszter az Országos Vitézi Szék előzetes meghallgatása után intézkedik..."

9./ A Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége - közismert nevén Altruista Bank - pl: Farkass: A Vitézi Rend, 1928. 325.o. - ugyanitt azt írja, hogy az OVSZ. tagja még az OFB.alelnöke. Ilyen címen részvételre egyéb adatot nem találtam. A Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége az 1911.: XV.tc.alapján alakult. Az 1936. : XIV. tc. /:kihirdetve: 1936.május 19.:/ az Országos Földhitelintézetről - megengedte hogy a törvénynek megfelelően alapított Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete és a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége Országos Földhitelintézet cég alatt egyesüljön.

Erre az esetre vonatkozott az 1934-es Kis Káté 22.o. Ha a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége más intézetté alakulna át, akkor képviselője helyébe az új intézmény megfelelő képviselője lép.

A polgári széktagok jogállása ismerete után - elemzés nélkül - tekintsük át névsorukat.

1./ Az első - a kormányzó által megerősített - polgári széktagok/: 1920.szeptember 25.-én :/ részletesen a I.fejezetben:

1920.

1942.

dr.Barsy Aladár

miniszterelnök

dr.Barsy Aladár min.
osztályfőnök

dr.Szecsey József	béügyminiszter	dr.tomcsányi Tomcsányi Kálmán titkos tanácsos, államtitkár,
dr.Börcsök Andor	igazságügyminiszter	dr.nagycsepcsényi és muthnai Vladár Gábor titkos tanácsos, kuriai tanácselnök, min.oszt.v.
dr.alsómátyásfalvi Mattyasovszky Miklós	földművelésügyi-miniszter	dr.Vass Elek minisztériumi osztályfőnök
Tirczka Károly ezredes	honvédelmi miniszter	vitész Sövényházi-Herdieky Jenő ezredes
báró Papp Géza	Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége. /1936- Országos Földhitelintézet./	dr.Demer Aladár OFI. vezérigazgató helyettes

A miniszterek megbizottai kezdettől miniszteri tanácsosi, miniszteri osztályfőnöki rangú vezető tisztviselők voltak.

1934-ben az OVSZ.teljes ülésén résztvett dr. sédeni Ambrózy Gyula kabinetirodai osztályfőnök, az államfő kabinetirodájának főnöke, dr. Venczelly Béla miniszteri tanácsos pedig a pénzügyminiszter képviseletében. /:Vitézi Zsebnaptár 1934.102.o.:/ /

10./ Szabályzat 56.o.

11./ Szabályzat 56.o.

12./ A felsőházról szóló 1926.: XXII.tc.19.§.: A Felsőházba tagokat választhatnak a következő szervezetek és intézmények: ...a vitézi szervezet egy tagot. 20.§.: - A vitézi szervezet részéről a felsőházba küldendő tagot a Budapesten székelő vitézi szék a saját tagjai közül választja.9.§. ugyanannyi póttagot is választani kell, mint amennyi felsőházi tagot választottak.

13./ Szabályzat 58.o. Az OVSZ. teljes ülése munkarend-jéről: Az OVSZ.tagoknak a teljes ülés előtt 14 nappal az ügyvezető törzskapitánnyal tudatniok kell, hogy az ülésen mit akarnak előterjeszteni.

14./ Szabályzat 58.o.

15./ Szabályzat 60.o.

16./ A teljes ülés és a törzskapitányi értekezlet szervezeti elkülönülése korán végbemegy, a törzskapitányi értekezlet már 1920.őszén működik. /:Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92.o.:/

17./ Szabályzat 58 és 60.o.

18./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92.o.

Az 1921. szeptember 29.-i Vitézi Széki ülésen a Főszéktartó az elmúlt év munkájáról jelentést tett. Ezen az ülésen a főkapitány helyettese, vitéz Nagy Pál ismertette a jövő évi munkaprogramot. Ugyanott 97-100.o.: A Vitézi Szék 1926. november 18.-i teljes ülésén vitéz Igmándy-Hegyessy beszámolt a Rend helyzetéről, eredményeiről és a további feladatokról; Beszért a létszám alakulásáról, a vitézek gazdasági helyzetéről, a vitézi telkek helyzetéről, a vitézek gazdasági képzéséről, a vitézek közéleti tevékenységéről és az előljáró szervek helyzetéről.

19./ Szabályzat 57.o. Mint majd kitűnik, a vitézek főkapitánya jogköre ennél szélesebb. Gyakori a kormányzónak, mint államfőnek és mint a vitézek főkapitánya jogosítványainak valamilyen összemosódása. Ő azonban a Rendre vonatkozó

határozatainál ezt a distinkciót megteszi: mint kormányzó vagy a kormányzó - mint a vitézek főkapitánya - megjelöléssel adja ki a rendeleteit.

20./ Ezt a szabályt először a Törvénytervezet a Vitézek érdemei megörökítéséről, 1928. 4. §. /2/ bek-ben találjuk, azután a Kis Káté 1934. 22. oldalán.

21./ Horthy Miklós kormányzó pályafutása, életrajza, közéleti-politikai szereplésének elemzése a kortársi és az 1945. utáni irodalomban megtalálható. Címei helyes felsorolására hivatkozva itt a következő megjegyzéseket kell tennem:

1./ Nemes Dezső ezt írja a kormányzóról /:Az ellenforradalom története Magyarországon 1919-1921.:/ 1962-ben "...Horthy a királyi korona kedvéért aligha habozott volna katolizálni. Azonban az arisztokrácia viszolygott attól, hogy egy "alantas", nemesi származású, /: s még hozzá annak is meglehetősen kétes!:/ tengernagy alapítson új dinasztiát." 141. o. Gárdos Miklós pedig /:Tengerész a várban, 1969. 18. o.:/ nem találta meg a nagybányai Horthy családot a "Nagy Iván"-ban s ebből a család jelentéktelenségére következtet.

Horthy Miklós császári és királyi kamarás volt, ami azt jelentette, hogy megfelelő szabályok - és nagyon szigorú szabályok! - szerint nemesi öspróba letételére volt kötelezve e cím elnyerése előtt. /: A cím elnyerése részletes feltételeit jól ismerteti lovag Marcziány: Nemesség. 1886. 99-120.o. /: A császári és királyi kamarási méltóság elnyeréséhez ösök hosszú sorának előkelő nemesi születése igazol-

lása volt szükséges, ez volt szinte az egyetlen cím a Monarchiában, amelyet pénzért, valódi vagy vélt érdemekért megszerezni nem lehetett. Aki tehát ilyen címet szerzett - valódi ősnemes volt.

Gárdos Miklós megállapításához: közismert, hogy a magyar nemesi ügyeknél, nemesi összeírásoknál az adminisztratív tevékenység nem volt kielégítő, számos olyan nemesi család volt és van, amelyik nemesi évkönyvekben, almanachokban nem szerepel. Ez azonban nemesi rangjukon mit sem változtat! Egyébként a szerző a kormányzóra is vonatkozó családfával a nagybányai Horthy családról szakirodalmi apparátussal rendelkező ismertetést talált volna: Kempelen: Magyar Nemes Családok V.kötet 1913.90-91.oldalán, továbbá a kormányzóvá választása utáni időkből, Kempelen: Magyar Nemes Családok XI.kötet 1932.360-361.oldalán, stb. ahol láthatta volna, hogy a kormányzó édesapja, nagybányai Horthy István főrendiházi tag volt.

Nem mai keletű az a törekvés, hogy előkelő származású embereket közrendű származású vagy elkötelezettségű szerzők származásukban olvasóik előtt megingatni akarnak. Ismert példája ennek az a törekvés, amikor dr.Bajcsy-Zsilinszky Endréről mezitlábasszlovák paraszt-gyereket csinálnak
L.
/:Féja Géza, dr.Domonkos József: Áchim András:/. A példák száma tetszés szerint növelhető.

Aki közpályára lép, számolnia kell azzal, hogy magatartását, gondolkodását és döntéseit a kortársak és az utókor kritizálni, elemezni fogja. De ennek a kritikának

határai vannak, a szóbanforgó megállapítások e határokon
túlesnek.

2./ A kormányzó katonai rendfokozata: az e körüli
irodalmi zürzavarra és annak okára szépen eligazít; Hetés
Libor, Morva Tamásné: Csak szolgálati használatra! 1968.
7.o. Tóth Sándor bevezető tanulmánya 2.sz.jegyzete.

3./ Az otrantói csata.

Gárdos Miklós /:Tengerész a várban 1969. 14.o.:/
"...az otrantói csata során Horthy is megsebesült. /:Huszon-
öt esztendőn át ezt a csatát emlegették, mint "hősiessége-
bizonyítékát.":/ - mások, sokan ugyanigy!

Kétségtelen, hogy a két világháború között nem kevesen
voltak, akik e csatát jelentőségén felül, a kormányzó szere-
pét a valódi helyzet felnagyításával különböző formákban
pertraktálták.

Azonban komoly katonai szakírók által írt tanulmányok
már akkor is a tengeri csata hadtörténeti jelentőségét súlyá-
nak megfelelően, a kormányzó akkor tanusított, valóban kiváló
katonai teljesítményét, és tiszthez méltó helytállását
szolgai sallangoktól mentesen adták elő. Erre nézve lásd:
vitéz Felszeghy Ferenc szerk.: A magyar tüzér é.n./1939.??/
Aből Seléndy Andor: A haditengerészet: tüzérsége, 377-379.o.,
Pilch Jenő és társai: A magyar katona, vitézségünk ezer
éve. 1933. II.kötet 422.-424.o.

Korábban is - napjainkban is - egy ki nem haló család
tagjaiként ismertek azok, akik egy állami vagy politikai

vezető szerephez jutott személy korábbi, esetleg kevésbé jelentős tetteit később, amikor az illető az említett szerephez jutott, kiemelkedő, megismételhetetlen cselekedetként, végső esetben az adott ország vagy a világ történelmében egyedülálló hatással bíró eseményként pertraktálják. Az ilyen eljárás s az itt kritizált ellenkező véglet - ha az illető már nincs a közéleti pörondon - a publicisztika igényeit nem haladja meg.

22./ Szabályzat 57.o.

23./ Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 13.o.,
Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92.o.

24./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 106.o.

25./ Vitézek Lapja 1944.május 13.

26./ Szabályzat 93-94 o.

27./ A törzskapitányi szemlékről két hírünk van:

1./ Vitéz Igmándy-Hegyessy ügyvezető törzskapitány a Somogyi Vitézi Napon, 1935-ben elmondotta, hogy abban az évben 389 vitézi telket látogatott meg. /:Vitézek Lapja 1935. XII.21.:/

2./ Vitéz nemes Baur Nándor nyugállományú vezérőrnagy, a 7.számú Árpád fejedelem törzsszék kapitánya "az egykori cseh telepesek helyén, Nagylakoson letelepedett vitézek fölött szemlét tartott," - mintegy 37 vitézt látogatott meg. /:Vitézek Lapja 1942.VIII.22.:/

28./ A Vitézek gazdaképzésére állandó iskola megszervezését Siménfalvy és Igmándy-Hegyessy kezdeményezte.

/:Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 135.o.:/ és Siménfalvy ter-
vezete alapján készült a Szervezeti Szabályzat /: Tíz éves
a Vitézi Rend 1931.? 78.o.:/, az 1921. szeptember 29.-i OVSZ.
ülésein meghallgatták Siménfalvy javaslatát a főszéktartóság
átszervezéséről és kiegészítéséről, s ezt munkabizottság elé
utalták. /:Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92.o.:/

29./ vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán vi-
tézi törzskapitány, ősi magyar nemesi családból 1877. ápri-
lis 25.-én Osztopatakon /: Sáros vm.:/ született. Hivatásos
katonatiszt. Az első világháborúban a 13-as honvéd gyalogez-
redhez vonult be. A forradalmak alatt, mint a mosonmagyaróvári
egyik katonai alakulat tisztje, királypárti működést fejtett
ki, összeköttetésben volt a Bécsben működő ÁBC-vel. Ellen-
forradalmi tevékenysége miatt Bécsbe kellett távoznia. Kato-
nai vezetője volt a Bruck-Királyhidai kísérletnek. Később
Szegedre megy, s itt vesz részt a nemzeti hadsereg szerve-
zésében. A második királyjárás, /1921. október /idején uj-
ból felesküszik a királyra, majd ezt kényszerhelyzettel ma-
gyarázza. Prónay Pál távozása után ő lesz a Prónay zászlóalj
parancsnoka. Később nyugállományú altábornagy. A kormányzó
1944. májusában vitézi törzskapitányi tisztsége és OVSZ-
tagsága alól felmenti és egyidejűleg tiszteletbeli vitézi
törzskapitánnyá kinevezi. EX-tag.

Igen szépen dekorált katonatiszt, tulajdonosa: a III.
osztályú vaskoronarendnek, a kardokkal, kétszeresen a III.
osztályú katonai érdemkeresztnek a kardokkal, kétszer az
ezüst katonai érdeméremnek, a katonai érdemkereszt szalagján
a kardokkal, a bronz katonai érdeméremnek a katonai érdem-

kereszt szalagján, és a Károly csapatkeresztnek. /:Lásd: Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 21.o., Vitézek Albuma 1939. 159.o. Prónay napló: 255, 314. o. Koncsek László: A rengassei összeesküvés 1959., Vitézek Lapja 1944.május 13.:/

30./ Vitéz nemes Magasházy László vitézi törzskapitány nemesi családból 1879. január 7.-én Sárkeresztúron /:Fejér várm.:/ született. Az érettségi letétele után a Budapesti Tudomány egyetemen négy félévig jogot hallgatott. Mint fiatal egyetemi hallgató, már 1901-ben, több társával együtt kifüggesztette az egyetemen a keresztet. Tanulmányait megszakítva, önkéntesi éve letöltése után a hadseregben maradt. Így került abba a galíciai garnizonba, ahol a Rákóczi-emigránsok egy része volt eltemetve. Itt - valószínűleg joghallgató korából származó történelmi érdeklődésének engedve - Rákóczi jaroslai emigrációját kutatta és munkásságának eredményét, valamint erről a Rákóczi-kor krónikásával, Thaly Kálmánnal folytatott levelezését a Budapesti Hirlap ismertette. /:1905.:/ Az első világháboruban frontszolgálatot teljesített, tüzérszázadosként szerelt le. A forradalmak alatt tevékeny ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki, majd Szegedre szökött, s a fővezér, később - a kormányzó választás után - a kormányzó első szárnysegéde kilenc éven keresztül. 1919-ben igen tevékenyen vett részt az Országos Földműves és Kisgazda Párt megalakításában. Az 1930-as években a Honvédelmi Minisztérium egyik osztályvezetője. Mint nyugállományú tábornokot, s mint régi hívét a kormányzó személyesen kérte országgyűlési képviselői mandátum

elvállalására az 1939-es választások nyilas előretörése ellensúlyozására. E kérdésnek megfelelően pótválasztáson a nyilas jelölttel szemben kormánypárti programmal szerzett a Váli kerületben mandátumot. Választási győzelmében nagy szerepe volt annak, hogy ebben a kerületben lakott sok régi katonája - köztük sok vitéz is, - 1941.-től a Nemzetvédelmi Keresztesek szervezője, majd káptalanjuk vezetője. 1944. október 15.-én szentesi lakásán német katonai segédlettel keresték a nyilasok, hogy elfogják. Ezért a háboru utolsó hónapjaiban Budapesten, egyik vitéz bajtársa rejtegette. 1945. után a népbíróság háborus és népellenes bűncselekmények miatt elítélte, 1966-ban meghalt. Rendfokozata: Nyugállományu tábornok.

A lovaglás és lótenyésztés kérdéseiben nemzetközi viszonylatban is elismert szakember volt, ő a Tizenkét Kapitányok egyike. Gyermekai: Éva és Dénes.

Háborus kitüntetései: Különös dicsérő elismerés nagy katonai érdemérmé, a hadiérményes III. osztályu vaskoronarend, kétszer a hadiérményes III. osztályu katonai érdemkereszt, az ezüst és a bronz katonai érdemérem, a Károly csapatkereszt. /:Lásd: Hellebront: A Vitézi Rend története 1941. 21.o. Szokoly: ...és gömbös gyula a kapitány, 1960. 10.o. stb. a szerző saját gyűjtése 1973.:/

31./ Vitéz szandai Sréter István vitézi törzskapitány 1867-ben született, hivatásos katonatiszt, 1918-ban ezredes, később tábornok. Az első világháboru idején különböző parancsnoki beosztásokban frontszolgálatot teljesített.

1918-ban báró Lukachich altábornagy, Budapest katonák parancsnokának helyettese, 1918.október 31.-ig. Ellenforradalmi fegyveres szervezkedés miatt 1919.áprilisában letartóztatják. 1919.augusztus 9.-én József főherceg a Dunántul katonai parancsnokának nevezi ki. Az első gróf-Teleki kormány hadügyminisztere. Az EX. vezető tagja.

Kitüntetései: a Mária Terézia Rend lovagkeresztje, stb.

/:Lásd: Prónay napló 378.o., Pilch Jenő és társai: A magyar katona, Vitézségünk ezer éve, 1933. II.kötet 465.o.:/

32./ Vitéz szomlyai Nagy Pál vitézi törzskapitány 1864.szeptember 18.-án Sajósenyén született. Hivatásos katonatiszt. 1895-ben a Ludovika Akadémia tanára. Az első világháboruban, a harctéren különböző parancsnoki beosztásokban működött. Az orosz harctéren tanusított kimagaslóan vitéz és eredményes harccselekményéért 1918.augusztus 17.-én a Mária Terézia Rendet nyerte el.

1921.május 1.-től gyalogsági tábornok, a vitézek főkapitányának helyettese. 1927.január 5.-én az OVSZ. - titkos szavazással - a Vitézi Rend felsőházi tagjává választotta. Mind a főkapitány helyettesi, mind a felsőházi tagi méltóságot haláláig, 1927.február 10-ig viselte. Nagy Pál előbb a nemzeti hadsereg, majd az m.kir.honvédség főparancsnoka volt, s e poszton vezető szerepet vállalt a második királyjárás fegyveres felszámolásában és az azt követő megtorlásokban.

Kitüntetései: Mária Terézia Rend lovagkeresztje, a hadiékítményes Lipót rend középkeresztje, a hadiékítményes II.osztályu vaskoronarend, a I. és II. osztályu német vaskereszt, stb.
/Lásd: Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 13-14.o.
Zadravec- napló 229.o., stb.:/

33./ Vitéz bilkei Lipcsey Márton vitézi törzskapitány,
ősi magyar nemesi csaladból Tiszafüreden 1801.december 26.-
án született. Hivatásos katonatiszt. 1918-ban a Ludovika
Akadémia tanára. Az első világháboru alatt frontszolgála-
tot teljesített, huszár századosként szerelt le. 1918. vé-
gétől tiszti ellenforradalmi mozgalmak résztvevője. 1919-ben
Szegedre ment, itt a nemzeti hadsereg szervezésében vett
részt. Az 1920-as évek elején a honvédelmi minisztériumban
teljesített szolgálatot, később a Ludovika Akadémia tanára.
Mint nyugalmazott altábornagy, a kormányzó személyes kérésé-
re 1939-ben a karcagi kerületben képviselői mandátumot vál-
lalt, kormánypárti programmal, ellensúlyozandó a választá-
sokon a nyilas előretörést. 1965-ben Szolnokon halt meg.

Kitüntetései: a hadiékítményes III. osztályu vaskoro-
na rend, a hadiékítményes III.osztályu katonai érdemérem,
az ezüst és bronz katonai érdemérem, a Károly csapatkereszt.
/:Lásd. Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 23.o. és
a szerző gyűjtése 1973.:/

34./ Vitéz sepsibacsoni Toókos Gyula vitézi törzs-
kapitány, ősi székely nemes családban, 1893-ban Vajasdon

/:Erdélyben:/ született. Atyja - Sándor református esperes, anyja - Dálnoki Szendrei W.Jozefa. A soproni honvéd főreáliskola és a Ludovika Akadémia elvégzése után az 1. honvéd huszárezred hadnagya lett. Elvégezte a honvéd felsőbb tiszti tanfolyamot, a lovasiskolát, a bécsi vezérkari tanfolyamot. A világháborút, mint vezérkarhoz beosztott százados, majd mint dandár vezérkari főnök küzdötte végig. A fronton súlyosan megsebesült. A forradalom kitörése után, mint Alsó-Fehér és Torda-Aranyos vármegye parancsnoka, megszervezte a magyar nemzetőr csapatokat, majd a Székely Hadosztályhoz csatlakozott, melynek hirszerző és toborzó tisztje volt. A teljes összeomlás után Bécsbe szökött, majd Szegedre ment, ahol tevékeny részt vett a nemzeti hadsereg és a szegedi kormány megszervezésében. Mindkét szegedi kormány alatt a hadügyminiszter szárnysegédje, s a katonapolitikai és személyzeti osztály vezetője volt. 1919.-től a fővezérség irredenta osztályának vezetője. A vitézi szék egyik szervezője, 1920.-tól törzskapitánya lett. A budaörsi csatában is jelentős része volt. 1936-ban tábornokként vonult nyugállományba, debreceni földbirtokos. Az EX. egyik vezető tagja. Felesége: magyarzsákodi és karasztosi Horváth Ilona. Gyermekai: Csaba /1922./, Ildikó, Enikő és Uzonka. 1939. és 1941.között a rendi vezetéstől visszavonult.

/:Lásd: Rugonfalvi Kiss István: A nemes székely nemzet képe III.kötet 1940. 296. old. Prónay Napló 381.o. Kintüntetése: a hadiékitményes III.osztályu vaskorona rend a kardokkal stb.:/

35./ Vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér vitézi törzskapitány az 1920-as évek elején vezérkari testületbeli ezredes és később nyugállományú tábornok. Az EX befo-lyásos tagja, a Kettős Kereszt Vérszövetség igazgatója. Az 1920-as évek elején összekötő a magyar ellenforradal-márok és az osztrák és bajor szélsőnationalista szerveze-tek között. Ő volt az, aki a budaörsi csata után a kormány rendeletére, a királyi párt őrizte. /:Ennek az őrségnek volt tisztje vitéz Szügyi Zoltán főhadnagy, később a Szent László hadosztály parancsnoka is. :/ Amikor az antant-hatalmak döntésére az uralkodónak száműzetésbe kellett mennie és evégett a királyi pár Baján egy angol monitorra szállt, az ő erélyes fellépésére adták meg az angol hadi-hajó tisztjei és legénysége IV.Károlynak és feleségének az uralkodót megillető katonai tiszteletadást. 1920.-tól 1929.március 20.-án bekövetkezett haláláig vitézi törzs-kapitány.

/:Lásd: Tíz éves a Vitézi Rend 1931. 114.o., Prónay-napló 377.o. és a szerző gyűjtése 1973.:/

36./ Vitéz Igmándy-Hegyessy Géza vitézi törzskapitány, Tabon /Somogy vm./ 1882.augusztus 31.-én született. /Sem ő, sem kortársai nem említették nemességét. De:Dömjén Miklós szerk.: Somogy megye Trianon után, é.n. /:1931.?:/ 214.o. "...a Szigetvári várban 1731-ben a hajduság főnöke Igmándy Márton, mely család azóta is szerepet visz Somogy megyében..." - a törzskapitány testvére földbirtokos volt Somogy vármegyében.:/

Hivatásos katonatiszt. Az első világháboruban frontszolgálatot teljesített. 1921. októberétől előbb testőrőrnagyként, később nyugállományu testőraltábornagyként 1944. április 21.-ig ügyvezető vitézi törzskapitány, ezután a vitézek főkapitányának helyettese. EX.tag, a Tizenkét kapitányok egyike.

Kitüntetései: a hadiékitményes Lipót rend lovagkeresztje a kardokkal, 1931-ben a Mária Terézia Rend Kaptalanja, a fronton tanusított kiválóan vitéz fegyvertényért, a tiszti arany vitézségi éremmel találta méltónak.

/:Lásd: Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941.28.o.

Zadravecz napló: 226.o., Prónay-napló 57,62,309.o. Vitézek és Gazdák Lapja 1932.január 17. Szokoly: ...és Ömbös Gyula a kapitány,10.o.:/

37./ Vitéz Csörgey Károly vitézi törzskapitány, vitéz Szomlyai Nagy Pál 1927.február 10.-i halála után a 4.sz.vitézi törzsszék kapitánya /:vitéz Nagy helyett:/ vitéz Csörgey Károly Vtktsz. ezredes lett. Ő 1928.juliusában meghalt, s helyére 1928.november 26.-tól vitéz szinai Szinay Bélát nevezték ki.

/:Lásd: Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 106. és 114.o.:/

38./ Vitéz szinai Szinay Béla vitézi törzskapitány, régi nemesi családból, 1880.junius 9.-én, Egerben született, Hivatásos tiszt. 1910.-től a Ludovika Akadémia tanára. Az első világháború idején különböző beosztásokban a

fronton harcolt. 1920. után csendőr-felügyelő, majd ismét a Ludovika Akadémia tanára, később parancsnoka.

1922. november 17.-én, mint a Ludovika Akadémia tanára, a trónörökös, Ottó főherceg névnapján tartott misén vett részt társaival együtt, s ezért őt és társait büntetésből vitéz szomlyai Nagy Pál elvezényeltette, majd rövid idő után visszakerültek. /:A Vitézi Rend ideológiájához adalék a szóbanforgó misét celebráló Mayer János intézeti lelkes pályafutása: apát-plébánosként az Ludovikáról Tolnára került. Ittléte alatt az 1930-as évek elején vitézzé avatták, neve: vitéz Makray János lett, s egy cikluson keresztül országgyűlési képviselő is volt. Mindenki mint legitimistát ismerte, s köztudott volt, hogy meglátogatta a száműzetésben élő Zita királynét és a királyi családot. Később szekszárdi apát-plébános lett, itt is halt meg az 1940-es évek elején. - a szerző gyűjtése 1972. Néhai nagybátyánk, dr. Bölcsföldi /:Wes-zely:/ Ferenc orvos és gyógyszerész, kalocsai lakos írásbeli közlése, aki 1920.-1921-ben mint budapesti egyetemi hallgató az egyetemi csendőrzászlóalj tagja volt, s mint ilyen a budaörsi csatában is résztvett és vitéz Makray Jánost személyesen is ismerte.:/

1928. november 26.-tól volt vitézi törzskapitány, 1944. júliusában az Országos Vitézi Szék - vitéz tiszabeői Hellebronth Antal helyett-felsőházi taggá választotta. Altábornagyként vonult nyugállományba. A második világháború alatt törzskapitány tiszte mellett az Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Önkéntes Nemzeti Munkaszolgálat Főparancsnoka volt.

Szinay Béla rendkívül jól képzett, jó fellépésű, intelligens ember volt, aki kvalitásai folytán a törzskapitányok közül kiemelkedett.

Kitüntései: a hadiékitményes III.osztályu katonai érdemkereszt, a katonai érdemérem, a hadiékitményes III.osztályu vaskoronarend és kétszer az ezüst katonai érdemérem. 1931-ben a Maria Terézia Rend Káptalanja az I.világháboruban tanusított kiválóan vitéz harccselekményéért a tiszti arany vitézségi érem elnyerésére alkalmasnak találta.

/:Lásd: Hellebronth:A Vitézi Rend története 1931.? 114.o. Zadravec napló: 232,234.o., Vitézek és Gazdák Lapja 1932.január 17. Vitézek Lapja 1944.augusztus 5. 1942-es Cimtár 42.o. és a szerző gyűjtése 1972.:/

39./ Vitéz nagylaki Rátz Jenő vitézi törzskapitány, nemesi családból, 1882-ben Nagybecskerekben született. ^Edesapja kisbeosztású vasuti tisztviselő volt. Hivatásos katonatiszt. Az első világháború idején az 55. honvéd gyalogezredhez vonult be, frontszolgálatot teljesített. Magasabb honvéd egység parancsnokaként vkszt. ezredesként teljesített szolgálatot, amikor vitéz semjénfalvy Siménfalvy Tihamér 1929. március 20.-i elhalálozása után 1929.április 16.-án a kormányzó őt nevezte ki a 7.sz.törzsszék törzskapitányává, mely tisztséget /:valószínűleg:/ 1938-ig viselte. 1938-ban gyalogsági tábornok, honvédelmi miniszter, Majd lemond és politikai pályára lép, országgyűlési képviselő, a Magyar Megújulás Pártjának egyik vezetője, 1944.március 19-e után

a Sztójay-kormány miniszterelnökhelyettese. 1946-ban a népbíróság, háborús és népellenes bűncselekmények miatt halálra ítélte.

Rátz Jenő széleskörű műveltségével, jó fellépésével és jó képességeivel kiemelkedett tisztársai közül.

Kitüntetései: a III.osztályu katonai érdemkereszt a kardokkal, az ezüst katonai érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján, bronz katonai érdemérem, a katonai érdemkereszt szalagján.

/:Lásd: Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? III.o., Vitézek Albuma 1939. 329.o., Szirmai Rezső: Fasiszta lelkek, 1946. Zadavec napló 133.o. "...Az EX. delegáltjai voltak: ...Rátz Jenő..." Az azonosításra - adatok hiányában - a naplóhoz csatolt névjegyzék szerkesztője sem mert vállalkozni, így jegyzékében Rátz Jenő nevét nem is szerepelteti.:/

40./ vitéz Magyarossy Sándor vitézi törzskapitány,
1891-ben Óbecsén született. Hivatásos katonatiszt. Az első világháború idején a fronton, a forradalmak idején cseh internálótáborban volt. 1938-1940.körül nevezték ki törzskapitánynak. A második világháború idején /1942./ a honvédelmi minisztériumban légügyi csoportfőnök. 1944.juliusában az Országos Vitézi Szék felsőházi póttaggá választja.

Kitüntetései: a hadiékitményes III.osztályu vaskoronarend, a hadiékitményes III. osztályu katonai érdemkereszt, az ezüst és a bronz katonai érdemérem, a II. osztályu

német vaskereszt. /:Lásd: Hellebronth A Vitézi Rend története 1941. 27.o. Vitézek Lapja 1944. augusztus 5., 1942. Cimtár 40.o.:/ Rendfokozata: Tábormok.

41./ vitéz nemes Baur Nándor vitézi törzskapitány, nemesi családból, 1876. július 28.-án Adonyban /:Fejér vm.:/ született. Hivatásos katonatiszt. Az első világháborúban a fronton, a forradalmak alatt olasz hadifogságban volt. 1936. május 24.-én avatta őt vitézzé a főkapitány. Nyugal-
mazott vezérőrnagyként 1939.-1940-ben /:?:/ kapott törzskapitányi kinevezést, 1944. júliusában törzskapitányi tisztségéből az államfő dicsérettel felmentette.

Kitüntetései: hadiékitményes Lipót rend lovagkeresztje, a hadiékitményes III. osztályú vaskorona rend, a hadiékitményes katonai érdemkereszt, kétszer az ezüst katonai érdemérem, a bronz katonai érdemérem, és a II. osztályú német vaskereszt.

/:Lásd: Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 27.-28.o. Vitézek Lapja 1944. július 1.:/

42./ Vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál vitézi törzskapitány, ősi, előkelő magyar nemesi családból Veszprém-ben 1889-ben született. Hivatásos katonatiszt. Az első világháborúban a fronton volt, az 5-ös huszárezred tisztjeként az olasz fronton harcolt. 1939-ben huszárezredes, és Sopronban vármegyei vitézi székkapitány. 1944. április 21.-én a kormányzó törzskapitánnyá nevezte ki és az ügyvezető vitézi törzskapitányi teendők ellátásával megbizta.

Rendfokozata: vezérőrnagy.

1945. után - az 1946.-1947-es években - az akkori honvédelmi minisztériumban a Vitézi Rend vagyoni felszámolását végző bizottság vezetője volt.

Kitüntetései: kétszer a III. osztályú vaskoronarend a kardokkal, a III. osztályú katonai érdemkereszt a kardokkal, az ezüst katonai érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján a kardokkal, a bronz katonai érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján a kardokkal, a Károly csapatkereszt.

/:Lásd: Vitézek Albuma 1939. 324.o., Vitézek Lapja 1944.május 13. és a szerző gyűjtése, 1973.:/0

43./ vitéz szenci Feördös Vilmos vitézi törzskapitány, valószínűleg vitéz szandai Sréter István utóda volt a törzskapitányi székben. 1924-ben ezredes, és Csömörön vitézi telekbeiktatást végzett.

/:Vitézek és Gazdák Lapja 1924.november 2. A szenci Feördös család 1919-es ellenforradalmi szereplésére nézve lásd: Magyar Sándor: Álmodni mertünk é.n.33-37.o.:/

44./ vitéz tiszabeői Hellebronth Antal vitézi törzskapitány, ősi magyar nemesi családból 1858.december 20.-án született, Tiszabón. /:Jász-Nagykun-Szolnok vm.:/ Tényleges tiszt, császári és királyi kamarás. Középiskolai tanulmányait a Budai Főreáliskolában végezte, majd egy évig

hallgatója volt a József Műegyetemnek. 1876-ban katonai pályára lépett, s a bécsi hadapródiskola elvégzése után 1881.szeptember 1.-én hadapródtiszt helyettesnek, 1883. november 1.-én a 8-as számú tüzérezredhez hadnagynak nevezték ki. Csapatszolgálatot Nagyszébenben, Innsbruckban, teljesített, itt lett 1889.november 1.-én főhadnagy. Elvégezvén a felsőbb tüzértanfolyamot Bécsben 1896.május 1.-én százados, 1906.május 1.-én őrnagy, 1909.november 1.-én alvezredes lett. 1911-ben a császári és királyi kamarási címet, 1912-ben a Ferenc József rend lovagkeresztjét kapta. 1912.november 1.-én ezredessé, 1912.december 20.-án a budapesti 1.számú honvéd táborigyűsezt parancsnokává nevezték ki. A világháború kitörése után a szerb harctérre vonult, érdemeiért a kardokkal ékesített III.osztályú vas-koronarendet kapta. Részt vett az Uzok körüli harcokban. 1916.november 29.-én lett vezérőrnagy és a VII.hadsereg tüzérségi parancsnoka. Később Budapesten a honvéd tüzérség felügyelője, 1918.november 1.-ig. Az összeomlás és a forradalmak idején Budapesten marad, majd Bécsbe távozik. A nemzeti hadsereg Budapesti bevonulása után a hadseregbe lép, a nemzeti hadsereg tüzérségi felügyelője lesz. 1924-ben nyugállományba vonul. 1926-tól a 6.sz.vitézi törzsszék törzskapitánya. 1927-től /:vitéz Nagy Pál halála után:/ az 5-ös számú törzsszék törzskapitánya és a vitézek főkapitányának helyettese. 1927.január 5.-én az Országos Vitézi Szék titkos szavazással felsőházi póttaggá választja, vitéz Nagy Pál halála után ő lesz az Országos Vitézi Szék felsőházi tagja.

1936-ban az államfő a Vitézi Rend fejlesztése körüli kimagaslóan eredményes tevékenységéért m.kir.titkos tanácsosi címmel, 1940-ben pedig a Vitézi Rend fennállásának 20. évfordulóján a magyar érdemrend nagy keresztjével tüntette ki, a Rend megalapozása, kiépítése, fejlesztése, ügyeinek irányítása és a vitézi szellem megszilárdítása érdekében önzetlen, hazafias munkásságával teljesített kimagaslóan eredményes és rendkívül értékes szolgálatai elismeréséül, - mondta a kitüntetés indokolása.

1944.májusában a kormányzó az akkor 86 éves vitézi főkapitányhelyettest érdemei elismerése mellett ezen tisztségéből felmentette, s egyben tiszteletbeli vitézi törzskapitánnyá kinevezte.

Kitüntetései: a hadiékitményes Lipót rend lovagkeresztje, a hadiékitményes III.osztályu vaskoronarend, a Szent István rend kiskeresztje, a Ferenc József rend lovagkeresztje, a I.-II. osztályu német vaskereszt./:

/:Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 16.o.
vitéz Felszeghy Ferenc szerk.: A magyar tűzér é.n. /1939.?
11.o., Vitézek Lapja 1944.május 13. nemességi adatok:
Kempelen: Magyar Nemes Családok V.kötet 1913.19-20.old.:/

45./ vitéz Benkő Béla vitézi törzskapitány, vitéz Benkő Béla ezredes 1942-ben a kolozsvári 9.számú Mátyás király vitézi törzsszék törzskapitánya volt. /:1942.Cimtar 27.o.:/

vitész Vida Gyula vitézi törzskapitány

Vitéz Vida Gyula ny.áll. vezérőrnagy a marosvásárhelyi 10.sz. Csaba királyfi vitézi törzsszék törzskapitánya, aki 1940-ben Marosvásárhely katonai parancsnoka volt.

Adatok: 1942-es Cimtár 27.o., Kertész Elemér - De Sgardelli Caesar: A frontharcos eszme szolgálatában. é.n. /1942/ 258.o.

46./ Így tudjuk ezt Bánó Kálmánról, Magasházy Lászlóról, Sréter Istvánról, Toókos Gyuláról, Siménfalvy Tihamerről, Igmándy-Hegyessy Gézaról, - tehát a 8 törzskapitány közül 6-ról. -

47./ Vitézek Lapja: 1944. május 13.

48./ Vitézek Lapja: 1944.május 13.

49./ Az 1934-es Kis Káté 23.o.: Kihangsúlyozza, hogy az ügyvezető törzskapitány az OVSZ-en kívül a törzskapitanok bizalmának letéteményese is.

50./ Szabályzat 60.o.

51./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 81.o. A Vitézi Szék Bánó Kálmánt bizta meg az ügyvezetés és propaganda munkájával.

52./ Szabályzat 62.o.

53./ Szabályzat 62.o.

55./ Ez folyik abból a szabályból, hogy az ügyvezető törzskapitányt hosszabb távollét esetén csak törzskapitány helyettesítheti.

56./ E tisztséget az 1934-es Vitézi Zsebnaptár említi először, 102.o.

57./ Vitéz Galánthay István ügyvezető törzskapitány-helyettest említi Vitézi Zsebnaptár /1934.102.o./, s ugyan-
ő 1942-ben már nyugállományu vezérőrnagyként találjuk ugyan-
ezen tisztségben, 1942. Cimtár 27.o.

58./ Szabályzat 62.o. OVSZ. szakosztálya: I., II., III.,
IV. /háborus emlékérem/, és IX. /nemzetvédelmi/ szakosztályok.
Szabályzat 77. és köv.o.

A Főszéktartóság osztályai,

VI.osztály /gazdasági/

VII.osztály /nyilvántartó/

59./ Szabályzat 77.o.

60./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92.o. 1921. szeptem-
ber 29.-én még a főszéktartó tett jelentést az elmúlt év mun-
kájáról. Kis Káté 1922. 8.o. és Kis Káté 21.o. "Az Országos
Vitézi Rend Főszéktartója az Országos Vitézi Szék közigazga-
tási munkálatai elvégzésére rendelt Vitézi Rend Főszéktartósá-
gának vezetője. A reá ruházott hatáskörben az összes rendelke-
zések központi közigazgatási végrehajtását ő végzi.

61./ A kormányzó 1920. szeptember 25.-i legmagasabb kéz-
iratának idevágó része: "...Végül megengedem, hogy gálócsi
Gálócsy Zsigmond tartalékos főhadnagy, mint a vitézi rend
jelenlegi főszéktartója, a vitézi telekkel járó jogokat gyako-
rolhassa, ugyanugy, mint a vitézi szék kinevezett tagjai./Ha
Zadravec pátérnél /149.o. 150.o./ az EX-nél említett Gálócsy
Árpád adatait, esetleg a rokonságot, ismeret-séget megtalál-
nánk, valószínűsíthető lenne a "Közérdekű levelék" útja a ki-
adótól, a Vitézek és Gazdák Lapjáig!:/

62./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.?

vitész laborfalvi Berde Gábor ny.ezredes. 1875-ben Sepsiszentgyörgyön született. Az I. világháborúban, a cs. és kir. 62. gyalogezredhez.vonult be.

Kitüntetései: III.o. katonai érdemkereszt a kardokkal, ezüst katonai érdemérem, a katonai érdemkereszt szalagján a kardokkal, bronz katonai érdemérem, a katonai érdemkereszt szalagján a kardokkal, Károly csapatkereszt, II.o.német vas-kereszt. /Vitézi Album 1939. 163.o./

Berde Gábor 1923. októberéig volt főszéktartó. /Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 97.o./

63./ vitész Vasváry László 1923. októberétől 1924. július 1-ig volt főszéktartó. /Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 97.o./

64./ vitész nagybarcsai Barcsay Ádám 1924. július 1.-től /Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 98.o./ ismeretlen időpontig, feltehetően az 1930-as évek elejéig főszéktartó, -

65./ vitész Csukonyi Ferenc, 1942-es Cimtár, 27.o.

66./ Kis Káté 1934. 23.o. Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 11.o. Az OVSZ. 1920. X.7.-i ülésén alkotott szabályzat szerint, mint a Vitézi Szék Széktartósága alakult.-

68./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? 73.o.

69./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? 84.o.

70./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 124.o. Ugyanigy az osztályok számáról már Vitézi Album, 1927. 5-6 o. Lásd: tiszabeői Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 11.o.- 67.sz.jegyzet.

71./ Kis Káté 1934. 23-24.o.

72./ Cimtár 1942. 27.o. és Szabályzat 62.o.,77.o.

73-74./ Ez a megosztás 1942-ben már szilárdan megvolt /Cimtár, 942. 27.o./

75./ A IV.osztály 1944-ig /1942-ben is!/ a Háborus Emlékérem-iroda volt, a Rend fennállása idején az általában ismert utolsó szervezeti rendelkezés a Főszéktartóságnál; 1944. március 15-ével az Országos Vitézi Szék felállította a "Számbevételi /IV/ osztályt" vagyonellenőrzési és kezelési feladatokkal, s a Háborus Emlékérem "IV osztály" elnevezése 1944. március 15.-ével megszűnt, s felszámolásáig, mint Háborus Emlékéremiroda működik. /82o./ Biz. I.-1944. OVSZ./

Vitézek Lapja 1944. március 18.

76./A VII. /nyilvántartó/ osztály nyilvántartásából, Szabályzat 81.o.

77./ A VII. /nyilvántartó/ osztály nyilvántartásából, Szabályzat 82.o.

78./ Erről ír Vitézek Évkönyve, 1927. Előszó az első évfolyamhoz, 4.o. "...Köszönetet mondunk a Vitézi Rend Főszéktartóságának és tisztí karának amiért az adatok összeállítása céljából a rend levéltárának egész anyagát és segédkönyveit rendelkezésünkre bocsátotta. A kezdet nehézségei így is olyan nagyok voltak, hogy az előirt időre azt a munkát nem lehetett a legteljesebb pontossággal befejezni. Hiszen az első esztendőök levéltáranyaga az ilyen hatalmas szervezetnél nem tökéletes..."

79./ Mözgositási ügyek,

8o./ Szabályzatból 83.o. - Segédhivatali szabály.

81./ Szabályzat 83.o.

82./ Szabályzat 88.o.

83./ Vitézi Zsebnaptár 1934. 127.o.:

"Fogadónapok az OVSZ-nél

a Vitézek Főkapitányának helyettese fogad

minden csütörtökön,

az ügyvezető vitézi törzskapitány fogad minden kedden,

a Vitézi Főszéktartó fogad: mindennap 11 órától 13 óráig.

Vidékről jövő vitézi funkcionáriusokat a Vitézi főszéktartó bármely időben fogad."

84./ Hetés Tibor - Morva Tamásné: Csak szolgálati használatra! 1958. 125. számú dokumentum, amelyben az OVSZ a nemzetvédelmi szolgálat javítása érdekében a beosztott tiszt létszám emelését kéri 1932. július 3.-án, V.Igmándy-Hegyessy aláírásával, 508.o. "...Az Országos Vitézi Szék rendelkezésére álló szervezetszerű munkaerő pedig ...a rohamosan fejlődő Rend kiépítésének és a folyton szaporodó ügyvitel munkálatainak lebonyolításával éppen hogy meg tud birkózni".

85./ Az 1927-re vonatkozó adatok: ? Vitézi Album 1927.5-6. az 1942-re vonatkozó adatok Cimtár 1942. 27.o.találhatók.

86./ Vitézi Album, 1927. 5-6.o.

87./ Vitézi Album 1927. 5-6. o.

88./ Szabályzat 54.o.

2./

A Vitézi Rend központi irányító szerve, az Országos Vitézi Szék megismerése után a Vitézi Rend területi szerveivel ismerkedünk meg.

A vitézi törzsszék.

Mint a vitézi törzskapitányoknál említettem funkciójuk sajátos kétarcuságát, erre kell rámutatni apparátusánál, a vitézi törzsszéknél is. Itt is arról van szó, hogy a központi irányítás része annyiban, amennyiben az OVSZ-tag vitézi törzskapitány részére a döntéshez OVSZ-tagságából folyó tevékenységéhez adatokat bocsát rendelkezésre, esetleg az erre vonatkozó adminisztrációt teljesíti, s ugyanakkor a területi irányítás legfőbb adminisztratív- operatív szerve is, amennyiben a szabályok, szabályzatok és a vitézi törzskapitány iránymutatása, parancsai szerint a területén lévő vármegyei Vitézi Székek tevékenységét összefogja, irányítja.

A következőkben tehát ezt a másik - és döntőbb - arcát vizsgáljuk meg a vitézi törzsszéknek, a vitézi törzsszékeknek, a vitézi törzsszékről, mint területi vitézi szervről beszélünk.-

A vitézi törzsszék élén a vitézi törzskapitány áll.

A vitézi törzsszék előadója és a törzskapitány segédközege a vitézi törzsszéktartó.

A vitézi törzsszéktartó a kiadott ügyrend szerint végzi a törzsszék közigazgatási teendőit. Felelős a parancsok,

rendeletek végrehajtásáért, és a törzsszék ügykezeléséért. Ügyköréből kifolyólag ismernie kell a vármegyei vitézi szék-kapitány, a vitézi széktartó és nemzetvédelmi tiszt ügykörét is.

A törzsszéktartó csak olyan ügyiratokat írhat alá, amelyek véleményezést, állásfoglalást nem igényelnek, vagy tárgyaknál fogva nem oly természetűek, amelyeknek aláírására vagy láttamozására kizárólag a törzskapitány hivatott.

/90/

A törzsszéktartó

vezeti

a bizalmas és egyszerű iktatót,
tárgy- névmutatót, számmutatót,
a szolgálati könyvek leltárát,
a rendeletek tárát és gyűjtőjét,
az uti kiadások előjegyzését,
a rendelkezési alap számadásait,
leltárt a kincstári és rendi tulajdont képező be-
rendezési tárgyokról,

betűrendes kimutatást a nem szolgálati könyvekről,
a titkos leltárt,
a törvénytárat a tájékoztatókban megjelent rende-
letekről,
a tárgymutatót a Vitézi Közlönyben megjelent rende-
letekről,

kezeli:

a bizalmas irattárolókat,

a beadványi lajstromot,
a különleges "M" ügyeket,
a Rendeletek Tárárt és gyűjtőjét,
szerkeszti

a beadványi lajstromban előírt beadványokat,
a Vitézi telekkel kapcsolatban a törzskapitányi ügykörbe eső előterjesztéseket,
bemutatja:

a napi postát a törzskapitánynak. Azok elintézését a törzskapitány utasításai szellemében kidolgozza, majd gondoskodik megküldésükről,

felülvizsgálja:

a vármegyéből érkező vitézi kérvényeket stb.
előkészíti

a vármegyei Vitézi Székkal egyetértésben a telekbeiktatási ünnepeket, őrzi a hivatalos bélyegzőt. /91/

A törzsszéktartói funkció is a Rend szervezésének kezdeteire nyulik vissza. Az 1921. június 25.-i OVSZ.ülés idején, amikor a törzskapitányok a törzsszéki beosztást megkapták, a törzsszék ügyvitelének megkönnyítése végett valamennyien egy-egy segédtisztet kértek fel e funkció ellátására./92/ 1921.szeptember 29.-én már valamennyi törzsszékből törzsszéktartó teljesített szolgálatot.

A törzsszékből - általában - a Rend fennállása egész időtartama alatt a törzskapitány és segédtisztje a törzsszéktartó teljesített szolgálatot.

A törzsszéktartói tiszteket mindvégig tisztekkel töltötték be, a törzsszéktartók rendfokozata általában őrnagy és százados volt. /93/

A Rend első tíz évében /1921-1931/ között/ a törzsszéktartók a vitézi törzsszékek többségében / a 8 törzsszékből 5-ben/ nagymértékben váltogatták egymást. A szóbanforgó időben pl. a 6. sz. törzsszékekben 5 törzsszéktartó, a 4.számú vitézi törzsszékekben 4 törzsszéktartó, a 7.sz. törzsszékekben 6 törzsszéktartó váltogatta egymást. Ez a fluktuáció oly mérvű volt - átlagosan számítva - 1921. és 1930. között, hogy egy törzsszéktartó szolgálati ideje 4 hónap és 6 nap volt.

A törzsszéktartó munkaterhére - legfeljebb tájékoztató jellegű adat - : 1942-ben, tehát a már lényegében kiépült Rend idején, 5 törzsszék széktartói teendőit egyedül látta el egy tényleges állományú alezredes. /94/

A következőkben a vitézi törzsszékek történetét tekintjük át. - A már említett 1921. június 25.-i OVSZ. ülésen a vitézi törzskapitányok a következő módon kapták az egyes törzsszékek élére beosztást:

Az 1.sz. vitézi törzsszék /Moson-Sopron, Vas és Győr vármegyék/ élére Bánó Kálmán,

a 2.sz. vitézi törzsszék /Fejér, Veszprém, Komárom, Esztergom vármegyék/ élére Magasházy László,

a 3.sz. vitézi törzsszék /Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Nógrád-Hont vármegyék/ élére Sréter István,

a 4.sz. vitézi törzsszék /Abauj-Torna, Borsod-Gömör-Zemplén vármegyék/ élére Nagy Pál,

az 5.sz. vitézi törzsszék /Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdu vármegyék/ élére Lipcsey Márton,

a 6.sz. vitézi törzsszék /Bereg-Szatmár, Bihar, Szabolcs vármegyék/ élére Toókos Gyula,

a 7.sz. vitézi törzsszék /Arad, Bács-Bodrog, Békés, Csanád-Csongrád-Torontál vármegyék/ élére Siménfalvy Tihamér,

a 8.sz. vitézi törzsszék /Somogy, Tolna, Baranya, Zala vármegyék/ élére pedig Igmándy-Hegyessy Géza kapott kinevezést./95/

Az 1.számu vitézi törzsszék 1921. július 17.-én Győrött alakult meg, 1940-ben a "gróf Batthyány Lajos 1.sz. vitézi törzsszék" nevet nyerte. Eleinte Zala, Sopron és Vas vármegyék tartoztak hozzá, majd utóbb Vas, Sopron és Zala vármegyékből, és Sopron thj. sz.kir. városból állott. 1941-ben Zala, Vas, Sopron, Győr-Moson és Veszprém vármegyék tartoztak hozzá. A soproni népszavazásnál a vitézi szervek eredményesen működtek a népszavazás sikere érdekében. /96/ Szék-helye: a Budai vár. /97/

Az egyik legstabilabb irányításu törzsszék; a törzskapitány Bánó Kálmán 1921. június 15-étől 1944. április 21-ig viselte tisztségét és tíz év alatt a törzsszék beosztotti állományában nem volt változás. /-/ 1927-ben a törzsszéknél - a törzsszéktartón kívül - egy nemzetvédelmi tiszt és egy irnok teljesített szolgálatot, /1942-ben egy törzsszéktartó/ /98/.

2.számú vitézi törzsszék 1921. október 12.-én Budapesten alakult meg. 1940-ben a "Szent István király 2.sz.vitézi törzsszék" nevet kapta. Eleinte Veszprém, Győr-Moson-Pozsony k.e.e. vármegyék és Komárom-Esztergom k.e.e.vármegyékből állott, utóbb még Székesfehérvár és Győr thj. sz. kir. városok tartoztak hozzá /99/. 1941-ben Fejér, Komárom, Nyitra-Pozsony k.e.e. vármegyék, Esztergom és Bars-Hont vármegye vitézi székeit irányította. A vitézi törzsszék kezdetben Budapesten, a Vilmos főherceg laktanyában, később a Budai Várban székelte. /100/ 1921. június 15-étől a Rend fennállásáig Magasházy László volt a törzskapitánya, tíz év alatt azonban /1921-1930/ 4 nemzetvédelmi tiszt cserélgette egymást. /101/ 1942-ben átlományában egy törzsszéktartó volt /102/.

3.számú vitézi törzsszék 1921-ben alakult meg, 1940-ben a "vitész nagybányai Horthy Miklós 3.számú vitézi törzsszék" nevet kapta. Az 1924-es átszervezésig mint Hajdu-Jász-Nagykun-Szolnok és Heves vármegyéből álló 5. számú vitézi törzsszék működött. Utóbb Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Északi Részei, Jász-Nagykun-Szolnok és Nógrád-Hont k.e.e. vármegyékből állott. 1941-ben irányítása alá tartozott: Jász-Nagykun-Szolnok, Heves, Békés, Csongrád és Csanád-Arad-Torontál k.e.e. vármegyék vitézi széke. /103/

Törzskapitánya a kezdetektől a Rend fennállása alatt Lipcsey Márton volt. 1927-ben egy törzsszéktartó teljesített szolgálatot /104/. Tíz év alatt /1921-1930/ - a régi 5 törzsszékre számítva - 6 törzsszéktartó követte egymást.

A törzsszék kezdetben Budapesten, s 1942-ben is /105/ a Vármegyeházán, később a Budai Várban székelte. /106/

4.számú vitézi törzsszék 1921. június 12.-én alakult meg, Miskolcon. 1940-ben a "II.Rákóczi Ferenc fejedelem 4. számú vitézi törzsszék" nevet kapta. 1924-ben hozzácsatoltattott Heves vármegye, később Heves, Borsod-Gömör és Kishont k.e.e. vármegyék, Abauj-Torna és Zemplén vármegyék, valamint Miskolc thj. város került hozzá, 1941-ben Borsod, Gömör-Abauj-Torna, Zemplén és Nógrád vármegyék tartoztak irányítása alá /107/. Székhelye mindvégig a Budai Várban volt. /108/ Törzskapitányai vitéz Nagy Pál, vitéz Csörgey Károly és 1928-tól mindvégig vitéz Szinay Béla. Állományában egy törzsszéktartó volt. A tíz év alatt /1921-1931/ 4 törzsszéktartó teljesített szolgálatot /109/. 1942-ben is egy törzsszéktartó volt /110/.

5.számú vitézi törzsszék 1921-ben alakult meg. 1940-ben a "József nádor 5.számú vitézi törzsszék" nevet kapta. Területén Budapest és 1924-ig Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Nógrád és Hont vármegyékkel együtt, mint 3.sz. vitézi törzsszék működött. 1941-ben Budapest székesfőváros, Észak Pest vármegye, Délpest vármegye továbbá Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város vitézi széke tartozott irányítása alá. Mindig a budai várban tartotta székhelyét. /111/ Egy törzsszéktartó teljesített szolgálatot, /és a régi 3.számú törzsszékre nézve/ 1921-1930. között létszámváltozás nem volt. /112/ Törzskapitányai: Sréter István, Feördös Vilmos és Hellebronth Antal.

6.számú vitézi törzsszék 1920.október végén alakult meg. 1940-ben a "vitéz Bocskay István fejedelem 6.számú vitézi

törzsszék" nevet kapta. 1924-ben Hajdu vármegye csatoltatott hozzá. Eleinte Ugocsa és Szatmár-Bereg k.e.e. vármegyék és Debrecen, továbbá Szabolcs-Ung k.e.e. vármegyék tartoztak irányítása alá. Kezdetben a Budai Várban székel, majd 1927. február 27.-től Debrecenbe települt, később a Budai Várba visszahelyezik. /114/ A kezdetektől 1939-40-ig Toókos Gyula ezt követően Magyarossy Sándor a vitézi törzskapitány -. Állományában 1927-ben egy törzsszéktartó és egy irnok teljesített szolgálatot. 1921-1930.között azonban 5 törzsszéktartó váltogatta egymást. /115/ 1942-ben csak egy törzsszéktartó van./116/

7.számú vitézi törzsszék 1921. június 10.-én Szegeden alakult meg. 1940-ben az "Árpád fejedelem 7.számú vitézi törzsszék" nevet kapta. 1924-ben Pest vármegye Déli Részeinek vitézi székével bővült. Eleinte Pest vármegye Déli Részei Csongrád, Békés, Bács-Bodrog és Csanád-Arad-Torontál k.e.e. vármegyék, később Szeged thj. sz.kir.város, Kecskemét és Baja thj. városok tartoztak hozzá. 1941-ben még, Bereg-Ugocsa és Máramaros vármegyék tartoztak irányítása alá./117/ Először a Budai Várban, majd 1941. novemberétől Ungvár székhellyel működött. /118/ Törzskapitánya: Siménfalvy Tihamér, Rátz Jenő, majd Baur Nándor volt. Állományában 1927-ben egy törzsszéktartó és egy irnok, 1942-ben egy törzsszéktartó volt. /119/ 1921-1930. között 6 törzsszéktartó teljesített egymást követően szolgálatot./120./

8.számú vitézi törzsszék 1921-ben Budapesten alakult meg. 1940-ben a "Zrinyi Miklós 8.számú vitézi törzsszék"

nevet kapja. 1924-ben Zala vármegye kivált belőle, s kimaradt belőle az időközben hozzácsatolt Pécs thj. sz. kir. város. 1941-ben irányítása alá tartozik: Baranya, Somogy és Tolna vármegyék. Székhelye mindig a budai Várban volt. /121/ Törzskapitánya mindvégig Igmándy-Hegyessy Géza volt. / Állományában 1927-ben egy törzsszéktartó és egy irnok, 1942-ben egy törzsszéktartó volt./122/ 1927. és 1930. között egymás után 3 törzsszéktartó teljesített szolgálatot. /123/

9.számu vitézi törzsszék az OVSZ. 2871/Biz.I-1940. OVSZ. számu rendeletéhez képest 1940. december 7-ével alakult meg. A törzskapitányi kinevezésre /124/ feltehetőleg 1941.végén került sor. A vitézi törzsszék a "Mátyás király 9.sz.vitézi törzsszék" nevet kapta. Irányítása alá Kolozs, Szilágy, Szolnok-Doboka és Beszterce-Naszód vármegyék vitézi székei tartoztak. Atörzsszék székhelye Kolozsvár volt. Törzskapitánya: vitéz Benkő Béla. Állományában egy törzsszéktartó teljesített /1942/ szolgálatot. Ekkor még irányítása alá tartozott a későbbi 10. törzsszék területe is. /125/

10. számu vitézi törzsszék 1940. december 7.-én alakult meg /126/. A "Csaba királyfi 10.számu vitézi törzsszék" nevet viselte. Atörzskapitány kinevezésére 1941. végén kerülhetett sor. /-/. Irányítása alá Maros-Torda, Udvarhely, Csik és Háromszék vármegyék vitézi széke tartozott /127/, törzskapitánya: vitéz Vida Gyula. A törzsszéknél törzsszéktartói állás nem volt rendszeresítve /1942/. A törzsszék Marosvásárhelyen, a vármegyeházán nyert elhelyezést /1942/. /128./

VA'RMEGYEI VITEZI SZÉK TAGOZÁSA

VA'RMEGYEI VITEZI SZÉK

ELNÖKE: VA'RMEGYEI VITEZI SZÉKKAPITÁNY

Tb. székkapitány

Vármegye

Thj. és sz. kir. város főispánja

Thj. és sz. kir. város polgármestere

Vármegye alispánja.

Vármegyei gazdasági egyesület elnöke.

Vármegyei csendőrpáncsok.

Telkes tiszti vitézek

Társas vitézi hadnagyok.

Vitézek mezei ügyész / ha vitéz /

Vármegyei mezőgazdasági bizottság elnöke.

Széktartó

Vérszetvédelmi
tiszt.

Vitézek mezei
ügyész

Társadalmi
Bizottság

Társas / kar /
vitézi hadnagyok

Vitézi hadnagy
helyettesek.

Társas vitézi
ügyész

Társas vitézi
orvosai

Vitézi Örmesterek.

A vármegyei Vitézi Szék

A vármegyei Vitézi Szék eszméje ugyancsak báró Pap tervezetében felismerhető, s szervezetét nem jogszabály, hanem a rendi szabályzatok állapították meg. A vármegyei Vitézi Szék - s az alárendelt vitézi szervek - már valóban és egyértelműen területi vezető szerve a Vitézi Rendnek. A vármegyei Vitézi Szék másik fontos vonása, hogy éppen úgy, mint az Országos Vitézi Szék, testületi szerv és összetétele elvei is ugyanazok: a vármegyei vitézi székkapitány elnökletével, a vitézi tisztségviselőkből és a közigazgatás különböző ágai vezető képviselőiből alakul meg.

A vármegyei Vitézi Széknek az 1920-as évek elején a vármegyében élő összes tiszti telkes vitézek, valamint a főispán, az alispán, /törvényhatósági joggal felruházott városokban: a polgármester/ a vármegyei Gazdasági Egyesület elnöke, a vármegyei mezőgazdasági bizottság elnöke, a m.kir. vármegyei gazdasági felügyelő és a vármegyei csendőr parancsnok a tagjai /129/, 1925-től helyet kap a "helyszínen székelő" mezőgazdasági kamara egy kiküldöttje, /130/ 1935-ben már a vármegyei vitézi szék összetétele: az illető vármegye főispánja, a vármegye területén lévő törvény-hatósági joggal felruházott városok főispánja és polgármestere, az alispán, a vármegyei Gazdasági Egyesület elnöke, a vármegyei csendőrparancsnok, a vármegyei testnevelési és népgondozó kirendeltség vezetője, vitézek vármegyei ügyésze - ha vitéz - , a vármegye mezőgazdasági bizottságának elnöke, továbbá a vármegye területén

lévő tiszti telkes vitézek és a járási vitézi hadnagyok, végül a vármegye területén lakó tiszteletbeli vitézi székkapitányok és tiszteletbeli járási vitézi hadnagyok. /131/ Végül 1940-ben a vármegyei testnevelési - és népgondozó kirendeltség vezetője helyére a vármegyei katonai parancsnok lép. /132/

Minden külön bizonyítás nélkül következik az a konzekvencia, hogy itt, a vármegyei Vitézi Széknél is - mint az OVSZ-nél - a vitézi széktagok vannak többségben, -

A vármegyei Vitézi Széknek, mint testületnek a jogállásáról semmit sem tudok. Arendelkezésre álló adatok alapján úgy látszik, inkább a vármegyei vitézi székkapitánynak, a vármegyei Vitézi Szék elnökének tanácsadó szerve volt. /-/
Működéséről, annak irányáról vagy eredményéről ugyancsak semmit sem tudok.

A vármegyei Vitézi Székkapitány

A vármegyében a Vitézi Rend legfőbb képviselője /133/ A vármegye vitézeinek a vitézi szerveknek vezetője és irányítója. /134/ Kötelessége a vitézi szellem ápolása, fejlesztése és fenntartása. A vitézek ügyes-bajos dolgait először saját hatáskörében intézi el. Amennyiben elintézni nem tudja, az ügyeket a törzskapitánynak vagy az Országos Vitézi Széknek előterjeszti. /135/ Tisztségével - a vitézi törzskapitány javaslatára - az Országos Vitézi Szék bizza meg.

A vármegyei vitézi székkapitány e tisztségében:

- 1./ a vármegyei Vitézi Szék elnöke,
- 2./ megalakítja a vármegyei Vitézi Széket, a vármegyei Társadalmi Bizottságot,
- 3./ a vármegye állományába tartozó vitézek ügyeit egy- ségesen vezeti,
- 4./ szabályozza a vármegyei Vitézi Szék közigazgatását,
- 5./ irányítja és ellenőrzi a beosztott széktartó és nem- zetvédelmi tiszt működését,
- 6./ a vitézi telek iránti kérelmeket átvizsgálja, hiány- pótlást rendel el, véleményezi és a vitézi törzs- kapitánynak előterjeszti,
- 7./ a Vitézi Rend földbirtokpolitikai céljait elősegíti.

javaslatot tesz:

- a megszerzett vitézi telkek adományozására az érdemes- ség sorrendjében,
- a vitézi telek átszállása kimondására,
- a vitézi telektől megfosztásra,
- a hagyatéki ügyekben döntésre,
- a vitézi telek leltárára,
- a vitézi telek zár alá vételére,
- a járási vitézi hadnagyok, a tiszteletbeli járási vi- tézi hadnagyok, a vitézi ügyészek és a vitézi or- vosok megbízatására, felmentésére, megdicsézésére és legfelsőbb kitüntetésére,

véleményezi:

- a haszonbérszerződéseket,

ellenőrzi:

- a vitézi telek szakszerű megművelését,
- a vitézek adófizetését,
- a vitézi telkek járadékainak pontos fizetését,

a vitézi telken történt építkezést, a vitézi ház-
jelvény viselését,
az üzemi kölcsönök felhasználását,
a pénztári napló vezetését,

fegyelmi jogot gyakorol:

a vitézek felett a Fegyelmi Szabályzat által ráruhá-
zott körben,

felügyeletet gyakorol:

a vármegye területén lakó - de állományába nem tarto-
zó - vitézek felett,

vezeti:

a "Vitézek állománykönyvét kiegészítő bizalmas nyil-
vántartás"-t, melynek adatait személyes tapasztá-
latai alapján gyűjti össze.

őrzi:

a titkos kezelést igénylő ügyiratokat, könyveket,
azok nyilvántartását és rovincsolását maga végzi.

gondoskodik:

a vármegyei "Rendelkezési alap" gyümölcsöztetéséről
és kiegészítéséről, abból kifizetés csak az ő
engedélyével történhet.

kijelöli:

a vármegyei törvényhatóságba és képviselő testületbe
küldendő vitézeket, ezeket a Vitézi Rend szelle-
mében irányítja.

összehívja:

időnként járási, évente legalább egyszer vármegyei
értekezletre a vitézeket.

Összeköttetést létesít és tart fenn

a vármegyében lévő gazdasági és társadalmi egyesületek-
kel.

Ezekkel, nemkülönben a helyi polgári hatóságokkal közvetlenül levelez. Perek vitelére az OVSZ. külön megbízása alapján jogosult. Szabadságot engedélyez az állományába tartozó tiszteknek, altiszteknek, polgári alkalmazottaknak, stb.

Örzi a körbélyegzőket. /136/

A vitézi székkapitányok működéséről, konkrét tevékenységéről is keveset tudunk.

Érdekes, a rendi igazgatást valami módon megvilágosító tevékenysége a "Vitézek állománykönyvét kiegészítő bizalmas nyilvántartás" /137/, amelyet ő vezet. A nyilvántartás célja, hogy a vitézi kérvények véleményezésénél a vitézi székkapitányok kellő támpontja legyen, továbbá, hogy székkapitány-változás esetén az új székkapitány vitézeiről helyes képet kapjon. Ez a nyilvántartás nem minősítés - mondja a vezetési utasítás, de, hogy végeredményben az, azt maga definiálja akkor, amikor a nyilvántartás céljaként határozza meg, hogy a vitézről alapos adatokon nyugvó, hű képet adjon a vitézi szervek részére. Ezt a nyilvántartást, illetőleg annak kivonatát a vitéz állományváltozása esetén volt székkapitánya az új, állományilletékes székkapitánynak küldte meg. /-/ A szóbanforgó nyilvántartásban minden vitézről a vagyoni helyzetére, anyagi kötelezettségei teljesítésére /adó, járadék fizetés / - családi élete rendezettségére, politikai pártállására, társadalmi egyesületben betöltött vezető funkciójára, a vitézi életben részvétele milyenségére, vitézi bajtársai lehetőségéhez képest támogatására vonatkozólag, arra, hogy iskolázottságánál, polgári állásánál fogva milyen irányú rendi tevékenységre vehető igénybe -

s végül, hogy mi okból érdemes a rendi támogatásra vagy sem, gyűjtötte a vitézi székkapitány az adatokat és ezek alapján írásbeli véleményt formált.

Kétségtelen, hogy egy ilyen nyilvántartás a rendi vezetést előnyösen segítette, más kérdés, hogy ezek a nyilvántartások a Rend fennállása alatt a működési körülményei között mennyiben lettek teljeseek, használhatóak, s mennyiben maradtak végre nem hajtott rendelkezések.

A vármegyei Vitézi Székek megalakulásáról csak a trianoni Magyarország területére nézve maradtak adatok, az erdélyi vármegyei vitézi székek megalakulásának történetét nem ismerem.-

A Vitézi Rend megalapítása kapcsán az 1921. június 25-i OVSZ. ülésen - a főszéktartó előterjesztésére - az Országos Vitézi Szék ideiglenes vármegyei vitézi székkapitányi tisztséggel ruházta fel Zehent-mayer /Zalay/ Károly századost /Abauj-Torna vm./, Aranyossy Béla őrnagyot /Zemplén vm./, Bethlenfalvy Gyula nyugállományú ezredest /Borsod és Gömör vm./, Falussy Jenő alezredest /Fejér vm./, Szivós-Waldvogel József ezredest /138/ /Esztergom vm./, nagymegyeri Raics Károly ezredest /139/ /Komárom vm./, fonyódi Markóczy Antal nyugalmazott altábornagyot /140/ /Somogy vm./, Tipula /Tihanyi/ Szilárd századost /141/ /Tolna vm./, Szentkirályi Gyula nyugalmazott alezredest, /Zala vm./, Kovács Antal ezredest /142/ /Baranya vm./, Vehner /Vén/ Jakab századost, /Arad és Csanád vm./, Papp János századost /Csongrád vm./, Szabó Jernő Sándor századost /Békés vm./, Kollár Sándor századost

/Bács-Bodrog vm./, Sándor Viktor ezredest /Bereg és Ung vm./,
Király Aurél századost, /Moson-vm./, Karcsay Béla őrnagyot
/Sopron vm./, Stádler István altábornagyot /Észak-Pest vm./,
Pávai Mátyás Sándor ezredest /Dél-Pest vm./

1921. július 14.-én az Országos Vitézi Szék Veszprém
vármegye ideiglenes vitézi székkapitányává nemes Csécsi-Nagy
Imre tábornokot nevezte ki.-

1921. augusztus 12.-én újabb székkapitányi megbízások
történtek: /Dienes/ /143/, Oehm Tivadar ezredest /Szatmár és
Ung vm./, Kolozsváry László őrnagyot /Heves vm./, Somogyi
/-/ Pál ezredest /Vas vm./, Csontos Zoltán ezredest /144/
/Győr vm./, és Dobák Géza /-/ ezredest /Nógrád és Hont vm./
ideiglenes vitézi székkapitányi tiszttel bízták meg. /-/

Egyedül Bihar vm. székkapitányi tiszte maradt egyen-
lőre betöltetlenül /145./

A vármegyei Vitézi Székek alakuló ülésein - általában
a megbízott vármegyei székkapitány, valamint a polgári és a
katonai hatóságok vezetői vettek részt./146/.

Zala vármegye Vitézi Széke 1921. július 3.-án, a keszt-
helyi ünnepségek alkalmával alakult meg./147/.

1930. évi állomány:

85 tiszti vitéz, 3 tiszti várományos,

304 legénységi vitéz, 27 legénységi várományos

Összesen: 419 fő /148/

Sopron vármegye Vitézi Széke alakuló közgyűlése 1921.
július 24.-én folyt le, azonban a vármegyei Vitézi Szék műkö-
dését a nyugatmagyarországi harcok, Sopron kiürítése és a

népszavazás ugyyszólván megbénították, eredményes tevékenység 1922. nyarától volt megindítható. /149/

1930-ban a vármegyei Vitézi Szék állománya:

72 tiszti vitéz, 4 tiszti várományos,
226 legénységi vitéz, 28 legénységi várományos,
Összesen: 330 fő /150/

Vas vármegye Vitézi Széke alakuló közgyűlése 1921. július 26.-án Szombathelyen volt. /151/

1930-ban a vármegyei Vitézi Szék állománya:

98 tiszti vitéz, 7 tiszti várományos vitéz,
244 legénységi vitéz, 21 legénységi várományos,
Összesen: 370 fő /152/

Fejér vármegye Vitézi Széke megalakulását az 1921. június 28.-án székkapitányi megbizástól számította. /153/

1930-ban a Vitézi Szék állománya:

91 tiszti vitéz, 10 vitézi várományos,
540 legénységi vitéz, 53 legénységi várományos,
Összesen: 694 fő /154/

Veszprém vármegye Vitézi Széke 1921. július 30.-án alakult meg, Veszprémben /155./

1930-ban a Vitézi Szék állománya:

54 tiszti vitéz, 4 tiszti várományos,
268 legénységi vitéz, 3 legénységi várományos
Összesen: 357 fő /156/

Esztergom-Komárom k.e.e. vármegyék Vitézi Széke két alakuló közgyűlés határozatával állíttatott fel. Esztergom

vármegye Vitézi Széke 1921. december 14.-én, Komárom vármegye Vitézi Széke pedig 1922. március 9.-én tartotta meg alakuló közgyűlését és első tanácskozását. /157/

A Vitézi Szék 1930. évi állománya:

Esztergom vármegyében 9 tiszti vitéz

42 legénységi vitéz, 4 legénységi várományos,

Komárom vármegyében 25 tiszti vitéz, 3 tiszti várományos,

121 legénységi vitéz, 13 legénységi várományos

Összesen: 217 fő /158/

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye Vitézi Széke 1921. július 13.-án kezdte meg működését. /159/

1930. évi állománya:

80 tiszti vitéz, 6 tiszti várományos

267 legénységi vitéz, 22 legénységi várományos.

Összesen: 375 fő /160/

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Északi Részeinek Vitézi Széke első tanácsulását 1921. június 25.-én a vitézek főkapitánya elnöklete alatt tartotta meg. /161./

1930.évi állománya:

240 tiszti vitéz, 12 tiszti várományos,

568 legénységi vitéz, 40 legénységi várományos,

Összesen: 860 fő /162/

Nógrád-Hont k.e.e. vármegyék Vitézi Széke alakuló közgyűlése 1921. szeptember havában Balassagyarmaton tartatott

meg. /163/

1930. évi állománya:

46 tiszti vitéz, 1 tiszti várományos,

146 legénységi vitéz, 22 legénységi várományos,

Összesen: 215 fő /164/

Heves vármegye Vitézi Széke az 1921. július 29.-én
kelt vitézi székkapitányi megbizástól kezdve működött./165/

1930. évi állománya:

71 tiszti vitéz, 8 tiszti várományos,

267 legénységi vitéz, 33 legénységi várományos,

Összesen: 379 fő /166/

Borsod-Gömör-Kishont k.e.e. vármegyék Vitézi Széke
működését az 1921. június 21.-én kelt székkapitányi megbi-
zástól számította /167/.

1930. évi állománya:

106 tiszti vitéz, 14 tiszti várományos,

344 legénységi vitéz, 37 legénységi várományos

Összesen : 501 fő /168/

Abauj-Torna vármegye Vitézi Széke 1921.július 18.-án
alakult meg./169/

1930. évi állománya:

15 tiszti vitéz, 1 tiszti várományos,

84 legénységi vitéz, 6 legénységi várományos,

Összesen: 106 fő /170/

Zemplén vármegye Vitézi Széke 1921. július 12.-én
kezdte meg működését. /171/

1930. évi állomány:

32 tiszti vitéz, 4 tiszti várományos,

99 legénységi vitéz, 9 legénységi várományos

Összesen: 144 fő /172/

Budapest székesfőváros Vitézi Széke. A Budapest székesfőváros Vitézi ügyeit intéző Pestvármegye Vitézi Széke 1921. július 21.-én, Budapest székesfőváros Vitézi Széke pedig tulajdonképpen 1923. október 19.-én kezdte meg működését. /173/

1930. évi állomány:

870 tiszti vitéz, 81 tiszti várományos,

427 legénységi vitéz, 40 legénységi várományos

Összesen: 1418 fő /174/

Hajdu vármegye és Debrecen sz.kir.város Vitézi Széke 1921. július 11-től kezdődőleg működik. Az alakuló közgyűlés 1921.július 19.-én volt /175/.

1930.évi állomány:

106 tiszti vitéz, 6 tiszti várományos,

513 legénységi vitéz, 37 legénységi várományos,

Összesen: 662 fő /176/

Szabolcs vármegye Vitézi Széke alakuló közgyűlése 1921. augusztus 1.-én Nyiregyházán volt. /177/

1930.évi állomány:

79 tiszti vitéz, 7 vitézi várományos,

347 legénységi vitéz, 40 legénységi várományos,

Összesen: 473 fő /178/

Szatmár-Ugocsa és Bereg k.e.e. vármegyék Vitézi Széke
működését az 1921. augusztus 6.-i, Mátészalkán tartott alakuló közgyűléssel kezdte /179/.

1930.évi állomány:

32 tiszti vitéz, 5 tiszti várományos,

111 legénységi vitéz, 6 legénységi várományos

Összesen: 154 fő /180/

Bihar vármegye Vitézi Széke 1921. augusztus 19.-én alakult meg Berettyóújfaluban /181/.

1930.évi állománya:

42 tiszti vitéz, 2 tiszti várományos,

316 legénységi vitéz, 49 legénységi várományos

Összesen: 409 fő /182/

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Déli Részeinek Vitézi Széke az 1921. július 19.-i, Kecskeméten tartott közgyűlésen alakult meg. /183/

1930.évi állománya:

71 tiszti vitéz, 4 tiszti várományos,

252 legénységi vitéz, 23 legénységi várományos

Összesen : 350 fő /184/

Csongrád vármegye Vitézi Széke 1921. július 28.-án tartotta alakuló közgyűlést. /185/

1930.évi állománya:

143 tiszti vitéz, 9 tiszti várományos

623 legénységi vitéz, 53 legénységi várományos

Összesen: 828 fő /186/

Békés vármegye Vitézi Széke 1921. június 28.-án kezdte meg működését. /187/

1930.évi állománya:

70 tiszti vitéz, 4 tiszti várományos,

286 legénységi vitéz, 42 legénységi várományos

Összesen: 402 fő /188/

Bács-Bodrog- vármegye Vitézi Széke a vitézek főkapitánya elnöklete alatt 1921. június 25.-i tanácskozással tekinthető megalakultnak. Amikor a szerbek a bajai háromszöget kiűritették, akkor a Vitézi Szék és a megyeközpontba, Bajára költözött /189/.

1930.évi állomány

41 tiszti vitéz,

240 legénységi vitéz, 22 legénységi várományos

Összesen: 303 fő /190/

Csanád-Arad-Torontál k.e.e. vármegyék Vitézi Széke alakuló ülése 1921. augusztus 6.-án Makón volt. /191/

1930.évi állomány:

39 tiszti vitéz, 4 tiszti várományos

253 legénységi vitéz, 17 legénységi várományos

Összesen: 313 fő /192/

Baranya vármegye Vitézi Széke alakuló közgyűlését 1921. július 28.-án Sásdon tartotta meg. Ekkor még Pécs város és Baranya vármegye legnagyobb része szerb megszállás alatt állott. A Vitézi Szék 1921. augusztus 22.-én a felszabadult Pécsre költözött. /193/

1930.évi állomány:

109 tiszti vitéz, 11 tiszti várományos,

276 legénységi vitéz, 34 legénységi várományos

Összesen: 430 fő /194/

Somogy vármegye Vitézi Széke 1921. július 22.-én alakult meg /195/.

1930.évi állománya:

93 tiszti vitéz, 6 tiszti várományos,

475 legénységi vitéz, 22 legénységi várományos

Összesen: 596 fő /196/

Tolna vármegye Vitézi Széke 1921. július 30.-án tartott ülésén kezdte meg működését./197/

1930. évi állománya:

57 tiszti vitéz, 4 tiszti várományos,

325 legénységi vitéz, 42 legénységi várományos

Összesen : 428 fő /198/

A történeti áttekintésen túl a rendkívül változatos állománytáblázatból sok következtetést tudunk - minden különös elemzés nélkül - levonni:

Az első következtetésünk: a vitézi székkapitány - aki általában igen szépen dekorált, de sok esetben súlyos háborús sérülés vagy csonkulás folytán katonai szolgálatra alkalmatlan volt - gyorsan cserélődő munkatársaival, a széktartóval és a nemzetvédelmi tiszttel együtt a falvakban, községekben, városokban élő vitézeket kellő hatékonysággal irányítani képtelenek voltak NB. akkor még vasuton, lovasfogaton kellett vidéken közlekedni!/. .

A második következtetés: a már megbeszélte vitézi törzskapitányi irányító-ellenőrző tevékenység hatásfokára is le-sujtó képet nyerhetünk, különösen ha a törzskapitányi szem-lékre gondolunk, s arra, hogy a törzsszékek döntő többsége Budapesten székelte.

A harmadik következtetés: már előre képet alkothatunk arról, hogy a járási vitézi hadnagy, aki ráadásul kereső foglalkozása mellett, mint nobile officiumot töltötte be hivatalát, milyen gyakorisággal találkozhatott alárendelt vitézeivel, milyen hatásfokkal irányithatta, ellenőrizhette őket.

A negyedik következtetés: - ugyancsak előre - milyen eredményesen teljesíthették a vitézek a nemzetvédelem köré-be eső feladataikat, amely tevékenységhez kellő felkészült-ség és kellő szakirányítás volt szükséges, s mennyire kap-hattak ehhez segítséget a nemzetvédelmi tiszttől.?

A vitézi székkapitányok rendkívül gyorsan váltakoztak tisztségükben, s ez a mozgás a Rend fennállása egész idő-szakában nyomonkövethető /199/. 1921. és 1930. között a 27 székkapitányi tisztségből 7-ben /26 %/ nem volt személyi változás, de huszban /74 %/ igen. A vitézi székkapitányi tisztségek 3/4 részében tíz év alatt két változásra három, három változásra nyolc, négy változásra négy, öt változás-ra három, két változásra két székkapitányi tisztségben ke-rült sor. /

Ez azt jelenti, hogy átlagban egy-egy székkapitány alig több, mint három évig volt tisztségében. -

1927.-re és 1942-re vonatkozó adataink alapján arra nézve is válaszolni tudunk, hogy kik voltak a vitézi székkapitányok.

1927./200/	1942./201/
1./ közöttük tényleges állományu tiszt nincs,	a székkapitányok 36%-a tényleges tiszt,
2./ a székkapitányok 48 %-a tábornok, 44 %-a törzstiszt,	a székkapitányok 39 %-a tábornok, 61 %-a törzstiszt,
3./ 34 %-uk nemesi címet is visel,	25 %-uk nemesi címet visel,
4./ minden székkapitány vitéz,	minden székkapitány vitéz,
5./ 2 székkapitány főtishti /százados/ rendfokozatban van,	főtishti rendfokozatu székkapitány nincs, minden tábornoki rendfokozatu székkapitány nyugállományban va a törzstiszti rendfokozatu székkapitányok 13 %-a tényleges ezredes, 13 %-a nyugállományu ezredes, 13 %-a tényleges állomán alezredes, 7,5 %-a nyugállomány alezredes, s a legalacsonyabb rendfokozatu: egy nyugállományu őrnagy. - /-/

Az, hogy 1927-ben nem volt tényleges állományu tiszt székkapitányi tisztségben, nagyobbráoszt a trianoni békeszerződés katonai rendelkezésének következménye volt. -

A rendi vezetés az a törekvése, hogy a vitézi székkapitány előkelő, magas katonai rendfokozattal - lehetőleg tábornoki, illetőleg törzstiszti rendfokozatban ezredes, vagy alezredes; - rendelkezék, táblázatunkból világosan felismerhető. -

A vitézi székkapitányok ilyen szempontok szerinti kiválasztása több esetben sikerült. Nem egy vitézi törzskapitány előkelő nevével, magas katonai rendfokozatával, szép kitüntetéseivel és korrekt magatartásával tágabb környezete elismerését is megszerezte. /202./

A vitézi székkapitány helyettese.

E rendi tisztség általános rendszeresítéséről, a székkapitány helyettesének ügyköréről semmi adat nem merült fel. Tudunk néhány esetről, amikor ilyen funkcióba kinevezésre került sor. /203./

A tiszteletbeli vitézi székkapitány.

— E tisztségre az Országos Vitézi Szék nevezi ki azon tisztségűktől koruknál fogva, egészségi vagy más okból megváló vitézi székkapitányokat és azon érdemes vitézeket, kik:

- 1./ tisztségüket hosszabb időn keresztül viselték,
- 2./ a Vitézi Rend felépítésében és fejlesztésében érdemeket szereztek,
- 3./ egyéniségüknél fogva a vármegye, járás közéletében számottevő társadalmi súlyal bírnak,

Ezen tisztségükből kifolyólag

- a./ tagjai a vármegyei Vitézi Széknek,
- b./ a vármegyei Vitézi Szék ülésein szavazati joggal bírnak,
- c./ tapasztalataiknál fogva állandó tanácsadói a mindenkori székkapitányoknak,
- d./ koruknál, társadalmi súlyuknál fogva elsősorban hivatottak képviselni a vármegyei Vitézi Széket oly alkalmakkor, mikor a vármegyei Vitézi Szék hivatalosan /:ünnepélyesen, stb./ megjelenik, amennyiben ezen képviselőre a mindenkori székkapitányok felkérnek,
- e./ a nemzeti célokat szolgáló politikai megmozdulások legfőbb irányítói,
- f./ ott, ahol a vármegyei vitézi székkapitány tényleges tiszt, tagjai is lehetnek hivatalból a vármegyei és városi törvényhatóságoknak.

A tiszteletbeli székkapitányi kinevezésre a vitézi törzskapitány tesz javaslatot /204./

A tiszteletbeli törzskapitányokról és a tevékenységükről közelebbi adataink nincsenek. /205/

A vármegyei Vitézi Széktartó

a vármegyei Vitézi Szék közigazgatási ügyeit végzi. Avármegyei vitézi székkapitány szervezetszerű helyettese, közvetlenül a vitézi székkapitánynak van alárendelve. /206/

Tisztséggével az Országos Vitézi Szék bizza meg. -

A vármegyei vitézi széktartó

átveszi, felbontja a postát és bemutatja a székkapitánynak,

a székkapitány rendelkezése szerint feldolgozza az ügyiratokat, a tisztázatokat a székkapitánnyal aláíratja, az alárendelt vitézi szervekkel - nem elvi jelentőségű - ügykezelési és anyagi vonatkozású ügyekben saját aláírásával levelez.-

Előadója a Vitézi fegyelmi bizottságnak,

végzi a vitézi telkek adományozásánál, bérbeadásánál, a Vitézi Szék hatáskörébe eső telekügyeknél szükséges munkálatokat - a vitézi székkapitány felelőssége mellett.

vezeti:

a vármegyei Vitézi Szék ülései, a vitézi napok és a járási vitézi értekezletek jegyzőkönyveit,

a bizalmas iktatót, tárgy-név-számmutatót,

a Rendeletek Tárát és gyűjtőjét,

a betűrendes kimutatást a szolgálati könyvekről,

jegyzéket az egyéb könyvekről,

a titkos leltárt,

tárgymutatót a tájékoztatókban megjelent rendeletekről,

az eseménynaplót,
az állománykönyvet és ennek számszerinti összesítését,
szám szerinti kimutatást a vármegyei Vitézi Szék állományában lévő vitézekről /tisztai és legénységi vitézek megosztásában/ a változási kimutatást,
a törzskönyvi lapokat,
a vitézek fegyelmi fenytési jegyzőkönyvét,
a vitézi telkek előjegyzését,
kimutatást a vitézek földszükségletéről,
a birtoklapokat és ezek mutatóját,
a vitézi telkek leltárait,
a zár alatt lévő vitézi telkek előjegyzését,
a haszonbérbe adott vitézi telkek előjegyzését,
a vármegyei "Rendelkezési Alap" számadásait - a székkapitány utasítása és felelőssége mellett, -
ellenőrzi a vagyonváltságos, megváltandó és vásárolt vitézi telkek járadékelőírásait,
a dolgi kiadások előjegyzését,
a leltárt, a kincstári és rendi tulajdonu berendezési tárgyakról,
a pénztári naplót,

kezeli:

a bizalmas irattárakat,
a beadványi lajstromot,
a különleges "M" ügyeket,

gyűjti:

a tájékoztatókat,
a Vitézi Közlönyöket,
a Honvédségi Közlönyöket,

a nyilvántartó parancsokat,
nyilvántartja:

a munkaalkalmakat és a munka- és állás nélküli vitézeket,
az idegen vármegyék állományába - de a vármegyei Vitézi
Szék területén tartózkodó - vitézeket,
a vitézi jogon nyert kedvezményeket,
a várományosok katonai szolgálat-teljesítését,
a vitézek különböző egyesületi tagságát,

közreműködik:

a vitézek állománykönyvét kiegészítő bizalmas nyilvántar-
tás adatainak beszerzésében,

szerkeszti:

a beadványi lajstromban előírt beadványokat,
a jelentést az engedélyezett szabadságokról,
a kitüntetési javaslatokat,
a "T" ügyek rovincsolását,
kimutatás a vitézi jogok gyakorlása alól felfüggesztett
vitézekről,
a várományosok avatására irányuló javaslatot,
a nemzetvédelmi helyzetjelentéseket,
az állás és munkanélküli vitézekről szóló kimutatást,
a vitézi jogon nyert kedvezményekről szóló jelentést,
jelentést a fenytésekről,
a személyi változás kimutatást,
a kimutatást a vármegyei Vitézi Szék állományába tartozó
tishti és legénységi vitézekről,
a vitézi telekkimutatást,
a vitézi fegyelmi fenytések jegyzőkönyvének kivonatát,
irányítja és ellenőrzi a
beosztott segéd munkaerőket /207/.

A vármegyei vitézi széktartó tehát szerteágazó adminisztratív tevékenységet végez és irányít, ügykörének ez a része - mutatis mutandis - azonos a vitézi törzsszéktartó ügykörével. -

Nyilvántartásai közül - számunkra - legjelentősebb a vitézi törzskönyvi lap és az Állománykönyv.

A vitézi törzskönyvi lapot valamennyi vitézről külön-külön vezették a vármegyei Vitézi Széknél. Ez a törzskönyvi lap - feltétlenül hiteltérdemlő, igazolt adatok alapján - a vitéz személyi adatait, iskolai végzettségét, családi állapotát, /családi állapota, gyermekeinek száma, neve, kora/ kitüntetéseit, arcvonalban töltött ideje hosszát, a forradalmak alatti magatartását, érdemi elbirálása pontszámát és eredményét, tartalmazza a javasolt vitézi telek felszerelését és nagyságát, valamint a kormányzó elhatározását. Ezeket az adatokat egy változás jegyzék egészítette ki. /208/ Az állománykönyv a személyi nyilvántartást, annak ellenőrzését és a statisztikai adatok gyors kigyűjtését szolgálta. Az állománykönyvet külön-külön vezették a tiszti és legénységi vitézekről és várományosaikról. Az állománykönyvben a vitéz személyi adatait és lakóhelyét, katonai rendfokozatát és polgári foglalkozását, katonai szolgálatára és katonai kitüntetéseire valamint vitézi telke helyére és nagyságára vonatkozó adatokat tartották nyilván /209/.

A törzsszéktartó ügykörétől eltérően a vitézi széktartó jelentős mennyiségű, határidős jelentés szerkesztésére is

kötelezve volt. E jelentéseket a "szerkeszti" címszó alatt felsoroltam. E jelentési kötelezettség a Főszéktartóság központi nyilvántartása kiegészítését, naprakész állapotát volt hivatva szolgálni, a Rend centralizált irányításának fontos eszköze volt.

A vitézi széktartó a nemzetvédelmi tiszt teendőit is ellátta, ha a vármegyei Vitézi Széknél nemzetvédelmi tiszt beosztva nem volt. /210/

A vitézi széktartói tiszt eredményes ellátásához is az állomány stabilitására, ebből fakadó hely- és személyismeretére lett volna szükség. Azonban a vitézi széktartók fluktuációja is rendkívül nagy volt, a Rend fennállása egész időszakában, 1921. és 1930. közötti tíz évben a 27 vármegyei vitézi széktartói állást az ideális 27 vitézi széktartó helyett egymásután 106-an töltötték be, tehát átlagban a szóbanforgó időszak alatt minden széktartói tisztségben 4 széktartó váltogatta egymást /pontosan: 3.9/ /211./

S ezt azt jelenti, hogy egy-egy vitézi széktartó alig több, mint két évig viselte tisztét.

Az Országos Vitézi Szék az egész idő alatt elsősorban nyugállományú tisztekből - alezredesig bezárólag - szeretne volna betölteni e tisztségeket. /212/

Ez a törekvés kezdetben és az 1930-as évek második feléig némi sikerrel járt, hiszen 1927-ben a vitézi széktartók 70 %-a /27 széktartónál 19 fő/ nyugalmazott százados

25 %-a pedig / 27 széktartóból 5 ny.őrnagy, és 1 ny.al-ezredes/ nyugalmazott törzstiszt volt. /213/ 1942-re a helyzet alapvetően és kedvezőtlenül változott meg, a rendi intenciók nem érvényesültek. Ebben az évben ugyanis csak 48 %-uk volt tartalékos és nyugállományu tiszt / 33 széktartóból 16 fő/, 33 %-uk törzstiszt / 11 fő/ és ugyanakkor 18 %-uk nyugalmazott polgári közigazgatási tisztviselő / 6 fő /. A kedvezőtlenül megváltozott helyzetet jellemzi az, hogy míg 1927-ben minden széktartó vitézi volt, 1942-ben 60.6 %-uk nem vitéz! / 20 fő/ /214./

A nemzetvédelmi tiszt.

Szintén a vármegyei vitézi székkapitány segédközege, munkájában közvetlenül a székkapitánynak van alárendelve. Tisztségével az Országos Vitézi Szék bizza meg. /215/ A székkapitány a széktartó ügykörének egy részét is a nemzetvédelmi tisztre ruházhatja. /216/

A nemzetvédelmi tiszt kötetmei:

- 1./ az Országos Vitézi Szék rendeleteiben adott alapelvek és utmutatások figyelembevételével nemzetvédelmi propaganda folytatása és irányítása,
- 2./ az ünnepélyek, a vitézi telekbeiktatás, a vitézi összejövetelek, vitézi napok rendezése, általában az ünnepélyekkel kapcsolatos ügyek.
- 3./ a vármegyei sajtó és a népmozgalmak figyelemmel kísérése,

- 4./ bekapcsolódik a vármegye nemzeti életébe, hazafias mozgálmaiba, a nemzeti viselet népszerűsítésébe,
 - 5./ intézkedik a vitézek képviselőtőre az egyes ünnepek esetén,
 - 6./ érintkezést tart fenn a honvédségi és közrendészeti alakulatokkal, hatóságokkal, a társadalmi, - a levente - a lövész és cserkészegyesületekkel, ismerie kell ezek vezetőségét, szervezetét és célkitűzéseit,
 - 7./ figyelemmel kíséri a hazafias és a nemzetellenes és nemzetiségi mozgalmakat,
 - 8./ igyekezzék a helyi sajtóra befolyást gyakorolni, a vitézi eseményeket, a Vitézi Rendet érintő ügyeket kidomborítani,
 - 9./ a Vitézi Rend hivatalos sajtóját, a Vitézek Lapját a vármegyéből beküldendő közleményekkel támogassa,
 - 10./ a Vitézek Lapjára történő előfizetéseket ellenőrizze, az előfizetési díjak befizetését szorgalmazza,
 - 11./ havonként 3 példányban helyzetjelentést szerkeszt, amelynek egyik példányát az Országos Vitézi Székhez terjeszti fel, másik példányát a területileg illetékes hadtestparancsnokságnak, és a harmadikat a vármegye főispánjának küldi meg.
- Sürgős esetekről azonnal jelentést tesz.
- 12./vezeti a vármegyei Vitézi Szék eseménynaplóját,
 - 13./ gyűjti az adatokat a vitézi muzeum és történelem részére /217./

A nemzetvédelmi tiszt ügyköréből most részletesen a nemzetvédelmi helyzetjelentéssel ismerkedünk meg. A nemzetvédelmi helyzetjelentés 2 fő kérdés-csoportra terjedt ki: a vitézekre és a vármegyei Vitézi Szék területén a társadalmi-politikai-gazdasági viszonyai meghatározó elemeire adott választ. -

A nemzetvédelmi helyzetjelentés a lakosság hangulatára, az azt meghatározó viszonyokra, az egyes társadalmi rétegek /ifjúság, nemzetiségek, munkásság/ helyzetére, hangulatára, az ezeket meghatározó körülményekre, a sajtóra, továbbá a vitézi élet intenzitására és minőségére vonatkozott. A jelentés végül vitézi vagy általános ügyek megoldására vonatkozó gyakorlati javaslatok előterjesztését is lehetővé tette.

A nemzetvédelmi helyzetjelentést ugyan a nemzetvédelmi tiszt állította össze, mégis a jelentésben foglaltak egészéért a vármegyei vitézi székkapitány egyedül felelős.

A jelentést - különösen annak politikai megállapításait - nagy körültekintéssel, tárgyilagossággal és úgy kellett összeállítani, hogy belőle kitűnjék, mi az, amit a jelentés összeállító személyes tapasztalatból tudnak, mi az, amit megbízható forrásból. - /218/

Miután a Vitézi Rend egyik legfőbb feladata a nemzetvédelem volt, a nemzetvédelmi helyzetjelentések e feladat megoldásának részei voltak. Nem tudjuk, hogy a nemzetvédelmi jelentések tényleges értékét megállapítani, de fel kell tennünk, hogy más, e kérdéssel szakszerűbben foglalkozó szervezetek hasonló jelentései mögött maradtak. E megállapításom

rögtön meggyőzővé válik, ha megvizsgáljuk a vármegyei Vitézi Székeknél szolgálatot teljesítő nemzetvédelmi tisztek helyzetét.

A Vitézi Rend 1924. nyarán kapcsolódott be a nemzetvédelmi tevékenységbe./219/ Feltehetjük, hogy 1924. második félévében /-/ került sor a vármegyei Vitézi Széknél nemzetvédelmi tiszti állás rendszersítésére. Három év múlva, 1927-ben a 27 vármegyei Vitézi Székkapitányságnál csak 9 nemzetvédelmi tiszti állás volt betöltve / ez a státusok 33 %-a/ s ez a helyzet később sem javult lényegesen. /220/

A vármegyei vitézi székkapitány mellett éppen a nemzetvédelmi tiszti állásban kellett volna - a kellő szakértelem mellett - a stabilitás, a rendkívül alapos és széleskörű személyi és helyismeret.

E követelményeket hasonlítjuk össze a valósággal: - időközben betöltött, 1924. és 1930. közötti hét év alatt: 18 vármegyei vitézi széknél-nemzetvédelmi tiszti állásokban 3 tisztt váltogatta egymást /átlag pontosan 2.8 %/, ami azt jelenti, hogy egy-egy ilyen állásban a nemzetvédelmi tisztt alig több, mint két évet töltött. Kilenc vitézi székkapitányságban még 1930-ban sem volt nemzetvédelmi tisztt! /221/

A szokásos következő kérdésünk, kik voltak a nemzetvédelmi tisztek? /222/

1927-es adataim szerint 77 %-uk nyugállományu százados /9-ből 7 fő/ 23 %-uk /2 fő/ nyugállományu törzstisztt

volt. E számok olvasásánál pedig gondoljunk arra, hogy ezek a századosok a trianoni békerendelkezések végrehajtásaként kerültek - többségükben - nyugállományba, s katonatiszti továbbképzésüket a két világháború közötti időben megoldani nem lehetett! /A speciális nemzetvédelmi tevékenységre oktatást, továbbképzést sem tudták megoldani!/

A járási vitézi hadnagy,

funkciója már báró Pap tervezetében megfogalmazást nyert, amikor azt írja, hogy a vármegyében élő vitézeket körzetekbe kell szervezni és ezek élére egyéniségükön, és tiszti rendfokozatuknál vezetésükre alkalmas parancsnokokat kell állítani.

Azt is tudjuk, hogy e terv az Országos Vitézi Szék rendelkezése folytán úgy valósult meg, hogy 1922. februárjában az első járási vitézi hadnagyok e tisztségbe kinevezették.

A járási /városokban kerületi/ vitézi hadnagy a járási /városban kerületi/ vitézek szakaszának parancsnoka és közvetlen vitézi előljárója.

Tisztségével - a vármegyei Vitézi Szék javaslata alapján - az Országos Vitézi Szék bizza meg. /223/ Tisztségéből bármikor felmenthető /224/.

A járási vitézi hadnagynak "Vitézi Széke" nincs, ő egyéni, területi szervként végzi tevékenységét. Funkciója ellátásában azonban mint közigazgatási tanácsadó, mellette áll az illető járás főszolgabírája és az egyéb járási szak-közegek /225/.

A járási vitézi hadnagy e funkciójában,
intézkedési és rendelkezési joggal bír a járás vitézei felett,
közvetíti és végrehajtja a vármegyei vitézi székkapitány és a magasabb vitézi előljárók parancsait és utasításait, s a végrehajtás mikéntjét ellenőrzi.

intézkedési és rendelkezési joga nem terjed ki a rangban idősebb vagy magasabb tiszti vitézekre,
szükséges, hogy kimerítően ismerje a járás állományába tartozó vitézeket, azok vagyoni, családi és telekviszonyait,
meglátogatja - lehetőleg lakóhelyeiken - a vitézeket, megismeri telküket, felszerelésüket, őket tanácsal látja el, s ügyeiket az illetékes fórumok előtt támogatja, érdekeiket képviseli.

Vezeti a járás állományába tartozó vitézek névjegyzékét és teleknyilvántartását,

javaslatot tesz a járási vitézi őrmesteri körzetek beosztására, a járási vitézi őrmesterek kinevezésére és felmentésére,

a járás ügyeire vonatkozóan a vitézi székkapitány véleményező szerve,

évenként legalább egyszer a járás vitézeivel értekezletet tart, ahol a vitézeket a szükséges kérdésekről tájékoztatja, ügyes-bajos dolgaikat meghallgatja, s azokat lehetőleg saját hatáskörében elintézi,

ellenőrzi a vitézek adó- és törlesztőrészlet tartozásainak befizetését,

megbízás alapján képviseli a vitézi székkapitányt a járás területén tartott tárgyalásokon,

hivatalból tagja a vármegyei Vitézi Széknek, s ott tanácskozási és szavazati joga van,

felelős azért, hogy úgy ő maga, mint a járás vitézei a közigazgatási hatóságokkal a legteljesebb összhangban éljenek,

figyelemmel kell kísérnie a járás összlakosságának hangulatát és magatartását. Amennyiben meg nem engedett, államellenes, stb. mozgalomról szerezne tudomást, köteles arról illetékes helyen azonnal jelentést tenni,

szemmeltartja, esetleg javaslatokat tesz a vármegyei Vitézi Széknek a földbirtokrendezés és telepítéssel kapcsolatos jelenségekről, amelyekből a Vitézi Rend számára - kellő utánjárással - előnyök származhatnak. /226/

Kik voltak a vitézi hadnagyok?

1927-ben		1938-ban
/192 vitézi hadnagyból		véletlen mintavétellel 31 fő.
161 fő/		
50 fő = 31 %	Tényleges és nyugál- lományu tisztek	2 fő = 6,4 %
24 fő = 14.9 % = 15 %	tanító, tanár	7 fő = 22.4 % = 22 %
21 fő = 13 %	jegyző, főjegyző, szol- gabíró	4 fő = 12.9 % = 13 %
27 fő = 16.7 % = 17 %	önálló/ipar.mg.szel- lemi/	3 fő = 9.6 % = 10 %
31 fő = 19.2 % = 19 %	állami és magánalkal- mazott	12 fő = 38.7 % = 39 %
8 fő = 4.9 % = 5 %	egyéb	3 fő = 9.6 % = 10 %
161 fő	100 %	100 %

Az adatok elemzése előtt megjegyzem: 1927-ben 1 nem vitéz járási vitézi hadnagy volt /Észak-Pest vármegye vi-

tézi székeben/ s ekkor a járási vitézi hadnagyok között egy tényleges állományu csendőr tiszthelyetteset találtam. 1939-ben már valamennyi járási vitézi hadnagy vitéz és tiszti állományban van. - /227/

A Rend szervezése első éveiben nagyon sok esetben a járásban lakó notabilitásokat kérték fel járási vitézi hadnagyoknak, a földbirtokost, nyugalmazott főispánt, a főszolgabíró, vagy a katonai parancsnokot, aki az esetek jelentős részében nem is volt vitéz. A két tábla lényegében a stabilizálódás folyamatát mutatja: csökkent azoknak a száma, akik foglalkozásuknál fogva kevesebbet, s nőtt azoké, akik - legalább feltehetőleg - többet tudtak tisztségükben a rendi célkitűzések megvalósítására tenni. Jelentősen csökkent a tisztek, az önállóak /kereskedők, gyárosok, ügyvédek, stb./ száma, viszont nőtt a tanítók, tanárok és az állami alkalmazottak aránya.

A vitézi hadnagyhelyettes.

E funkciót a rendi gyakorlat alakította ki. Az 1920-as évek közepén több járásban két járási vitézi hadnagy is működött. Ebben a körben teremtett rendet az Országos Vitézi Szék, amikor úgy rendelkezett: a közigazgatási járások nem oszthatók fel több járási vitézi hadnagyságra. Így egy közigazgatási járásban csak egy járási vitézi hadnagy bizható meg. Nagyobb járásokban - az ügymenet könnyebb lebonyolítása végett - járási vitézi hadnagyhelyettesek bizhatóak meg, kik a járási vitézi hadnagy útján vannak a vármegyei Vitézi Széknek alárendelve. Területi hatáskörüket

a vitézi székkapitány szabályozza. /228/

1927-ben 4 vitézi hadnagyhelyettes /229/, 1938-ban 3 hadnagyhelyettes volt /230/, ez a járási vitézi hadnagyok 3, illetve 10 % /pontosan 9.6 %/-a.

A tiszteletbeli járási vitézi hadnagy.

Az Országos Vitézi Szék nevezi ki e tisztre azon tisztségüknél, koruknál fogva, egészségi vagy más okból megváló járási vitézi hadnagyokat, akik :

- 1./ tisztségüket hosszabb időn keresztül viselték,
- 2./ a Vitézi Rend felépítésében és fejlesztésében érdemeket szereztek,
- 3./ egyéniségüknél fogva a vármegye, a járás közéletében számottevő társadalmi súllyal bírnak,

A tiszteletbeli járási vitézi hadnagy a tisztségéből kifolyólag:

- 1./ tagja a vármegyei Vitézi Széknek,
- 2./ a vármegyei Vitézi Szék ülésein szavazati joggal bír, a tiszteletbeli vármegyei székkapitány jogkörében c, d. és e./ pont alatt felsoroltak értelemszerűen a tiszteletbeli járási vitézi hadnagyra is vonatkoznak.

Kinevezésére a tiszteletbeli vármegyei vitézi székkapitányra vonatkozó elvek szerint a vármegyei vitézi székkapitány tesz javaslatot./231/

A vitézi őrmester.

Kis körzetben /szomszédos falvakban, esetleg közjegyzőségekben/ egymáshoz közel lakó vitézi csoportok, vitézi családok élén áll a vitézi őrmester, kit e tisztséggel

- a vármegyei Vitézi Szék előterjesztésére - a vitézi törzskapitány biz meg. /232/

Vitézi őrmestereket 1922. után találunk a vitézi vezetők között. /233/

A vitézi őrmester működési területén a járási vitézi hadnagy szervezetszerű helyettese és egyben a legénységi állományu vitézek parancsnoka.

Közvetlenül a járási vitézi hadnagynak van alárendelve. Jelentéseit és esetleges előterjesztéseit is a járási vitézi hadnagy útján teszi meg az esetben is, ha a vonatkozó rendelet nem a járási vitézi hadnagyon keresztül érkezett volna hozzá, hacsak a közvetlen beküldést külön el nem rendelték.

A részére kijelölt területen élő tiszti vitézek a járási vitézi őrmesternek nincsenek alárendelve, azonban az előljáró vitézi szervektől érkezett parancsmokat és utasításokat részükre is továbbítják

Csak az előljáró vitézi szervektől érkezett parancsokat teljesítheti. Minden más hatósági közeget a járási vitézi hadnagyhoz utasít.

Elvileg csak végrehajtó szerv. Önálló intézkedésre joga nincs, hacsak halaszthatatlan, sürgős szükség indokoltta nem

teszi.

A kapott utasítások és parancsok gyors és megfelelő végrehajtásáért felelős. Köteles a vett parancsot személyesen végrehajtani. Megbetegedés esetén a parancs végrehajtásával az arra legalkalmasabb vitézt bizza meg, de ily esetben a járási vitézi hadnagynak a vonatkozó jelentést azonnal megteszi.

A területén élő vitézek ügyes-bajos dolgait, intézi, őket tanáccsal ellátja, társaságukat figyeli, életüket irányítja. Általában azon van, hogy a járási vitézi hadnagynak és a magasabb vitézi szerveknek munkáját mindenben megkönnyítse és támogassa.

A vitézi őrmester a hatósága alá tartozó területen élő vitézek kifogástalan és példás magatartásáért felelős. -/234/

A szabályzatok /-/ az itt tárgyalt vitézi tisztséget járási vitézi őrmesternek nevezik. Azonban e megjelölés, mely a kezdeti években valóban egybeesett a vitézi őrmester funkciójával, az 1930-as évek második felére már nem fedte egészen a tevékenység helyét. Egyre-másra találkozunk vitézi körzeti őrmester /pl. 1938. Balatonzamárdi, Alsógörzsöny/ körzeti vitézi őrmester /pl. 1938. Bp./ városi körzeti őrmester, 1938. /Kaposvár/ megjelöléssel, Karmacson /1938/ pedig I.számu vitézi csoport parancsnok tevékenykedik. Mindezek a funkciók azonban egyet jelentenek - a vitézi őrmester funkcióját.

A vitézi őrmestereket is megvizsgáljuk és megpróbáljuk bemutatni, hogy ez a vezetői állomány a vitézek mely csoportjaiból regrutálódott. Mindazonáltal már előre fel kell hívni a figyelmet arra, hogy amíg az eddig megismert vitézi funkciók a tisztí vitézek köréből töltet~~ett~~ be, a járási vitézi hadnagyig /esetleg hadnagyhelyettesig!/ bezárólag a vezetők mindig tisztí vitézek, a vitézi őrmesteri funkció a legénységi állományu vitézek köréből került - döntően és elsősorban - betöltésre.

Ezért a vizsgálatuknál már előre is figyelemmel vagyunk a legénységi vitézek elleni, később részletesen tárgyalandó támadásokra is, s ezért a vizsgálatot a Vitézi Rendbe felvételhez szükséges katonai kitüntetéseikre és katonai rendfokozatukra is.

A reprezentatív sokaságunk /235/ valamennyi vitézi őrmestere, számszerint 51 személy számbavételre került, 1938-ra vonatkozóan:

17 földműves

2 tanító

7 önálló mester /gépészkovács,
3 kőműves mester, hentes- és
mészáros, kőfaragó mester,
dohánykísérő,

3 egyéb önálló /autófuvaros,
vendéglős és gazdálkodó,
bankbizományos./

4 hivatásos katona /állami ren-
dőr, csendőrtiszthelyettes,
honvéd tiszthelyettes, honvéd
törzsőrmester./

3 nyugállományú katona /ny.csen-
dőrtiszthelyettes, ny.rendőr-
tiszthelyettes, ny.vámőr./

1 szellemi önálló /ügyvéd/

7 állami alkalmazott /MÁV-in-
tézó, pénzügyminisztériumi
altiszt, pénzügyi irodaigaz-
gató, egyetemi altiszt, iroda
altiszt, leventeoktató, ny.pos-
taaltiszt./

1 közszégi alkalmazott
/közszégi rendőrvezető/

5 magánalkalmazott /nyomdész,
kereskedelmi szövetkezeti fő-
nök, gazdasági ellenőr, Hangya
üzletvezető, szertári tisztvi-
selő./

51 fő.

51-ből 4 hivatásos katona, stb. 16 ismeretlen rendfokozatu.
Ennek 52.9%-a /4 hiv.tiszth., 11. tart. tiszth./ 12 tart.
őrm. = 27 fő/ tiszthelyettes 9.6%-a /3 fő/, közvetít 7.8%-a
/4 tiszt/ 1 tisztjelölt/. A vitézi őrmesterek 52.9%-a légén-
y-ségi, 7.8%-a tisztállományú tiszt./hasonállásu/ 31.3 %
/nem értékelhető/ a nem értékelhető rész ugyanilyen arányban
megosztva és hozzászámlálva = /58.7 + 23.5 %/ = 82.2 % légény-
ségi /7.8 + 7.8 %/ 15.6 % tisztállomány = 97.8 = 100 %.

Átlag életkor: 49.8 = 50 év -

Szélső értékelés: 62 év - 41 év

11.7 % = 12 % budapesti /6 fő/, 5.8 % = 6 % /3 fő/
megyeszékhelyi 82 % /48 fő/ közszégekben.
Összesen: 99.5 % = 100 %

Mindenki mértékkel avat.
11.7 % /6 fő/ légénységi arany vit. éremmel,
88 % /45 fő/ I. oszt. ezüst vit. éremmel!
Összesen: 99.7 % = 100 %

Mint említettem, a vitézi őrmesterek döntő többségükben a legénységi állományu vitézekből kerültek ki, s ha tiszt /hasonló állásu/ vitéz kapott is ilyen megbízást, az a legénységi állományhoz - társadalmi helyzetét tekintve - közelálló legalsó középosztályi rétegekből került ki. A táblázatból az is világosan kiolvasható, hogy idősebb, és szépen dekorált vitézek kaptak ilyen funkciót.

Jegyzetek!

89./ Szabályzat, 95.o. Ugyanigy K.K. 1922. 8.o. K.K. 1925. 19.o. K.K.1934. 25.o.

90./ Szabályzat 96.o.

91./ Szabályzat, 95.o.

92./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931? 84.o.

93./ A vitézi törzsszéktartók adatait Vitézek Évkönyve 1927. 7. és köv.oldalak, és 1942. Cimtár 27-28 o. A törzsszéktartók fluktuációja nézve: Tíz éves a Vitézi Rend 1931? 177,183,185,187,191,193,195,196,198,199,201,203,205,209,215, 223,2339,233? 237,241,245,253,263,265,271,277-278, 283-284, 294,299,303,307,315,321 oldalait/

94./ Lásd 1942. Cimtár 27-28.o.

95./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931? 84.o. A törzsszék területi változásáról készült táblázat . Dokumentum: Megjegyzendő, hogy a történelmi Magyarország 63 vármegyéjéből Trianon után magyar igazgatás alatt 33 maradt, 10 egész és 23 vm. csonka vármegye. Ezeket az 1923.XXV.tc. egyesítette: ezután 25 vármegyei törvényhatóság alakult.-

- 96./ Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941.19.o.
- 97./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.177.o., Cimtár 1942.28.o.
- 98./ Vitézek Albuma 1927. 7.o., Cimtár 1942. 27.o.
- 99./ Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 20.o.
- 100./ Vitézek Albuma 1927. Cimtár 1942. 28.o.
- 101./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931? 191.o.
- 102./ Cimtár, 1942. 28.o.
- 103./ Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 21-22.o.
- 104./ Vitézi Album 1927. és egy vitéz irnok; Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? 245.o.
- 105./ Cimtár 1942. 28.o.
- 106./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? 245.o.
- 107./ Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 23.o.
- 108./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? Cimtár 1942. 28.o.
- 109./ Vitézek Albuma 1927. Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 299.o.
- 110./ Cimtár, 1942.28.o.
- 111/ Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 25.o., Vitézek Albuma, 1927., Cimtár 1942. 28.o.
- 112./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931. 208-209.o. , Vitézek Albuma, 1927. Cimtár 1942. 28.o.
- 113./ Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 25-26.o.
- 114./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 252-253.o. Debrecenbe, a Csapó u.15.sz.alá költözik, majd Bpsten, Cimtár 1942.28.o.
- 115./ Vitézek Albuma 1927. - az irnok vitéz volt, Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? 252-253.o.
- 116./ Cimtár 1942.28.o.
- 117./ Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941.27.o.
- 118./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? Vitézek Lapja 1941. november 29. Az Árpád fejedelem 7.számú Vitézi törzsszék

kapitánya 22/T.sz.-1941. számú felhívásában közli, hogy a vitézi törzsszék Ungvár székhellyel megkezdte működését. /Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyékre kiterjedően./

119./ Vitézek Évkönyve 1927. - az irnok nem vitéz, a törzsszéktartó vitéz Szügyi Zoltán ny. százados, aki Nagymágocson kapott /Csongrád vm./ tiszti vitézi telket - Lásd: Dokumentum - s aki később tényleges katonai szolgálatba lépett, s vezérőrnagyi rendfokozatban 1944-1947-ben a Szent László hadosztály parancsnoka volt. /Lásd még pl. Kis András: A Magyar Közösségről a Föld alatti Fővezérségig. 1969. és szerző gyűjtése 1973./ Cimtár, 1942. 28.o.

120./ Tíz éves a Vitézi Rend: 1931.? 276-277.o.

121./ Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 28.o., Tíz éves a Vitézi Rend 1931.?, Cimtár 1942. 28.o.

122./ Vitézek Évkönyve, 1927. - az irnok is vitéz, Cimtár 1942. 28.o.

123./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? - 307.o.

124./ Vitézi Közlöny 1940. XII.21. /4.sz./ Az OVSZ. közli a vitézi törzsszékek új területi beosztását - az ország megnagyobbodására figyelemmel - azzal, hogy az átszervezés 1940. december 7-i hatállyal lép életbe. - A Törzsszék nevére lásd: Vitézek Lapja 1944. ápr.22.

A vitézi törzskapitány kinevezésének idejét csak feltételezni lehet, ugyanis a Vitézek Lapja 1942. január 17.-i számában az OVSZ. 3508/Biz. I.-1941.számú rendeletéből már arról értesülünk, hogy a 9.sz. vitézi törzsszék kapitányát kinevezték. - Ezekből az adatokból az valószínű, hogy a kinevezés 1941.-ben volt.

Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 28.o. - még arról ír, hogy törzskapitányi állás e törzsszékekben betöltetlen!

125./ Cimtár 1942. 646.o., a törzsszék Kolozsvárott, a vármegye házában nyert elhelyezést.

126./ Vitézek Lapja 1942. jan.17.: OVSZ. 3508/Biz.I.-1941. számú rendeletéből kitűnően a 10.számú törzsszék is megalakult és törzskapitányi kinevezés is történt, 1940. XII.7.-i, a törzsszék Marosvásárhelyen a vármegye házában volt elhelyezve.

127./ Vitézek Lapja 1942. február 28. "Vitézi törzsszék elnevezés. - /OVSZ. 146/Biz. V.- 1942.: A 10.számú vitézi törzsszék elnevezése: "Csaba kifályfi 10.számú vitézi törzsszék..." Hellebronth: A Vitézi Rend története, 1941. 29.o. és OVSZ.3508/Biz.I-1941.sz.rendelete /Vitézek Lapja 1942. jan.17./

128./ Cimtár 1942., 725.o.

129./ Kis Káté 1922. 7.o. "...A Vitézi Székkapitány segítségére egész tanácsadószerv, a megyei Vitézi Szék van rendelve, hogy annak közreműködésével úgy a Vitézi Rend céljait, mint pedig az egyes megyebeli vitézek érdekeit könnyebben lehessen előmozdítani," majd a széktagok felsorolása.-

130./ Kis Káté 1925. 18-19 o. "...A székkapitány mellé, támogatására, mint tanácsadó szerv a vármegyei /Budapest szkf.v./ Vitézi Szék van rendelve, hogy ennek közreműködésével úgy a Vitézi Rend céljait, mint egyes megyebeli vitézek érdekeit - könnyebben elő lehessen mozditani.

A Vitézi Szék tagjai közül 1922.-höz képest, hiányzik a vármegyei Mezőgazdasági Bizottság elnöke - feltehetően

tévedésből maradt ki!

131./ Kis Káté 1934. 25.o. a Vitézi Szék tagjainak felsorolása után: "...A vármegyei Vitézi székekek fentiekén kívül még igénybe vehetik: a mezőgazdasági kamara, a vármegyei gazdasági felügyelő, a vármegyei tiszti főorvos, a tábori lelkeszi hivatalok vezetőinek és a vármegyei tiszti állatorvosok közreműködését." 26.o. A Budapest székesfővárosi Vitézi Szék elnöke: Budapest székesfőváros Vitézi Székkapitánya, tagjai, a főpolgármester, a polgármester, alpolgármesterek, gazdasági szaktanácsosok, stb. és a kerületi vitézi hadnagyok. - 26.o.

132./ Az 1940-es Kis Káté szabálya idézi: Vitézek Lapja 1940. nov.11. - Az új Kis Kátéről, című cikk.-

133./ Szabályzat 96.o. A Vitézi székkapitányról Kis Káté 1922. 7.o.: Egy-egy megye élén a vitézi járásszakaszok felett áll e Vitézek Székkapitánya, aki mint a megyei Szék feje, egységesen vezeti a vármegye összes járási vitézi szakaszoknak minden ügyét. Kis Káté 1925. 18.o. A vármegye /Budapest székesfőváros/ vitézi székkapitánya a vármegye összes, járási /a székesfőváros összes kerületei/ vitézi szakaszának, valamint az állományába tartozó egyes vitézeknek minden ügyét egységesen vezeti. A területén élő - de állományába nem tartozó - vitézek feletti felügyeletet gyakorolja. Utasításait és rendeleteit rendszerint a járási /kerületi/ vitézi hadnagyok és vitézi őrmesterek által hajtja végre. Kis Káté 1934.: 26.o. A vármegye /Budapest székesfőváros/ Vitézi Székkapitánya a vármegye összes járási /a székesfőváros összes kerületei/ vitézi szakaszainak

valamint az állományába tartozó egyes vitézeknek minden ügyét egységesen vezeti. A területén élő - de állományába nem tartozó - vitézek feletti felügyeletet gyakorolja.

134./ Szabályzat, 96.o.

135./ Szabályzat, 97.o.

136./ Szabályzat, 97-98.o.

137./ Lásd: Dokumentum X.

138./-139./ Ő írta a Vitézi lélek című brosurát, amelyre többször is hivatkozom. - /Szivós/ Waldvogel:Prónay: 86, 323, 384, o.: ezredes a szegedi hadügyminisztériumban, EX.tag.

140./ fonyódi Markóczy Antal nyugállományú altábornagy, Nagyszébenben, 1867-ben született. Hivatásos katonatiszt. Az I. világháború előtt katonai főreáliskolai tanár, a világháborúban ezred, majd dandárparancsnok, az orosz, a szerb, román és olasz harctéren. A háborúban, az ellenség előtt tanusított fölöttebb kiváló és hősiesség magatartásáért a Lipótrend lovagkeresztjét kapta a kardokkal, valamint további kilenc kitüntetést. A harctéren súlyos tüdő és mell-lövést kapott. A kormányzó az elsők között avatta vitézzé. Nyugállományba vonulása után birtokán gazdálkodott. - Somogy-megye Trianon után, 152.o.

141./ vitéz Tihanyi Szilárd alezredes, 1885-ben Aradon született. Az I. világháború idején az 52. gyalogezredhez vonult be, az olasz harctéren volt. Kitüntetései: III.o. Vaskoronarend a kardokkal, III.o. Katonai Érdemkereszt a kardokkal, bronz katonai érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján, sebesülési érem, Károly csapatkereszt, stb. Vitézek Albuma 1939. 373.o.

142./ Talán azonos Prónay-napló 125. és 364.oldalon említett 1919-es kaposvári katonai parancsnokkal?!

143./ Feltehetőleg az a százados, később ezredes, aki Prónay szerint egyike "a vörösöknél levizsgázott konjunktura-lovagoknak." 191,371.o.

144./ Talán azonos P.Zadravec 222,301.o.

145./ A kinevezésekre nézve: Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? 85.o.

146./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.?

147./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 177.o. Hellebronth:
A Vitézi Rend története 1941. 19.o. arról ír, hogy a szék-
kapitányt az alakuló ülésen nem választották, hanem kineve-
zést kapott. -

148./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 177.o.

149./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 183.o. Hellebronth:
A Vitézi Rend története 1941. 19.o.

150./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 183.o.

151./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 185.o. Hellebronth:
A Vitézi Rend története 1941. 19.o.

152./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 185.o.

153./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 193.o. Hellebronth:
A Vitézi Rend története 1941.20.o.

154./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 193.o.

155./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 195-196.o.
Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 20.o.

156./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 196.o.

157./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 203.o. Hellebronth:
A Vitézi Rend története 1941.20.o.

158./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 205.o.

159./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 209. Hellebronth:

A Vitézi Rend története: 1941.22.o.

160./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 210.o.

161./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 215.o. Hellebronth:

A Vitézi Rend története 1941. 22.o.

A Vitézi Szék elnevezésénél: 531. Ft. I.1928.sz.
OVSZ. rendelet /Vitézi Közlöny 1928.III.11/2/, szám Észak-
és Dél Pestmegye vitézi székei neve: Pest-Pilis-Solt-Kis-
kun vármegye Északi és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye
Déli Részai Vitézi Széke. -

162./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 220.o.

163./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 223.o. Hellebronth:

A Vitézi Rend története, 1941.22.o.

164./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 223-225.o.

165./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 229-230.o.,

Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941.23.o.

166./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 231-232.o.

167./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 234.o. Hellebronth:

A Vitézi Rend története, 1941.23.o.

168./ Tíz éves a Vitézi Rend, 1931.? 235.o.

169./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 238.o. Hellebronth:

A Vitézi Rend története 1941. 24.o.

170./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 238.o.

171./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 241.o. Hellebronth:

A Vitézi Rend története 1941.24.o.

172./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 243.o.

173./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 245.o. Hellebronth:

A Vitézi Rend története 1941.25.o.

174./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 249.o.

175./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 253.o. Hellebronth:
A Vitézi Rend története 1941.26.o.

176./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 254.o.

177./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 266.o. 1921.július
24.-én az ideiglenes vitézi székkapitány megbízólevelet kap,
1921.augusztus 1.-én tartja a Vitézi Szék alakuló ülését.
Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941.26.o. - adatait
fogadtam el valószínűbbnek.

178./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 266.o.

179./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 271.o. Hellebronth:
A Vitézi Rend története 1941.26.o.

180./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 273-274.o.

181./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 263.o.
Hellebronth: A Vitézi Rend története: 1941.26.o.

182./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 263.o.

183./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 277-278.o.
Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 27.o.

A Vitézi Szék elnevezéséről: 531. Ft. I.1928.sz.OVSZ.
rendelet /Vitézi Közlöny 1928. III.11./2/ szám. Dél-pest-
megye Vitézi Széke neve: Pest-Filis-Solt-Kiskun vármegye,
Déli Részei Vitézi Széke. - E vitézi közigazgatási terület-
hez Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kalocsa, Kiskunhalas, Solt,
Fülöpszállás, és Kiskőrös tartozott.-

184./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 278-280.o.

185./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 283-284.o. Helleb-
ronth: A Vitézi Rend története 1941.27.o.

186./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 284-285.o.

187./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 291.o.Hellebronth:

A Vitézi Rend története 27.o. 1941.

188./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 293.o.

189./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 299.o. Hellebronth: A Vitézi Rend története 27.o. 1941. A székhely a Délvidék visszatérte után is Baja maradt, jöllehet a vármegye ősi székhelyére, Zomborba költözött.

190./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 300.o.

191./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 303.o. Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941. 27.o.

192./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 305.o.

193./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 309.o. Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941.28.o.

194./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 312.o.

195./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 315.o. Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941.28.o.

196./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 317.o.

197./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 321.o. Hellebronth: A Vitézi Rend története 1941.28.o.

198./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 323.o.

199./ Pl: pályázati felhívás /Vitézek Lapja 1936.III.1./ 1936-ban tiszti vitézi állásokra, Balassagyarmat, Nyiregyháza, stb./1941-ben Erdélyben székkapitányi tisztségekre /Vitézek Lapja 1941.aug.16./ 1943-ban Nagyváradon székkapitányi tisztségekre /Vitézek Lapja 1943. április 10./ De ugyanakkor tudunk hosszú időn át fungáló vitézi székkapitányokról, pl. fonyódi Markóczy Antal és nagymegyeri Raics Károly, akik hosszú évekig, vagy Kovács Antal és Tihanyi Szilárd, akik 1942-ben is a tisztségükben voltak.

A vitézi székkapitányoknál is felismerhető az, hogy a székkapitány tisztségével párhuzamosan magasrangu katona is, vagy székkapitányi tisztségből kerül magas katonai méltóságba. Pl. vitéz Kárpáthy Kamilló tábornok honvéd főparancsnoki állása előtt, 1922. október 9. és 1927. február 17. között Budapest székesfőváros vitézi székkapitánya volt /Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 247.o./

A vitézi székkapitányok fluktuációjára: Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 177,183,185,191,195,199,203,209,215, 223,229-230, 233,237,241,245, 253,263,265,271, 277-278, 283-284,291,299,303,309,315 és 321. oldalak:

Táblázatban: 1921-1930.-ra vonatkozóan:

1.törzsszék

Zala:	1
Sopron:	7
Vas:	3

2. törzsszék

Fejér:	1
Veszprém:	4
Győr-Moson-Pozsony:	2
Komárom-Esztergom:	3

3. törzsszék

Jász-NagykunSzol-	
nok:	3
P-P-S-K.Északi Ré-	
szei:	3
Nógrád-Hont:	4

4.törzsszék

Heves:	4
Borsod-Gömör-Kis-	
Hont:	3
Abauj-Torna:	3
Zemplén:	5

5. törzsszék

Bpest szkf. : 5

6. törzsszék

Hajdu és Debrecen: 1

Bihar: 3

Szabolcs: 1

Szatmár-Ugocsa-Bereg: 2

7. törzsszék

P-P-S-K. Déli Részei: 4

Csongrád: 7

Békés: 1

Bács-Bodrog: 5

Csanád-Arad-Toron-
tál: 3

8. törzsszék

Baranya: 1

Somogy: 2

Tolna: 1

A vitézi székkapitányok fluktuációja okát nem ismerem.-

200./ Vitézek Évkönyve 1927.

201./ Cimtár 1942. 814,891,909,913,978,354,381,451,
418,348, 1070,597,607,646,669,697,713,717,724,745, 848,
795,956,948,923,1111,1104, 1093,431,482,468,486,528,537,
589.oldalak.

202./ Ilyen volt például vitéz nemes Kovács István
m.kir. huszár alezredes, P-P-S-K. vármegye Déli Részei
és Kecskemét thj. város Vitézi Széke székkapitánya , -
Kecskeméten 1885-ben született, hivatásos katonatiszt. Az
I. világháboru idején a cs. és kir.9.sz. huszárezredhez
vonult be. Kitüntetései: III.o. Katonai Érdemérem, Károly
csapatkereszt, stb. részben saját gyűjtés 1973., részben
Vitézek Albuma 1939. 263.o.

203./ Azt tudom, hogy 1927-ben a 2.sz.vitézi törzsszékhöz tartozó Veszprém vármegye Vitézi Székénél egy nyugállományu ezredes, az 5.sz. Vitézi törzsszéknél,/ Bpest szkfv./ ugyancsak egy vitéz, nyugállományu ezredes ilyen funkciót töltött be. 1944-ben Munkács székhellyel Bereg és Ugocsa vármegye vitézi székkapitányhelyettesi állására pályázni lehetett /Vitézek Lapja, 1944. március 18. - a rendfokozatnak megfelelő illetmény mellett a Vitézi Rend nyugállományu tagjai pályázhattak./

204./ Szabályzat 99.o.

205./ Egyetlen tiszteletbeli vitézi székkapitányt ismerek: vitéz dr. Endre Lászlót. Ő gödöllői főszolgabírósa idjén, hosszú évekig járási vitézi hadnagy is volt. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei alispánná választása után /1938. január 11./ lett tiszteletbeli vitézi székkapitány /Vitézek Lapja 1939. július 1./ A lap első oldalán részletes tudósítás a tb. vitézi székkapitányi beiktatásról, v. dr. Endre László ekkor mondott beszédéről, arról, hogy 17 év óta vitéz és arról, hogy mérték alapján lett vitéz. - Érdekesen jellemző azonban, s erre visszatérünk, hogy az alispánsága kezdetén készült, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét thj. város adattára, 1939.című kötet részletesen és többször foglalkozik az alispán pályafutásával, politikai működésével, de a Vitézi Rendről, itt végzett tevékenységéről, egy sort sem találunk!./

206./ Szabályzat 100.o. Ugyanilyen értelemben szól a széktartóról Kis Káté 1922.8.o., Kis Káté 1925. 19.o. A közigazgatási munkálatok elvégzésére a vármegyei vitézi

székkapitány segédközege a vármegyei vitézi széktartó. -
Kis Káté 1934. 26.o. a vármegyei,/Budapest székesfővárosi/
vitézi székkapitány segédközege a vármegyei /székesfőváro-
si/ vitézi széktartó, -

207./ Szabályzat 100-105.o.

208./ Dokumentum IX.

209./ Dokumentum IX.

210./ Szabályzat 105.o.

211/ Vitézek Évkönyve 1927. 7.o. és köv.-

212./ Pl. pályázati felhívás széktartói állásra Buda-
pest, Székesfehérvár, Nyiregyháza, stb.

"Ezen állásokat a Vitézi Szék oly nyugállományu fő-és
törzstisztekkel /alezredesig bezárólag/ óhajtja sürgősen
betölteni, akik az ezzel járó teendőket, havi 84 pengő 80
fillér tiszteletdíj mellett vállalják. - Az állások betöl-
tésénél természetesen elsősorban oly nyugállományu tisztek
jöhetnek tekintetbe, kik a Vitézi Rendnek tagjai. Ezen mun-
kakör vállalásával a tiszteletdíj mellett egyéb előnyökre
is számithatnak. /128/1. 1927. OVSZ.- Vitézek és Gazdák
Lapja 1927. III.6./ pályázati felhívás Hajdu vármegye és
Debrecen Vitézi Széke széktartói tisztsége betöltésére /Vi-
tézek Lapja, 1942.november 28./, pályázati felhívás széktar-
tói tisztség betöltésére Nagyváradon tiszteletdíj mellett,
nyugállományu tisztek részére alezredesig bezárólag, kivéte-
lesen tartalékos tisztek is figyelembe jöhetnek /820/Biz.I.-
1943.OVSZ.- Vitézek Lapja 1943. április 10./

213./ Vitézek Évkönyve 1927. 7.o. és köv.-

214./ Cimtár 1942. 814,891,909,913,978,354,381,451,418, 348,1070,597,607,646,669,697,713,717,724, 745,848,795,956, 948, 923,1111,1104,1993,431,482,468,528,537,589.

215./ Szabályzat 105.o.

216./ A megbízás állandó ügykörátruházást jelenthet, Szabályzat 106.o.

A nemzetvédelmi tiszt ügyköre először Kis Káté 1934. 26.o. A vármegyei /Budapest székesfővárosi/ vitézi székkapitány segédközege - a nemzetvédelmi tiszt. De már Vitézek Évkönyve 1927.ismeri e tisztséget.!

217./ Szabályzat 105-106.o.

218./ Dokumentum XI.

219./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 129.o.

220/ Vitézek Albuma, 1927.7.o. és köv.

221./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 177.o. 183,185,191, 195,199,203,209,215,223,229,233, 237, 241,245,253,263,265, 271,277-278,283-284,291,299,303,309,315,31.

1.sz.törzsszék

Zala vm.: 3
Sopron vm: 3
Vas vm: 3

2.sz.törzsszék

Fejér vm: 4
Veszprém vm: -
Győr-Moson-Pozsony: -
Komárom-Esztergom: -

3.sz.törzsszék

Jász-Nagykun-Szol-

nok:vm: 3
P-P-S-K.Északi Ré-
szei: -
Nógrád-Hont: 6

4.sz.törzsszék:

Heves vm: 5
Borsod-Gömör-Kis-
hont vm: 7
Abauj-Torna vm: 7
Zemplén vm: 3

5.sz. törzsszék

Bp. /szkv/

-

6.sz.törzsszék

Hajdu vm. és Debrecen: 3

Bihar vm.: -

Szabolcs: 4

Szatmár-Bereg-Ugocsa: -

7.sz.törzsszék

P-P-S-K. Déli Részei 4

Csongrád vm.: 2

Békés vm.: 4

Bács-Bodrog vm.: -

Csanád-Arad-Toron-

tál cm.: 2

8.sz.törzsszék

Baranya vm. 13

Somogy vm.: 2

Tolna vm.: -

222./ Vitézek Évkönyve 1927. 7.o. és köv.

223./ Szabályzat 106.o.

224./ Szabályzat 106-107.o.

225./ Kis Káté 1922. 7.o.: A Vitézi járasszakasz élén áll a Vitézek Hadnagya, mint a család feje, ki a vezetésére bizott vitézi járasszakasz minden ügyét-baját, belső rendjét intézi, mint a jó családapa a család tagjaival. A Vitézek Hadnagya is együtt él, együtt érez a vitézi járasszakasz minden tagjával, vezetője, tanácsadója, bírāja, barátja, feje ennek.

A Vitézek Hadnagya mellett áll, mint közigazgatási tanácsadó az illető járás főszolgabírája.

Kis Káté 1925. 18.o. A Vitézi járasszakasz élén áll a járási /:kerületi:/ vitézi hadnagy. Feladata: a vezetésére bizott vitézi járasszakasz minden tagjának ő a vezetője, ta-

nácsadója. A járási vitézi hadnagy mellett áll, mint köz-
igazgatási tanácsadó, az illető járás főszolgabirája, és
esetenként a szükséges szakközegek.

Kis Káté 1934. 26-27.o.: A járási/kerületi/ vitézi
szakasz élén a járási /:kerületi:/ vitézi hadnagy áll, akit
tisztségével - az illetékes vármegyei vitézi székkapitány
javaslatára - az Országos Vitézi Szék biz meg. Feladata
a vezetésére bízott vitézi járási /kerületi/ szakasz min-
den ügyét intézni. Ő a vitézi járás /kerület/ szakaszának
vezetője és tanácsadója. A járási /kerületi/ vitézi hadnagy
mellett mint közigazgatási tanácsadók az illető járás főszol-
gabirája és az esetenként szükséges szakközegek állanak.

A testületi - egyedi szerv megkülönböztetést a Vitézi
Rend szerveinek hierachiájában szépen megvilágítja az 1928-
as törvénytervezet - javaslat, a Vitézek érdemeinek megörö-
kítéséről 3.§.-a:

A vitézi szervek: 1./ A Vitézek Főkapitánya, ki az Or-
szágos Vitézi Szék elnöke,

2./ a Budapesten székelő Országos Vi-
tézi Szék,

3./ a Vitézek Törzsszékei,

4./ a Vitézek megyei székei,

5./ a Vitézek Járási Hadnagyai.

226./ Szabályzat 107-108.o.

227./ Adatok: Vitézek Évkönyve 1927.7. és köv.oldalak,
valamennyi vitézi hadnagyot, akinek értékelhető adatai fel-
voltak tüntetve, a vizsgálatba bevontam.

1938-ra nézve: Vitézek Albuma 1939. adattárából véletlen kiválasztással kiemelt 2637.vitéz között előfordult valamennyi vitézi hadnagy adatait figyelembevettem. A reprezentatív sokaság a Vitézi Rend 1938.évi 17.818 tagjának 15 %-a /pontosan: 14.7 %-a/. Az adattárban kb. 12.000 vitéz adatai szerepelnek. Pl: dr.Vitéz Csófalvi Csia Sándor BHÉV tisztviselő, később a nyilas párt egyik országos vezetője, 1927-ben Szentendrén járási vitézi hadnagy.

228./ Szabályzat 106.o. A vitézi hadnagyhelyettes funkcióját a Káték nem ismerik, a Szabályzatban sincsenek felsorolva külön címként.

229./ Vitézek Évkönyve 1927.7. és köv.old.
Heves vármegye hevesi, hatvani és gyöngyösi járásában és Miskolc városban találunk két vitézi hadnagyot egy illetékeségi területen.

230./ Vitézek Albuma 1939. 1938-ban - a/227.számu jegyzetben irt mintavétel alkalmazásával - 3 vitézi hadnagyhelyettes volt, egyikük földműves, tartalékos őrmester, tehát légnységi állományu vitéz.

231./ Szabályzat 108.o.

232./ Szabályzat 112.o.

233./ A Vitézi Őrmesteri funkciót először az 1925-ös Kis Káté 18.o. említi: egy kis körzetben /esetleg körjegyzőség területén / egymáshoz közel lakó vitézek, a hazafias célok egységes művelése, az egymás kölcsönös támogatása és az összetartozandóság érzésének ápolása céljából - együttesen egy vitézi családot alkotnak, melynek élén a vitézi őrmester áll.

Kis Káté 1934. 27.o.: kis körzetben /szomszédos falvakban, esetleg körjegyzőségekben/ egymáshoz közel lakó vitézi csoportok, családok élén áll a Vitézek Őrmestere, kit e tisztséggel a vármegyei székkapitány előterjesztésére az illetékes törzskapitány biz meg.

234./ Szabályzat 112.-113.o.

235./ Vitézek Albuma 1939. adattára: - a/227/ jegyzetben irt véletlenül kiválasztott sokaságból valamennyi vitézi őrmester adatait figyelembe vettem. -

IV. F e j z e t

A vitézi szervek rendi irányítása.

E részben azokat a tételeket tekintjük át, amelyek megmutatják, hogy az Országos Vitézi Szék milyen módon irányította az alárendelt vitézi szerveket, s ezzel kapcsolatban milyen alapveő követelményeket fogalmazott meg.

Az Országos Vitézi Szék mindig rendkívül fontosnak tartotta a vitézi funkcionáriusok állományának stabilitását. "...Ez az állandóság a lehetőség keretein belül, különben minden vonatkozásban jellemzi a Vitézi Rend szervezetét, ami a vitézek családbatömörülésének, összetartásának és munkaképességének valódi előmozdítója és biztosítóka..." /1/. E helyes elvet azonban nem sikerült megvalósítani, hiszen láttuk, hogy a vitézi törzskapitányok kivételével valamennyi vitézi funkcióban rendkívül nagy volt a személyváltás. /2/ Az adataim hallgatnak e változások okáról, de fel kell tételeznem, hogy a Vitézi Rend fennállása egész

idején krónikus káderhiányban szenvedett.

A vitézi vezetőkre nézve is bizonyos általános megállapítást kell tenni. A vitézi törzskapitányok és a vitézi székapitányok nagy részükben /vagy jelentős részükben/ köznemesi származásu vagy nemesi címet katonai szolgálata kapcsán szerzett, szépen dekorált, hivatásos tisztek. Ők tehát társadalmi helyzetüket tekintve kisebb részben az uralkodó osztályhoz, nagyobb részben a keresztény uri magyar középosztály felső, legbefolyásosabb csoportjának voltak tagjai. A hierarchia alsóbb fokain álló vitézi tisztségviselők, elsősorban a járási vitézi hadnagyok a keresztény uri magyar középosztály középső s jelentős részében alsó rétegeihez tartoztak. Ez az összetétel - úgy tűnik - a rendi irányítást megkönnyítette.

De mi történt a járási vitézi őrmesterek esetében, akik társadalmilag e körön kívül estek, akik legénységi állományuak és az uri középosztályon kívüliek és alattiak voltak? Egy rendkívül érdekes körülményre kell itt gondolnunk: arra, hogy különösen a katonai vagy a katonai típusu szervezetek tiszti és tiszthelyettesi állományában kialakult egy olyan típusu tekintélytisztelet, amely jelentős ügyekben, az állásfoglalásoknál a rangban alacsonyabban állót a rangban magasabban álló tanácsa, állásfoglalása kieszközlésére utalta./3/ Az ilyen magatartás - és gondolkodásmód kialakítására, konzerválására a Vitézi Rend szelleme rendkívül alkalmas lehetett.

A rendi törekvések egyik célja volt - éppen a stabilitás érdekében - az anyagi és személyi függetlensége biztosítása is. E törekvések azonban - fennállása utolsó, rövid

idejét nem számítva - sikertelenek maradtak. /4/

Bár az Országos Vitézi Szék rendkívül sok, fontos döntést a maga számára tartott fenn, mégis kezdettől fogva ugyanert megállapítást a vármegyei Vitézi Szék és a vármegyei vitézi székkapitány ügyköre, ami - a Rend körülményei között - jelentős decentralizációt, önállóságot biztosított./5/

A rendi vezető szervek irányításának nyilvánvalóan alapvető fontosságú módszerei a rendi vezetők kiválasztása, és ügykörük megállapítása.

Ezen túlmenően - úgy tudom, szükség szerint - az Országos Vitézi Szék Országos vármegyei székkapitányi értekezleteket /6/ és Országos Vitézi Értekezleteket hívott össze./7/ Az utóbbi értekezletekre a vitézi törzskapitányokon és a vármegyei vitézi székkapitányokon kívül a vitézi Társadalmi Bizottságok elnökeit is meghívták. Ezen az értekezleteken a vitézi vezetők aktuális teendőikről kaptak tájékoztatást s ezzel kapcsolatban megismerték az Országos Vitézi Szék elvi álláspontját, ezen elvek ismeretében végezték nagy önállósággal rendi irányító tevékenységüket.

A vitézi törzskapitányok is éltek ezzel az irányítási módszerrel. Alkalmanként összehívták az irányításuk alá tartozó vitézi székkapitányokat törzsszék ülésre. /8/

A vármegyei vitézi székkapitány a vármegyei Vitézi Szék ülésein adhatott elvi megoldást vagy konkrét utasítást a járási vitézi hadnagyoknak, működésükre nézve.

A felsorolt módszereken túl a rendi vezető szervek és a vezetők irányításának rendszeresen visszatérő formája a

vitézi előljárók szemlejoga is, amely jog gyakorlásának egyik fő célja éppen az alárendelt vezető szervek tevékenységének megismerése és irányítása.

Végül - bár ez nem-csak a vezető szervek irányítására szolgált - az előljáró rendi vezetők, vezető szervek határozatai, rendelkezései és parancsai is a rendi élet irányításának fontos eszközei voltak.

Jegyzetek a IV. fejezethez.

1./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 93.o.

2./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 93.o.: A járási vitézi hadnagyok 1922. február 22.-i megbízásával kapcsolatban írja: "...hogyan tekintetben mily kitűnő mértéket alkalmazott a Vitézi Szék, jellemző az a körülmény, hogy számos járásban még 8-10 esztendő múltán is ugyanazokat a járási hadnagyokat találjuk..." A járási vitézi hadnagyok fluktuációjáról nem sikerült statisztikát csinálnom. A vitézi sajtóból kitűnően azonban a járási vitézi hadnagyok fluktuációja lényegesen nem különbözött a vármezei vitézi székkapitányokétól.

3./ Erről a jelenségről tapasztalt rendőrtisztek világosítottak fel, rámutatva a politikai bűnügyek nyomozása során szerzett azon tapasztalatukra, hogy még évekkel a második világháború után is a szóbanforgó kérdésekben a tiszthelyettes tiszti állományú parancsnoka /volt parancsnoka/, a fiatalabb volt tiszt idősebb és magasabb rangú volt parancsnoka véleményét, "utasítását" kérte, s azt irányadónak tekintette.

4./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 107.o.: Vitéz Igmándy-Hegyesy beszámolója a Vitézi Rend helyzetéről az Országos

Vitézi Szék 1926. november 18-i ülésén: "...Az előljáró vitézi szervek helyzetéről.... E téren még igen sok teendő és szükséglet vár megoldásra. A cél az, hogy mindenütt a legarravalóbb személyek választassanak ki és a Vitézi Rend minden tekintetben teljesen független lehessen úgy személyi, mint anyagi tekintetben..."

Ezzel kapcsolatban értelmezhető: Vitézek és Gazdák Lapja 1931.február 1. vezércikk: Az első tíz esztendő. Irta vitéz F.J."...A.Vitézi Rend is sok előzmény, gondolat, terv és munka szülötte... Az első tíz esztendő pedig a szervezkedés jegyében folyt le, gyökeret kellett vernie ennek a rendnek a magyar földben, a népben, az életben, hogy helyét megállva, szerepét betölthesse. ..." és Vitézek Lapja 1935. február 21. Vitéz Ignándy-Hegyessy 1935. február 15.-i előadása: "...Az erős nemzetvédelmi szervezet kiépítése kapcsán a Rend szervei 45 év alatt kiépültek, a gyakorlati élettel összhangba kerültek..." Ugyanigy Vitézek Lapja 1935.december 21. vitéz Ignándy-Hegyessy beszéde a Somogyi Vitézi Napon.

5./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92.o. A Főszéktartó jelentése az Országos Vitézi Szék 1921.szeptember 29.-i ülésén: "...A cél a decentralizáció, a fontos az egységes irányítás mellett a megyékre, a járásokra tagozódott vitézek élete, tevékenysége, példamutató munkássága."

Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 94-95-96.o. vitéz Ignándy-Hegyessy beszámolója az Országos Vitézi Szék 1926. november 18-i teljes ülésén a Rend helyzetéről: "...Rendkívül fontosnak mutatkozott, hogy a Rend összes szervei s fő-

ként a vármegyei vitézi székek élén álló székkapitányok egyéni akciószabadságuk megtartása mellett teljes egyöntetűséggel munkálkodjanak a Vitézi Rend további kiépítésén... Döntő tényező a helyes és egységes vezetés és irányítás, mely azonban csak akkor célravezető, ha a végrehajtó szervek az irányításhoz alkalmazkodnak, s a számukra kijelölt hatáskörön belül csak oly-irányu törekvéseket táplálnak és tevékenységet fejtenek ki, melyek az egységes vezetés céljaival összhangba hozhatók. A Vitézi Rend központi vezetőségének ez ma egyik legfőbb törekvése..."

6./ Tíz éves a Vitézi Rend 1931.? 92-93.o. 7...1922. január 3.-án Országos vármegyei székkapitányi értekezlet gyűlt össze, amelyen a nagy önállósággal rendelkező vármegyei székkapitányok egységes működésének irányítására az összes elvi jelentőségű mozzanatok beható megvilágítást nyertek. Ilyenek voltak többek között: a vármegyei életben való részvétel, a gazdasági erkölcsi tevékenység, a földreformmal kapcsolatos kérdések, közös kultúra, nemzeti érzés fejlesztése, a vitézek kötelességei." Ugyanott 94.o.: Az 1922.augusztus 14.-i értekezleten pedig vitéz Ignándy-Hegyessy a rendi célkitűzésekről tájékoztatta az értekezlet résztvevőit.

7./ Vitézek Lapja 1940.február 11. Az Országos Vitézi Értekezlet, Budapesten, 1940.február 3.-án volt. Az értekezleten v.Bánó Kálmán törzskapitány elnökölt és vitéz Ignándy-Hegyessy a Rend helyzetéről, a Rend földbirtokpolitikai célkitűzéseiről beszélt.

8./ A törzsszék ülést /:Szabályzat 94.o.:/ már említetttem, itt csak arra mutatok rá, hogy ezt az ülést a Kis Káté 1925. 19.o. is ugyanilyen formában ismeri.

V. F e j e z e t

A vitézi szervek tevékenységét kiegészítő- segítő szervek.

Itt azokról a szervekről lesz szó, amelyek fennállásuk hosszabb-rövidebb ideje alatt közvetlenül vagy közvetve kapcsolódtak a már megismert rendi hierarchiához. Létrejöttük is különböző; vagy a rendi vezető szervek hívták életre őket, vagy e szerveken kívülálló, de akár kapcsolódtak a vezető szervekhez, akár nem, mindenképpen a rendi vezető szervek irányítását elfogadták. S végül a legfontosabb sajátosságuk: tevékenységük a Vitézi Rend céljai megvalósítására irányult s kiegészítette a rendi vezető szervek irányító-ellenőrző tevékenységét olyan területeken, ahová nem vagy nem elég hatásosan ért el ez az irányító-ellenőrző tevékenység.

A szóbanforgó szervek első csoportja:

A vitézi szervek rendi-igazgatási tevékenységét kiegészítő-segítő szervek.

A tisztii telkes vitéz irányító-ellenőrző tevékenysége.

A tisztii telkes vitéz - a vitézeket egyformán terhelő kötelelességeken felül - köteles volt lelkiismeretesen az alája rendelt vitézeket mind gazdasági és társadalmi, mind vitézi minőségükben rájuk háruló kötelelességük teljesítésében oktatni, támogatni, segítségükre lenni, tanácsok-